ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор
ТОВ "Старт Академія"
Алла ФІППС

Наказ № 26 о/д від 01 вересня 2025 р.

Освітня програма
на 2025 - 2026 навчальний рік

СХВАЛЕНО
на засіданні педагогічної ради
ТОВ "Старт Академія"
Протокол №1 від 29.08 2025 р.

м. Черкаси
2025 р.

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор
ТОВ “Старт Академія”
_____Алла ФІППС

Наказ № 26 о/д від 01 вересня 2025 р.

Освітня програма
на 2025 - 2026 навчальний рік

СХВАЛЕНО
на засіданні педагогічної ради
ТОВ “Старт Академія”
Протокол №1 від 29.08 2025 р.

м. Черкаси
2025 р.

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

ТОВ “Старт Академія” - приватна початкова школа в м. Черкаси, яка здійснює свою діяльність за рівнем повної загальної середньої освіти (здобуття початкової освіти) на підставі ліцензії на провадження освітньої діяльності (розпорядження Черкаської обласної державної адміністрації №517 від 12.08.2020 р. та статуту закладу освіти.

Місією “Старт Академії” є створення безпечного та довірливого середовища, в якому кожна дитина зможе максимально розкрити свій потенціал, де учні будуть мотивовані пізнавати світ, творити та вчитися бути повноцінними членами суспільства.

Девіз школи: Навчайся, твори, мрій!

Мета “Старт Академії є:
1. створити умови для позитивного досвіду навчання;
2. заохочувати учнів та вчителів до креативного вирішення проблем;
3. розвивати навички командної роботи;
4. допомагати учням стати відповідальними членами спільноти, в якій вони живуть;
5. створити безпечні та турботливі умови для пізнання світу.

Школа бачить кожного свого учня особистістю, яка має природну допитливість та бажання навчатись, тому завданням школи є підтримувати це бажання в учнях та розвивати їх потенціал. Мінімальним завданням ТОВ “Старт Академія” є досягнення учнями обов’язкових результатів навчання, визначених Державним стандартом початкової освіти.

Разом з цим, заклад освіти ставить перед собою завдання забезпечити здобуття учнями ключових компетентностей, визначених Законом України “Про освіту”:
- вільне володіння державною мовою;
- здатність спілкуватися рідною та іноземними мовами;
- математична компетентність;
- компетентності у галузі природничих наук, техніки і технологій;
- інноваційність;
- екологічна компетентність;
- інформаційно-комунікаційна компетентність;
- навчання впродовж життя;
- громадянські та соціальні компетентності, пов’язані з ідеями демократії, справедливості, рівності, прав людини, добробуту та здорового способу життя, з усвідомленням рівних прав і можливостей;

- культурна компетентність;
- підприємливість та фінансова грамотність;
- інші компетентності, передбачені Державним стандартом освіти.

Поряд з ключовими компетентностями, навчання в ТОВ “Старт Академії” також спрямоване на розвиток наскрізних вмінь:

- читання з розумінням;
- вміння висловлювати власну думку усно і письмово;
- критичне мислення;
- здатність логічно обґрунтовувати позицію;
- творчість;
- ініціативність;
- вміння конструктивно керувати емоціями;
- вміння оцінювати ризики та приймати рішення;
- вміння розв’язувати задачі;
- здатність працювати в команді;

Навчання цінностям - це ще одна важлива складова навчального процесу закладу освіти, яка, відіграє важливу виховну роль та готує наших учнів до повноцінного суспільного життя. Цінності, яким ми навчаємо:

- впевненість;
- самостійність;
- відповідальність;
- наполегливість;
- чесність;
- співчуття;
- патріотизм.

В 2025-2026 навчальному році ТОВ “Старт Академія” організовує навчання для учнів 1-4 класів.

Освітня програма ТОВ “Старт Академія” розроблена на виконання Закону України «Про освіту», Закону України “Про повну загальну середню освіту”, Державного стандарту початкової освіти, затвердженого постановою КМУ №87 від 21 лютого 2018 (зі змінами, внесеними згідно з Постановою КМУ №688 від 24.07.2019), на основі типової освітньої програми для 1-2-х класів закладів загальної середньої освіти, розробленою під керівництвом Р.Б. Шияна, затвердженою наказом МОН України №743 від 12.08.2022 року «Про затвердження типових освітніх програм для 1-2 класів закладів загальної середньої освіти», а також на основі типової освітньої

програми для 3-4 х класів закладів загальної середньої освіти, розробленою під керівництвом Р.Б. Шияна, затвердженою наказом МОН України №743 від 12.08.2022 року «Про затвердження типових освітніх програм для 3-4 класів закладів загальної середньої освіти».

Освітня програма складена на 2025-2026 навчальний рік та затверджена рішенням педагогічної ради від 29.08.2025 (протокол №1).

Програма визначає:

- загальний обсяг навчального навантаження та очікувані результати навчання здобувачів освіти;
- перелік та пропонований зміст освітніх галузей, укладений за змістовими лініями;
- орієнтовну тривалість та можливі взаємозв'язки освітніх галузей, предметів та дисциплін, зокрема їхньої інтеграції та логічної послідовності їх вивчення;
- рекомендовані форми організації освітнього процесу та інструменти системи внутрішнього забезпечення якості освіти;
- вимоги до осіб, які можуть починати навчання за цією програмою
- особливості освітнього процесу ТОВ "Старт Академія".

Загальний обсяг навантаження

Загальний обсяг навантаження для учнів 1-4 класів визнечено навчальним планом ТОВ "Старт Академія" (див. Додаток 1). Навчальний план встановлює погодинне співвідношення між окремими предметами та роками навчання, визначає гранично допустиме тижневе навантаження на учнів та створює цілісне уявлення про зміст та структуру навчання. Тривалість уроків в 1 класі - 35 хвилин, в 2 - 4 класі - 40 хвилин, відповідно до Закону України "Про загальну середню освіту".

Варіативна складова навчального плану в 1- 4 класах використовується для вивчення англійської мови. Вчитель використовує години варіативної складової для поглиблення знань учнів та реалізації індивідуального підходу до навчання.

В 1-4 класах поділ на групи при вивченні англійської мови та інформатики здійснюється відповідно до чинних нормативів (Наказ Міністерства освіти і науки України від 20.02.2002 р. № 128, зареєстрований в Міністерстві юстиції України від 06.03.2002 за № 229/6517 зі змінами - лист МОН України №1/9-322 від 18.05.2018).

В 2025-2026 навчальному році в першому класі здійснюватиметься поділ на 2 групи з вивчення англійської мови, в другому - для вивчення інформатичної галузі у складі предмету “Я досліджую світ”(як окремий предмет) та англійської мови, в третьому та четвертому класі - для вивчення інформатики та англійської мови.

Мистецтво викладатиметься у всіх класів як інтегрований предмет “Мистецтво” (образотворче і музичне).

Перелік освітніх галузей

Освітня програма ТОВ “Старт Академія” укладена за такими освітніми галузями:

- Мовно-літературна (МОВ)
- Іншомовна освіта (ІНО)
- Математична (МАО)
- Природнича (ПРО)
- Технологічна (ТЕО)
- Інформатична (ІФО)
- Соціальна і здоров’язбережувальна (СЗО)
- Громадянська та історична (ГІО)
- Мистецька (МИО)
- Фізкультурна (ФІО)

Очікувані результати навчання здобувачів освіти

Відповідно до мети та загальних цілей, окреслених у Державному стандарті початкової освіти, визначено завдання, які має реалізувати вчитель у рамках кожної галузі. Очікувані результати навчання здобувачів освіти подано за змістовими лініями

і співвіднесено за допомогою індексів з обов’язковими результатами навчання першого циклу, визначеними Державним стандартом початкової освіти.

Очікувані результати навчання подані в Типовій освітній програмі під керівництвом Р.Б. Шияна.

Змістові лінії кожної освітньої галузі реалізовуються паралельно та розкриваються через «Пропонований зміст», який окреслює можливий навчальний матеріал, на підставі якого будуть формуватися очікувані результати навчання та відповідні обов'язкові результати навчання.

Оскільки Типова освітня програма ґрунтується на компетентнісному підході, теми/ тези рубрики «Пропонований зміст» не передбачають запам'ятовування учнями визначень термінів і понять, а активне конструювання знань та формування умінь, уявлень через досвід практичної діяльності.

Вимірювання результатів навчання та форми оцінювання здобувачів освіти

Результати навчання здобувачів освіти вимірюються за допомогою:

- формувального оцінювання, яке має на меті відстежувати навчальний поступ учнів, діагностувати досягнення на кожному етапі навчання, вчасно виявляти проблеми та запобігати їх нашаровуванню, вибудовувати індивідувальну траєкторію розвитку учня та аналізувати реалізацію освітньої програми та Державного стандарту початкової освіти.
- підсумкового (тематичного і завершального) оцінювання, під час якого навчальні досягнення здобувачів освіти співвідносяться з очікуваними результатами навчання, визначеними освітньою програмою.

В 1-2 класах навчальні досягнення учнів підлягають формувальному оцінюванню, а в 3-4 класах - формувальному та підсумковому (рівневому) оцінюванню.

Орієнтирами для оцінювання навчальних досягнень учнів є очікувані результати навчання, окреслені в типовій освітній програмі, об'єднані за галузями та проіндексовані відповідно до обов'язкових результатів навчання Державного стандарту початкової освіти. Змістові лінії кожної галузі в межах циклу реалізовуються паралельно та розкриваються через "Пропонований зміст", який окреслює можливий навчальний матеріал, на підставі якого будуть реалізовані очікувані результати навчання та відповідні обов'язкові результати навчання.

Оцінювання навчальних досягнень учнів 1-4 класів здійснюється відповідно до Методичних рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання учнів 1-4 класів закладів загальної середньої освіти (наказ МОН від 13.07.2021),

Рекомендовані форми організації освітнього процесу

ТОВ "Старт Академія" організовує освітній процес використовуючи інтерактивні форми і методи навчання: дослідницькі, інформаційні та мистецькі проекти, сюжетно-рольові ігри, ситуаційні вправи, інсценізації, екскурсії, дитяче волонтерство тощо.

Вчитель може самостійно визначати форми і методи навчання, які забезпечують досягнення конкретних очікуваних результатів.

Вимоги до осіб, які можуть розпочинати здобуття початкової освіти

Початкова освіта здобувається, як правило, з шести років. Діти, яким на 1 вересня поточного навчального року виповнилося сім років, повинні розпочинати здобуття початкової освіти цього ж навчального року. Діти, яким на 1 вересня поточного навчального року не виповнилося шести років, можуть розпочинати здобуття початкової освіти цього ж навчального року за бажанням батьків або осіб, які їх замінюють, якщо їм виповниться шість років до 1 грудня поточного року. Особи з особливими освітніми потребами можуть розпочинати здобуття початкової освіти з іншого віку.

Особливості освітнього процесу ТОВ "Старт академія"

Мовою освітнього процесу в ТОВ "Старт Академія" є українська мова.

Початкова освіта здобувається в очній формі та в дистанційній формі у разі прийняття рішення місцевими органами влади про несприятливі умови для очного навчання.

Освітній процес організовується в межах навчального року, який розпочинається 1 вересня і закінчується не пізніше 1 липня наступного року.

Заняття в ТОВ “Старт Академія” організовуються за семестровою системою:

1 семестр: 1 вересня - 19 грудня 2025 року, 75 навчальних днів.

2 семестр: 5 січня - 29 травня 2026 року, 100 навчальних днів.

Осінні канікули: 27 - 31 жовтня 2025 р

Зимові канікули: 22 грудня 2025 - 4 січня 2026 р.

Весняні канікули: 23 - 29 березня 2026 р.

Залежно від епідеміологічної або безпекової ситуації в країні дати канікул можуть змінитися.

Освітній процес встановлюється за 5-денним навчальним тижнем.

Українська мова (інтегрований курс)

Мовно-літературна освітня галузь

Пояснювальна записка

Освітню програму з української мови створено на основі Державного стандарту початкової освіти.

Метою рідномовної освіти для загальної середньої освіти є розвиток здатності спілкуватися українською мовою для духовного, культурного й національного самовияву, послуговуватися нею в особистому і суспільному житті, у міжкультурному діалозі, бачити її передумовою життєвого успіху; плекання здатності спілкуватися рідною мовою (якщо вона не українська); формування шанобливого ставлення до культурної спадщини; збагачення емоційно-чуттєвого досвіду.

Досягнення поставленої мети передбачає виконання таких завдань:

- виховання стійкої мовивації до читання та прагнення вдосконалювати своє мовлення;
- сприяння індивідуальному самовияву учнів та взаємодії між ними через розвиток комунікативних умінь, зокрема діалогічного мовлення, театралізацію
- розвиток уміння вдумливого читання і базових правописних умінь;
- збагачення духовного світу учнів через естетичне сприймання творів художньої літератури та медіапродуктів;
- розвиток уяви та творчого мислення учнів за допомогою творів літератури та мистецтва, медіатекстів, театралізації, гри;
- формування умінь опрацьовувати тексти різних видів (художні, науково-популярні, навчальні, медіатексти);
- розвиток здатності спостерігати за мовними явищами, експериментувати зі звуками, словами, фразами, зокрема і в мовних іграх, для опанування початкових лінгвістичних знань і норм української мови;
- створення сприятливого мовного середовища у школі, зокрема й через пізнання сучасної дитячої літератури різної тематики та жанрів.

Відповідно до окреслених завдань, у початковому курсі рідномовної освіти виокремлено такі змістові лінії: **«Взаємодіємо усно»**, **«Читаємо»**, **«Взаємодіємо письмово», «Досліджуємо медіа», «Досліджуємо мовлення», «Театралізуємо».**

Комунікативна компетентність, зокрема вільне володіння українською мовою та спілкування рідною мовою (якщо вона не українська), виявляється в безпосередньому та опосередкованому спілкуванні.

Для формування комунікативної компетентності в умовах безпосереднього спілкування програма пропонує розгортати навчальну діяльність у межах змістової лінії **«Взаємодіємо усно»** (мовець / слухач – слухач / мовець). Ця змістова лінія передбачає залучення учнів до дій зі сприймання, перетворення, виокремлення, аналізу та інтерпретації, оцінювання та використання усної інформації в реальній мовленнєвій практиці (бесіди, дискусії, мікродискусії, обговорення).

Для становлення комунікативної компетентності в умовах опосередкованого спілкування (на відстані у просторі та часі) запропоновано змістові лінії **«Читаємо»** (читач – автор), **«Взаємодіємо письмово»** (автор – читач), **«Досліджуємо медіа»** (читач / глядач / слухач – автор). Ці змістові лінії забезпечують здобуття досвіду опосередкованого спілкування, опанування кола знань (понять, уявлень) та вмінь, що дають змогу учням удосконалювати комунікативну компетентність.

Змістова лінія **«Читаємо»** спрямована на розвиток мотивації дітей до читання, залучення їх до читацької діяльності, яка ґрунтується на учнівській ініціативності та самостійності у доборі текстів для читання та інтерпретації прочитаного. Під час читання учні розвивають уміння сприймати та аналізувати текст, оцінювати прочитане та перетворювати інформацію, уявляти, мислити творчо.

Змістова лінія **«Взаємодіємо письмово»** передбачає залучення учнів до реальної писемної практики, зокрема за допомогою цифрових пристроїв та в режимі онлайн. Результатом такої роботи є базові вміння створювати писемні висловлювання у реальному та віртуальному просторі та редагувати їх.

Змістова лінія **«Досліджуємо медіа»** передбачає ознайомлення школярів з основами медіаграмотності. Діти формують уявлення про межу між реальним світом і

світом мас-медіа. Вони вчаться інтерпретувати, аналізувати, оцінювати медіатексти (фільм, мультфільм, реклама, фотографія тощо) та створювати прості медіапродукти. Змістова лінія «Досліджуємо медіа» пропонує інструмент для активного критичного освоєння комунікативного медіасередовища.

Змістова лінія **«Досліджуємо мовлення»** забезпечує дослідження мовних закономірностей і формування на цій основі свідомих мовленнєвих умінь (орфоепічних, лексичних, граматичних, правописних, стилістичних, словотвірних). Також у межах цієї змістової лінії учні опановують виражальні засоби художніх текстів, що в цілому сприяє творенню індивідуального стилю мовлення.

Змістова лінія **«Театралізуємо»** слугує розвитку комунікативних умінь учнів, зокрема вміння моделювати різні ситуації спілкування, обирати відповідні комунікативні стратегії, досліджувати несловесні засоби спілкування. Увага до несловесних засобів приділятиметься і в змістових лініях «Взаємодіємо усно» та «Досліджуємо медіа», а сам прийом театралізації може використовуватися й у змістовій лінії «Читаємо».

Специфіка змістової лінії **«Театралізуємо»** пов'язана з формуванням уявлення про театр як місце, де учні здобувають досвід співчуття та співпереживання. Тому в межах змістової лінії «Театралізуємо» учні досліджують чужу (глядач) та власну (актор) експресію. Ця змістова лінія передбачає залучення учнів до сценічної творчості, в умовах якої школярі набувають акторського досвіду, зокрема імпровізації, що забезпечує розвиток у дитини емоційного інтелекту, творчого мислення, самосвідомості й самоефективності, уміння мобілізувати інших, ініціативності, уміння долати бар'єри, пов'язані з неоднозначністю, невизначеністю та ризиками, співпрацювати з іншими особами.

Результати навчання і пропонований зміст

І – 2-й класи

Обов'язкові результати навчання	Очікувані результати навчання
І. Змістова лінія «Взаємодіємо усно»	
Сприймає усну інформацію, перепитує, виявляючи увагу, доречно реагує	з увагою *сприймає* усні репліки й доречно реагує на усну інформацію в діалозі (погоджується або не погоджується, виконує певні дії у відповідь на прохання чи відповідно до інструкції) [2 МОВ 1-1.1-1]; перепитує співрозмовника для уточнення почутої інформації [2 МОВ 1-1.1-2]; *сприймає* монологічне висловлення (казки, розповіді, вірші, інструкції до виконання завдань тощо) з конкретною метою [2 МОВ 1-1.1-3]
Відтворює основний зміст усного повідомлення відповідно до мети; на основі почутого малює/ добирає ілюстрації; передає інформацію графічно	*використовує* фактичний зміст (Хто? Що? Де? Коли?) для перетворення усної інформації [2 МОВ 1-1.2-1]; *малює або добирає* ілюстрації, створює мапу думок до почутого [2 МОВ 1-1.2-2]; *передає* інформацію в таблицях, схемах із допомогою вчителя / вчительки [2 МОВ 1-1.2-3]
Виокремлює цікаву для себе інформацію; передає її іншим особам	*розповідає* про те, що зацікавило в усному повідомленні [2 МОВ 1-1.3-1]; *ставить запитання* до усного повідомлення для отримання додаткової інформації [2 МОВ 1-1.3-2]; *обговорює* з іншими інформацію, яка зацікавила [2 МОВ 1- 1.3-3]
Розпізнає ключові слова і фрази в усному повідомленні, виділяє їх голосом у власному мовленні; пояснює, чому зацікавила інформація	*розпізнає* ключові слова і фрази в усному висловлюванні [2 МОВ 1-1.4-1]; *виділяє* голосом ключові слова і фрази у власному усному висловлюванні [2 МОВ 1-1.4-2]; *пояснює* на основі власного досвіду, чому якась інформація зацікавила [2 МОВ 1-1.4-3]
Висловлює думки щодо усного повідомлення, простого тексту, медіатексту; намагається пояснити свої вподобання; звертається до дорослих за підтвердженням правдивості інформації	*висловлює* думку, що подобається в почутому, а що – ні [2 МОВ 1-1.5-1]; *обґрунтовує* свої вподобання [2 МОВ 1-1.5-2]; *обирає*, до кого з дорослих можна звернутися за підтвердженням правдивості почутої інформації [2 МОВ 1-1.5-3]; *пояснює*, як сприйняття тексту залежить від способу його презентації (логічний наголос, темп, міміка, жест) і враховує це у своєму мовленні [2 МОВ 1-1.5-4]

Висловлює власні погляди щодо предмета обговорення; намагається зробити так, щоб висловлювання було зрозуміле і цікаве для інших осіб; правильно вимовляє загальновживані слова	*підтримує й ініціює* діалог на теми, які викликають зацікавлення [2 МОВ 1-1.6-1]; *спостерігає за діалогом*, де висловлюються різні погляди на предмет обговорення, *підтримує* одну з точок зору [2 МОВ 1-1.6-2]; *пояснює* значущість уважного ставлення до інших та потребу подивитися на річ по-різному [2 МОВ 1-1.6-3]; *розповідає* про те, що його / її вразило, схвилювало; переповідає події із власного життя, правильно вимовляючи й наголошуючи загальновживані слова [2 МОВ 1-1.6-4]; *підтримує аргументами* власні думки або спростовує їх [2 МОВ 1-1.6-5]
Розпізнає емоції своїх співрозмовників, використовує відомі вербальні та невербальні засоби для передачі емоцій та настрою; розпізнає образні вислови і пояснює, що вони допомагають уявити; створює прості медіатексти	*розпізнає* емоції співрозмовника і пояснює власну реакцію на них [2 МОВ 1-1.7-1]; *уживає* відповідну до ситуації спілкування лексику і несловесні засоби (жести, міміка тощо) [2 МОВ 1-1.7-2]; *поповнює* власний словниковий запас [2 МОВ 1-1.7-3]; *вирізняє* в художніх текстах (казках, оповіданнях, віршах) образні вислови й пояснює, які саме образи вони допомагають уявити [2 МОВ 1-1.7-4]
Розповідає про власні відчуття та емоції від прослуханого/ побаченого; ввічливо спілкується	*розповідає* про власні почуття та емоції від прослуханого та побаченого [2 МОВ 1-1.8-1]; *звертається, вітається, прощається*, дотримуючись норм мовленнєвого етикету, *використовує* ввічливі слова [2 МОВ 1-1.8-2]

Пропонований зміст

Діалогічне та монологічне мовлення. Умови безпосереднього спілкування: можливість бачити й чути один одного. Розуміння значення слова як умова успішного спілкування. Уявлення про діалог як ланцюжок висловлювань. Репліка в діалозі: звертання, привітання, прощання, вибачення, подяка, побажання, питання, прохання, знайомство, поздоровлення, запрошення, згода, відмова тощо.

Розповідь та опис як види монологічного мовлення. Есе (без уведення терміну на прикладі «крісло автора»).
Спілкування та людські емоції (радість, сум, страх, злість). Несловесні засоби спілкування (міміка, жести, рухи тощо).

Робота з інформацією. Ключові слова у висловленні.
Логічний наголос як засіб виділення ключових слів. Перепитування як уточнення інформації.
Види інформації: текстова, графічна, звукова (без уведення термінів). Перетворення інформації. Комікс, ілюстрації, схема, таблиця, мапа думок тощо як перетворена почута інформація.

Мовленнєвий етикет. Норми спілкування з людьми різного віку (однокласники, вчителі). Роль ввічливих слів у спілкуванні

2. Змістова лінія «Читаємо»	
Обирає книжку для читання; пояснює власний вибір	*обирає* тексти (книжки) для читання, може пояснити власний вибір [2 МОВ 2-2.5-1]; *пояснює*, з яких елементів складається книжка і яку інформацію вони передають [2 МОВ 2-2.5-2]; *описує* обкладинки книжок, які подобаються [2 МОВ 2- 2.5- 3]; добирає тексти на запропоновану тему [2 МОВ 2-2.5-4]
Передбачає за обкладинкою, заголовком та ілюстраціями, про що йтиметься в дитячій книжці; читає вголос правильно, свідомо, цілими словами, нескладні за змістом і формою тексти; розуміє фактичний зміст прочитаного	*прогнозує* орієнтовний зміст тексту за заголовком та ілюстраціями [2 МОВ 2-2.1-1]; *читає* правильно та виразно вголос різні тексти (вірші, народні і літературні казки, оповідання, графічні та інформаційні тексти) залежно від мети читання [2 МОВ 2- 2.1- 2]; *ставить запитання* за змістом тексту для уточнення свого розуміння [2 МОВ 2-2.1-3]; *розповідає*, про що текст, *відповідає* на запитання за змістом прочитаного [2 МОВ 2-2.1-4]; *знаходить* у тексті незнайомі слова, робить спроби пояснити їхнє значення, виходячи з контексту [2 МОВ 2- 2.1-5]; *добирає* потрібну інформацію із графічного тексту (таблиці, графіки, схеми) [2 МОВ 2-2.1-6]
Пов'язує інформацію з тексту з відповідними життєвими ситуаціями; розрізняє головне і другорядне в тексті; визначає тему художнього твору, а також простого медіатексту	*визначає* послідовність подій у художньому тексті [2 МОВ 2-2.2-1]; *розповідає* про вчинки улюблених персонажів [2 МОВ 2- 2.3-2]; *словесно моделює* власну поведінку на прикладі вчинків персонажів [2 МОВ 2-2.2-3]; *пояснює* вчинки персонажів на основі змісту тексту та власного досвіду [2 МОВ 2-2.2-4]; *розрізняє* головне і другорядне в тексті [2 МОВ 2-2.2-5]; *пояснює* зв'язок між окремими повідомленнями в тексті [2 МОВ 2-2.2-6]; *визначає* графічні елементи тексту, досліджує зв'язок між ними [2 МОВ 2-2.2-7]; *визначає* тему і головну думку в тексті [2 МОВ 2-2.2-8]; *досліджує* особливості казки, вірша, оповідання, загадки, скоромовки, забавлянки тощо [2 МОВ 2-2.2-9]
Розповідає про свої власні почуття та емоції від прочитаного тексту	*розповідає* про свої враження (почуття та емоції) від змісту прочитаного художнього тексту [2 МОВ 2-2.3-1]; *зіставляє* пережиті під час читання почуття та емоції із власним емоційно-чуттєвим досвідом [2 МОВ 2-2.3-2]

Висловлює власні вподобання щодо змісту прочитаних творів, літературних персонажів, намагається пояснити, що подобається, а що ні	*пояснює*, що в творі подобається, а що ні (вчинки, мовлення персонажа, описи тощо) [2 МОВ 2-2.4-1]; *пояснює зв'язок* тексту із власним досвідом, навколишнім світом та раніше прочитаними текстами [2 МОВ 2-2.4-2]; *пояснює* роль ілюстрацій, таблиць, графіків, схем для глибшого розуміння змісту тексту [2 МОВ 2-2.4-3]; *висловлює* думку про те , як факти, ідеї прочитаного можуть допомогти в конкретних життєвих ситуаціях [2 МОВ 2-2.4-4]; *обирає,* до кого з дорослих можна звернутися за підтвердженням правдивості прочитаної інформації [2 МОВ 2-2.4-5]
На основі тексту малює/добирає ілюстрації, фіксує інформацію графічно	*малює або добирає* ілюстрації до художнього тексту, створює аплікації, ліпить (напр., персонажів казок тощо) [2 МОВ 2-2.6-1]; *представляє інформацію* графічно (схеми, таблиці, діаграми) [2 МОВ 2-2.6-2]; *добирає* відповідні твори мистецтва, співзвучні з текстом [2 МОВ 2-2.6-3]
Експериментує з текстом (змінює кінцівку, місце подій)	*фантазує* на основі прочитаного: придумує іншу кінцівку літературного твору, змінює місце подій, додає нових персонажів [2 МОВ 2-2.7-1]; *читає за ролями* фрагменти літературного твору [2 МОВ 2-2.7-2]

Пропонований зміст

Книжка як джерело задоволення і знань.

Назва книжки.
Елементи книжки: обкладинка, титульна сторінка, ілюстрації. Мета читання (розважитися, отримати інформацію).
Пошук у тексті необхідної інформації. Вибіркове читання.
Художня і науково-популярна література, тексти із щоденного життя. Структура тексту- розповіді: початок дії, розвиток дії, кінець дії.
Бібліотека як освітньо-культурний центр.
Науково-популярні тексти. Мета, тема, головна думка. Ключові слова.
Головна і другорядна інформація в тексті.
Довідкова література: словники, довідники, дитячі енциклопедії.
Тематика науково-популярних текстів: «Екологічна безпека і сталий розвиток», «Громадянська відповідальність», «Здоров'я і безпека», «Підприємливість і фінансова грамотність» тощо.
Художні тексти. Малі фольклорні форми: загадки, скоромовки, прислів'я, приказки, ігровий фольклор, казки, пісні, легенди, міфи.

Літературні казки й оповідання українських та іноземних авторів.
Теми дитячого читання: пригоди, фантастика, сім'я, дружба, етичні проблеми, патріотизм, відданість, любов до рідного краю, Україна тощо.

Тексти зі щоденного життя. Анкети, електронна пошта, інструкції, запрошення, етикетки, листи приватні й офіційні, карти, кулінарні рецепти, оголошення тощо.
Аналіз художнього тексту. Місце і час подій, персонажі (вчинки, мотиви поведінки, думки, емоції), конфлікт або проблема, розвиток подій, розв'язка конфлікту.
Тема, ідея художнього тексту.

Роль заголовка. Зв'язок між заголовком і змістом тексту.
Автор і оповідач. Аналіз вчинків персонажів (причини і наслідки). Виявлення власного ставлення до вчинків.
Стратегії вдумливого читання. Перед читанням (визначення мети читання, прогнозування змісту); під час читання (розуміння лексики, створення в уяві картин, які відповідають змісту, прогнозування розвитку подій, відповідь на запитання, поставлені перед читанням); після читання (зв'язок книжкових подій з подіями із власного життя, формування власного погляду на книжку).
Мова художнього твору. Діалоги, монологи, оповідач, засоби художньої виразності у тексті (порівняння, метафори тощо, без уведення термінів), пряме й переносне значення слів у художньому тексті.
Слова і вирази, які характеризують персонажа, події. Вірш.
Рима, ритм, настрій у вірші.
Сила і тон голосу, темпоритм при читанні вірша. Емоційний вплив.
Інтерпретація художнього тексту. Виразне читання, драматизація, читання в ролях, творчий переказ, створення власного тексту за аналогією, його «модернізація», продовження тексту.
Запитання до окремих абзаців і до тексту.
Емоційний вплив творів на читача. Опис настрою, почуттів, викликаних твором, порівняння їх із почуттями, викликаними подіями власного життя.
Улюблений персонаж, улюблена частина твору

3. Змістова лінія «Взаємодіємо письмово»	
Пише рукописними буквами, злито, розбірливо; створює невеликі та нескладні за змістом висловлювання,	*обмінюється* елементарними письмовими повідомлення (записка, лист, вітальна листівка) [2 МОВ 3-3.1-1]; *обирає* для написання висловлення відповідне оформлення (шрифт, розмір, колір тощо) [2 МОВ 3-3.1-2];
записує їх; правильно записує слова, які пишуться так, як вимовляються	*створює* невеликі висловлення на добре відому тему з різною метою спілкування; *записує* їх розбірливо, рукописними буквами [2 МОВ 3-3.1-3]; *записує* окремі слова та речення, дотримуючись опрацьованих правил щодо оформлення речення на письмі, а також слів, які пишуться так, як вимовляються [2 МОВ 3-3.1-4]
Обмінюється короткими письмовими повідомленнями	*створює* прості тексти за допомогою цифрових пристроїв (питання, вибачення, подяка, побажання, прохання, поздоровлення, запрошення, порада, згода, відмова тощо) [2 МОВ 3-3.2-1]; *використовує* доречно поширені графічні зображення смайлів [2 МОВ 3-3.2-2]

Перевіряє написане, виявляє і виправляє недоліки письма самостійно чи за допомогою вчителя; обговорює створений текст і вдосконалює його за допомогою інших осіб	*відновлює* деформований текст [2 МОВ 3-3.3-1]; *перевіряє*, чи є в написаному тексті помилки на вивчені правила, виправляє їх [2 МОВ 3-3.3-2]; *удосконалює* з допомогою вчителя / вчительки власний текст (лексика, будова речення, форми слова) [2 МОВ 3- 3.3-3]
Пропонований зміст *Комунікативна спрямованість процесу письма.* Відомості про письмо як засіб спілкування на відстані та в часі. Загальне ознайомлення з історією письма. Малюнкове письмо стародавніх народів(на рівні оповідань). *Графіка, орфографія та пунктуація.* Буква як знак звука. Алфавіт. Велика буква в іменах людей, кличках тварин і деяких географічних назвах (назви міст, річок). Правила оформлення висловлювання на письмі (велика буква на початку речення, крапка, знак оклику, знак запитання в кінці речення, правила переносу слів, окреме написання слів-помічників і слів-назв). Правила оформлення діалогу на письмі. Орфографічний словник як джерело для перевірки орфограм. Будова словника та прийоми роботи з ним. Друкований текст – зразок орфографічних написань. Редагування як спосіб удосконалення тексту. *Жанри писемного мовлення*. Лист, оголошення, подяка тощо як писемні висловлення. Учасники безпосереднього спілкування та оповідач. Текст-розповідь. Частини тексту: зачин, головна частина, кінцівка. Текст-опис. Тема тексту та його головна думка. Назва тексту. Назва тексту як відображення теми. Назва тексту як відображення головної думки. *Спілкування за допомогою цифрових пристроїв.* Короткі письмові висловлення для спілкування за допомогою цифрових пристроїв (запитання, вибачення, подяка, побажання, прохання, поздоровлення, запрошення, порада, згода, відмова тощо). Піктограми для зображення емоцій (емотикони, зокрема графічні зображення смайлів). Правила поведінки і безпека в інтернет-просторі.	
4. Змістова лінія «Досліджуємо медіа»	
За допомогою вчителя виявляє очевидні ідеї у простих текстах, медіатекстах	*обговорює* зміст і форму простого медіатексту (світлини, фотоколаж, листівка, мультфільм), *виявляє* (з допомогою вчителя / вчительки) очевидні ідеї у простих медіатекстах [2 МОВ 4-1.4-4];
	спостерігає за використанням кольору, музики, анімації в медіатексті [2 МОВ 4-1.4-5]; *визначає*, кому і для чого призначений медіатекст [2 МОВ 4-1.4-6]; *визначає* тему і головну думку простих візуальних медіатекстів [2 МОВ 4-1.4-7]

Висловлює думки щодо простого медіатексту	*висловлює* власні думки і почуття з приводу прослуханих / переглянутих простих медіатекстів (світлини, мультфільми, комп'ютерні ігри, реклама тощо) [2 МОВ 4- 1.5-5]; *висловлює* власні думки і почуття з приводу прочитаних простих медіатекстів (комікси, дитячі журнали, реклама тощо) [2 МОВ 4-1.5-6]
Створює прості медіатексти	*створює* прості аудіальні медіапродукти (презентує роботу групи, робить оголошення зі сцени, повідомляє новини через гучномовець тощо) з допомогою вчителя / вчительки, зважає на мету й аудиторію [2 МОВ 4-1.7-5]; *створює* прості візуальні медіапродукти (фото, листівка, комікс, книжечка, стіннівка, колаж тощо) з допомогою вчителя / вчительки, зважає на мету й аудиторію [2 МОВ 4- 1.7-6]
Пропонований зміст *Уявлення про медіа, медіаграмотність.* Призначення (мета) і цільова аудиторія (Хто буде це дивитися / слухати? Чому?). Правдива і неправдива інформація. *Візуальні медіа.* Книжка як джерело інформації. Періодичні друковані видання (журнал, газета). Фотографія як джерело інформації (наприклад: пейзаж, портрет, сюжетна світлина). Малюнок як джерело інформації. Комікси. *Аудіовізуальні медіа.* Мультфільми. Улюблений герой. Кіноафіша (інформаційне призначення). Колір, звук, музика в мультфільмах. Критерії добору мультфільмів для перегляду. *Інтернет.* Загальне уявлення про віртуальне спілкування, етику віртуального спілкування, безпеку в Інтернеті. Комп'ютерні ігри як джерело навчання, розвитку і відпочинку. Вплив на здоров'я. *Реклама.* Вплив реклами на поведінку людини. Реклама в медіа. Як захиститися від небажаного впливу реклами. *Зміст і форма медіатекстів.* Теми, емоційно-ціннісне навантаження медіатекстів. Елементи форми і їх значення для сприйняття основних ідей (колір, музика, анімація у мультфільмах), музика в рекламі	
5. Змістова лінія «Досліджуємо мовлення»	
Спостерігає за мовними одиницями та явищами, відкриває деякі закономірності співвідношення звуків і букв, значення слів, їх граматичної форми та ролі в реченні; спостерігає за власним мовленням та мовленням інших осіб, удосконалює власне мовлення за допомогою інших осіб	*аналізує* звуковий склад слова (кількість складів, наголошений та ненаголошені склади, голосні та приголосні звуки) [2 МОВ 5-4.1-1]; *порівнює* власне мовлення з мовленням інших (швидкість, вимова звуків і наголошування слів) [2 МОВ 5-4.1-2]; *обирає* букви на позначення звуків на письмі, враховуючи правила позначення твердості – м'якості приголосних звуків, звука [й] в різних позиціях слова, подовжених приголосних звуків [2 МОВ 5-4.1-3];

	знаходить у висловленні і пояснює роль синонімів, антонімів, багатозначних слів, споріднених слів [2 МОВ 5- 4.1-4]; *знаходить* у художніх текстах виражальні засоби мови і пояснює їхню роль [2 МОВ 5-4.1-5]; *знаходить* у тексті речення різних видів (питальні, розповідні, спонукальні; окличні й неокличні) і доводить доцільність їх використання для досягнення мети спілкування) [2 МОВ 5-4.1-6]; *утворює* відповідні граматичні форми слів для поширення або ускладнення речення [2 МОВ 5-4.1-7]; *знаходить* слова в орфографічному словнику, щоб перевірити написане [2 МОВ 5-4.1-8]; *розрізняє* різні види текстів (розповідь, опис) і пояснює їх призначення [2 МОВ 5-4.1-9]
Експериментує звуками, словами, фразами в мовних іграх; аналізує за допомогою вчителя мовлення літературних персонажів	*творить* нові слова на основі запропонованих (замінює звуки, міняє послідовність складів, замінює або об'єднує частини слова) [2 МОВ 5-4.2-1]; *творить* власні художні тексти малих жанрів (загадки, лічилки, мирилки тощо) на основі відомих [2 МОВ 5-4.2- 2]; *знаходить* у мовленні персонажа слова, які його вирізняють з-посеред інших персонажів; *пояснює,* як використання деяких слів характеризує персонажа [2 МОВ 5-4.2-3]

Пропонований зміст

Слово та речення. Називна функція слова.
Слова-назви предметів, дій, ознак.
Група слів і речення. Зв'язок слів у реченні.
Форма слова. Слова-помічники та їх роль у реченні.
Питальні, розповідні, спонукальні речення; окличні й неокличні речення.
Звуки мовлення. Звуки природи, навколишнього світу та звуки мовлення як "будівельний матеріал" для слова. Змісторозрізнювальна роль звуків.

Склад як найменша вимовна одиниця. Наголос. Змісторозрізнювальна роль наголосу. Голосні та приголосні звуки. Звуки тверді та м'які. Пом'якшені звуки. Звуки дзвінкі та глухі. Подовжені звуки.
Закономірності позначення звуків буквами. Позначення твердості та м'якості приголосних звуків на письмі. Позначення звука [й] у різних позиціях.

Позначення звуків на письмі на слух, за орфографічним словником, за правилом.
Будова слова. Основа та закінчення. Корінь слова.
Форми слова та споріднені слова.
Лексичне значення слова. Слова однозначні й багатозначні. Пряме та переносне значення слова. Багатозначні слова і омоніми.

Синоніми. Власний словниковий запас

6. Змістова лінія «Театралізуємо»

Відтворює емоції літературних персонажів під час інсценізації Імпровізує з репліками під час інсценізації	*використовує* голос і мову тіла (міміку, жести, рухи) для відтворення емоцій персонажів казок, байок тощо [2 МОВ 6-2.3-3] *імпровізує* з інтонацією, тембром та силою голосу, відтворюючи репліки персонажів казок, віршів, народних пісень тощо [2 МОВ 6-2.7-3]
Створює прості медіапродукти з допомогою інших осіб	*передає своє враження* від побаченого в малюнках, у листах подяки [2 МОВ 6-3.1-5]; *створює* в групі афішу, реквізит, костюми, маски, декорації [2 МОВ 6-3.1-6]
Висловлює власні погляди щодо предмета обговорення; намагається зробити так, щоб висловлювання було зрозуміле і цікаве для інших осіб; правильно вимовляє загальновживані слова	*обговорює* враження від драматизації з позиції глядача, зосереджуючи увагу на тому, наскільки обрані інтонації відповідають ролі [2 МОВ 6-1.6-6]; *ділиться* театральним *досвідом* та *описує* власні почуття, використовуючи доречно тематичну групу слів «театр» [2 МОВ 6-1.6-7]
Аналізує за допомогою вчителя мовлення літературних персонажів	*описує* власні почуття від виконання ролі з позиції учасника драматизації, зосереджуючи увагу на тому, наскільки обрані інтонації допомагали створити образ [2 МОВ 6-4.2-4]

Пропонований зміст

Театр і гра. Інсценізація улюблених казок і віршів. Вистава.
Діалог між акторами – обмін висловлюваннями. Важливість імпровізації у грі.
Простір для гри акторів у спілкування. Актори як учасники гри у спілкування. Роль глядачів у виставі.
Репліка як словесний складник висловлювання.
Жести, міміка, інтонації, пози, дії – несловесний складник висловлювання.
Декорації та театральний реквізит. Театральний костюм як складник ролі. Театральна афіша.
Різновиди традиційного і нетрадиційного театру. Драматичний театр.
Пантоміма.
Ляльковий театр (театр картинок, пальчиковий театр, театр рукавичок, «шкарпетковий» театр тощо). Театр тіней.
Тематична група слів «театр»: актор, афіша, глядач, гра, декорації, жест, міміка, пантоміма, п'єса, режисер, реквізит, ремарка, репетиція, роль, сцена

Результати навчання і пропонований зміст

3 – 4-й класи

Обов'язкові результати навчання	Очікувані результати навчання
І. Змістова лінія "Взаємодіємо усно"	
Критично сприймає інформацію для досягнення різних цілей; уточнює інформацію з огляду на ситуацію	*зважає* на ситуації спілкування: враховує умови, учасників, мету [4 МОВ 1-1.1-1]; з увагою *сприймає* усні репліки діалогу, *перепитує, уточнює* з огляду на ситуацію спілкування [4 МОВ 1-1.1- 2]; *обговорює* усне повідомлення в парі або групі для пошуку додаткових аргументів або спростування наведених [4 МОВ 1-1.1- 3]; *зіставляє* почуте з власним досвідом [4 МОВ 1-1.1-4]
На основі почутого створює асоціативні схеми, таблиці; стисло і вибірково передає зміст почутого; переказує текст за різними завданнями	*перефразовує* репліки в діалозі [4 МОВ 1-1.2-1]; *передає* зміст усного повідомлення (послідовність подій у розповіді; перелік ознак в описі; наведені аргументи в міркуванні) [4 МОВ 1-1.2-2]; *переказує* текст творчо (зміна оповідача в тексті- розповіді; зміна послідовності переліку наведення ознак у тексті-описі; зміна послідовності аргументів у тексті- міркуванні) [4 МОВ 1-1.2-3]; *передає* зміст повідомлення за допомогою асоціативних схем, таблиць [4 МОВ 1-1.2-4]
Виокремлює необхідну інформацію з різних усних джерел, зокрема медіатекстів, для створення власного висловлювання з конкретною метою	*виокремлює* інформацію для створення власного висловлення з конкретною метою (усне оголошення, усний відгук, усний стислий переказ) [4 МОВ 1-1.3-1]; *прогнозує,* як відібрану інформацію можна використати корисно [4 МОВ 1-1.3-2]; *систематизує та узагальнює* необхідну інформацію [4 МОВ 1-1.3- 3]
Визначає та обговорює цілі, основні ідеї та окремі деталі усної інформації; пояснює зміст і форму текстів, зокрема медіатекстів, пов'язує, зіставляє із власними спостереженнями, життєвим досвідом, враховує думки інших осіб	*визначає* тему усного повідомлення [4 МОВ 1-1.4-1]; *визначає* головну думку тексту [4 МОВ 1-1.4-2]; *зіставляє* тему і головну думку усного повідомлення з власними спостереженнями, поведінкою, досвідом [4 МОВ 1-1.4-3]; *пояснює* можливий вплив висловлення на слухача [4 МОВ 1-1.4-4]

Висловлює своє ставлення до усного повідомлення, простого тексту, медіатексту, обґрунтовує думки, спираючися на власний досвід; визначає позицію співрозмовника, погоджується з нею або заперечує її	*висловлює* своє ставлення до усного повідомлення (наприклад, прагнення спростувати або шукати додаткові аргументи на захист) [4 МОВ 1-1.5-1]; *обґрунтовує* своє ставлення до усного повідомлення наводячи приклади з власного досвіду, а також, спираючись на набуті наукові знання [4 МОВ 1-1.5-2]; *визначає* позицію мовця (категоричність чи невпевненість; дотримання етикету (ввічливість) чи порушення етикетних норм), аргументовано *погоджується* з нею або *заперечує* її [4 МОВ 1-1.5- 3]
Висловлює власні погляди, підтверджує їх прикладами, враховує думки інших осіб; дотримується найважливіших правил літературної вимови, висловлюючи власні погляди	*вступає і підтримує* діалог на теми, пов'язані з важливими для дитини життєвими ситуаціями [4 МОВ 1- 1.6-1]; *наводить* аргументи на захист власної думки та ілюструє її прикладами [4 МОВ 1-1.6-2]; *ініціює* дискусію, висловлюючи власні погляди і слухаючи інших [4 МОВ 1-1.6-3]; *висловлює* доброзичливо своє ставлення до думок інших (поділяє їх повністю, частково чи аргументовано відхиляє) [4 МОВ 1-1.6-4]; *дотримується* правил літературної вимови у власному висловлюванні [4 МОВ 1-1.6-5]; *створює* власне висловлення на основі почутого/ побаченого/ прочитаного [4 МОВ 1-1.6-6]
Обирає вербальні та невербальні засоби спілкування, доречно використовує їх для спілкування та створення простих медіатекстів відповідно до комунікативної мети; вимовляє з правильною інтонацією різні за метою висловлювання речення; використовує у власному мовленні засоби художньої виразності у творах різних жанрів	*добирає* словесні й несловесні засоби спілкування з огляду на мету та умови спілкування, враховуючи наявність варіантів [4 МОВ 1-1.7-1]; *робить висновок* про узгодженість або неузгодженість словесних і несловесних засобів спілкування та намірів у поведінці співрозмовника [4 МОВ 1-1.7-2]; *використовує* різні форми візуалізації (малюнки, графіки, схеми, таблиці) для супроводу своїх поглядів під час презентації, щоби привернути увагу слухачів [4 МОВ 1- 1.7-3]; *створює* есе для висловлювання власних поглядів та усної презентації [4 МОВ 1-1.7-4]; *використовує* засоби художньої виразності для досягнення комунікативної мети (привітання, побажання, вияв співчуття, захоплення) [4 МОВ 1-1.7-5]; правильно *інтонує* різні види речень за метою висловлювання та емоційним забарвленням [4 МОВ 1-1.7- 6]

Описує власні емоції та емоції співрозмовника від прослуханого/ побаченого. Доречно використовує у власному мовленні формули мовленнєвого етикету	*передбачає й описує* свої емоції та емоції співрозмовника, коли пропонує для читання або перегляду книгу, фільм, гру тощо [4 МОВ 1-1.8-1]; *доречно використовує* у власному мовленні формули мовленнєвого етикету, зважає на різні види тональності (звичайна, фамільярна, вульгарна) [4 МОВ 1-1.8-2]
Пропонований зміст *Діалогічне та монологічне мовлення.* Уявлення про ситуацію міжособистісного спілкування (умови, учасники, мета). Репліка в діалозі: порада, співчуття, комплімент тощо. Перепитування як спосіб уточнення почутої інформації в діалозі. Перефразування. Мовні засоби вираження запитань (інтонація, займенники, прислівники, частки, сполучники, порядок слів). Позиція мовця (категоричність чи невпевненість; дотримання мовленнєвого етикету чи порушення етикетних норм). Дискусія як зіставлення різних поглядів на проблему. Розповідь, опис та міркування як види монологічного мовлення. Інтонація розповідного, спонукального, питального речення. Інтонаційне забарвлення окличного речення. Есе як висловлення довільної форми. *Робота з інформацією*. Явна і прихована інформація. Перетворення інформації: види асоціативних схем, таблиця. *Мовленнєвий етикет.* Норми спілкування в різних комунікативних ситуаціях (знайомі та незнайомці). Сфери спілкування: навчання, сім'я, дозвілля, послуги тощо. Різні види тональності (звичайна, фамільярна, вульгарна).	
2. Змістова лінія "Читаємо"	
Прогнозує зміст дитячої книжки за обкладинкою, заголовком, ілюстраціями та анотацією; володіє повноцінними навичками читання (вголос і мовчки), що дає змогу зрозуміти тексти різних видів	*прогнозує* орієнтовний зміст тексту на основі заголовка, ключових слів, анотації, невербальної інформації (ілюстрації, таблиці, схеми, графіки тощо) [4 МОВ 2-2.1- 1]; *читає* подумки та виразно вголос тексти різних видів та з різною метою [4 МОВ 2-2.1-2]; *розповідає* (докладно, стисло або вибірково), про що йдеться в тексті [4 МОВ 2-2.1-3]; *ставить запитання* різної спрямованості: до змісту твору, до автора, до читача [4 МОВ 2-2.1-4]; *знаходить* у тексті відповіді на поставлені запитання [4 МОВ 2-2.1-5]; *відтворює* фактичну інформацію з тексту [4 МОВ 2-2.1- 6]; *добирає і впорядковує* потрібну інформацію з таблиць, графіків, схем тощо [4 МОВ 2-2.1-7]; *установлює* послідовність дій персонажів художніх творів [4 МОВ 2-2.1-8];

	зіставляє прочитане із власним життєвим досвідом [4 МОВ 2-2.1-9]
Пов'язує елементи інформації в цілісну картину; розрізняє факти і думки про ці факти; формулює прямі висновки на основі інформації, виявленої в тексті; визначає форму і пояснює зміст простих медіатекстів	*виявляє* в тексті неочевидну інформацію, *узагальнює* її [4 МОВ 2- 2.2-1]; *виділяє* ключові слова та пояснює, як вони допомагають зрозуміти зміст тексту [4 МОВ 2-2.2-2]; *виявляє* зв'язки в текстах: між окремими частинами тексту, між частинами тексту і темою або головною думкою [4 МОВ 2-2.2-3]; *досліджує* елементи тексту (слова автора, діалог персонажів, опис, виражальні засоби мови) [4 МОВ 2-2.2- 4]; *розрізняє* в тексті факти і судження, знаходить між ними зв'язок [4 МОВ 2-2.2-5]; *висловлює* припущення про наміри автора тексту, *обґрунтовує* свої думки [4 МОВ 2-2.2-6]; *формулює* під час і після читання тексту запитання для можливої дискусії [4 МОВ 2-2.2-7]; *установлює* причиново-наслідкові зв'язки між подіями, вчинками персонажів та їхніми стосунками з іншими персонажами [4 МОВ 2- 2.2-8]; *виявляє* деталі тексту, важливі для розуміння ідей; розпізнає стиль тексту і *пояснює*, як він впливає на сприймання інформації [4 МОВ 2-2.2-9]; *формулює* ідеї тексту, пов'язує їх із власним досвідом [4 МОВ 2-2.2-10]
Описує емоційний стан персонажів, співпереживає	*описує* свої емоції, пережиті під час читання художнього твору, *наводить приклади* вчинків персонажів, які викликали відповідні емоції[4 МОВ 2-2.3-1]; *аналізує* емоційний стан персонажів, пояснює причини відповідних переживань персонажів [4 МОВ 2-2.3-2];
	використовує власний емоційний досвід для оцінювання емоційного стану персонажів художнього твору [4 МОВ 2-2.3-3]; *пояснює*, кому з літературних персонажів співчуває і чому [4 МОВ 2-2.3-4]

Висловлює власне ставлення до творів, літературних персонажів, об'єктів мистецтва і навколишнього світу, наводить прості аргументи щодо власних думок, використовуючи текст, власний досвід та інші джерела; описує враження від змісту і форми медіатексту	*оцінює* правдоподібність описаних подій і тверджень із тексту, спираючись на свої уявлення про світ і власний досвід [4 МОВ 2- 2.4-1]; *висловлює* свій погляд на предмет обговорення (тему, головну думку, висновки тощо) [4 МОВ 2-2.4-2]; *оцінює* надійність джерела інформації, обґрунтованість висновків [4 МОВ 2-2.4-3]; *визначає* роль елементів форми (слова автора, діалог персонажів, опис, виражальні засоби мови) для розуміння змісту [4 МОВ 2-2.4- 4]; *виражає* свої почуття та емоції щодо прочитаного мовою мистецтва [4 МОВ 2-2.4-5]
Визначає мету читання (для задоволення, розваги, пошуку потрібної інформації) та обирає відповідні тексти	*визначає* мету читання й обирає відповідно до неї тексти (книжки) (для задоволення, розваги, знаходження потрібної інформації) [4 МОВ 2-2.5-1]; *пояснює,* наскільки обрані тексти допомогли досягнути мети читання [4 МОВ 2-2.5-2]; *добирає* необхідну інформацію з різних джерел: шукає її у словниках, довідниках, енциклопедіях, бібліотеці, інтернеті [4 МОВ 2-2.5-3]
На основі тексту створює план, таблицю, модель	*добирає* та створює ілюстративний матеріал до художнього тексту [4 МОВ 2-2.6-1]; *складає* план тексту [4 МОВ 2-2.6-2]; *узагальнює, систематизує, класифікує* інформацію з тексту у вигляді таблиць, схем [4 МОВ 2-2.6-3]
Експериментує з текстом (змінює сюжет, переказує текст з іншої позиції, додає персонажів, імпровізує під час інсценізації)	*переробляє* прочитаний твір: уводить нових персонажів, змінює події або їх час, *змінює* оповідача тощо [4 МОВ 2- 2.7-1]; *створює* власний художній текст, наслідуючи сюжетні та стильові особливості прочитаного тексту [4 МОВ 2-2.7-2]; *створює* власний текст, використовуючи елементи кількох прочитаних текстів [4 МОВ 2-2.7-3]

Пропонований зміст

Книжка як джерело знань і задоволення. Елементи книжки та їх призначення: обкладинка, титульна сторінка, ілюстрації, зміст, анотація тощо. Мета читання (розважитися, отримати інформацію, зрозуміти, переконатися тощо). Читання для загального, вибіркового та повного розуміння. Пошук у тексті фактів, суджень, очевидної й неочевидної інформації. Стилі мовлення, види текстів, жанр, роди літератури (епос, лірика, драма), намір автора. *Науково-популярні тексти.* Мета, тема, головна думка. Назва, автор. Заголовки, підзаголовки. Фотографії, графіки, схеми. Поділ тексту на частини, параграфи. План тексту. Ключові слова. Головна і другорядна інформація в тексті.

Довідкова література: паперова та цифрова.
Тексти зі щоденного життя. Інформаційні та інструктивні тексти (рахунки, запрошення, листи, зокрема електронні, анкети, зокрема онлайнові, інструкції, пам'ятки, оголошення тощо).
Художні тексти. Малі фольклорні форми: загадки, скоромовки, прислів'я, приказки, ігровий фольклор, казки, пісні, легенди, міфи. Письменник як автор художнього твору. Дитячі твори українських та іноземних авторів.

Теми дитячого читання: пригоди, фантастика, сім'я, дружба, патріотизм, відданість, любов до рідного краю, моя Україна тощо.
Аналіз художнього тексту. Місце і час подій, персонажі (мотиви поведінки, причини переживань та емоцій, стосунки між персонажами). Елементи сюжету: зав'язка, розвиток дії, кульмінація, розв'язка. Тема, ідея. Твори, спільні за тематикою та споріднені за ідеями. Початкове уявлення про художню деталь тексту.

Поняття про критичне читання. Способи критичного читання.
Мова художнього твору. Слова автора та персонажів (порівняння, метафори тощо, без уведення термінів), пряме і переносне значення слів у художньому тексті. Проза, вірш та їх ознаки.
Інтерпретація художнього тексту. Виразне читання, драматизація, читання в ролях, творчий переказ, створення власного тексту за аналогією, продовження тексту.

Запитання до окремих абзаців і до тексту. Проблемні запитання. Оцінювання переживань та емоцій персонажів.
Емоційний вплив творів на читача. Опис настрою, почуттів персонажів твору та власних емоцій, викликаних твором. Вплив переживань персонажів на емоції читача. Порівняння цих емоцій із почуттями, викликаними іншими творами або подіями з власного життя. Улюблений персонаж, обґрунтування свого вподобання, причини співпереживання персонажеві.

3. Змістова лінія "Взаємодіємо письмово"

Пише рукописними буквами розбірливо в темпі, який дає змогу записати власну думку та інформацію з різних джерел; створює висловлювання, записує їх, ураховуючи мету та адресата і дотримуючися норм літературної мови, користується орфографічним словником; створює тексти різних типів і жанрів (казка, розповідь, опис, міркування); створює прості медіатексти, використовує різні форми їх презентації	*записує* текст (від руки чи за допомого клавіатури – за потреби) в темпі, який дає змогу записати власну думку та інформацію з різних джерел [4 МОВ 3-3.1-1]; *створює* самостійне письмове висловлення (розповідь, опис, міркування) на теми, які його / її цікавлять, за прочитаним твором, про ситуацію з життя в школі, сім'ї тощо, зважаючи на мету та адресата [4 МОВ 3-3.1-2]; створює тексти зі щоденного життя (запрошення, оголошення, афіші тощо) з дотриманням типових ознак жанру [4 МОВ 3-3.1-3]; *створює* художні тексти (загадки, лічилки, невеликі казки, байки, вірші тощо) [4 МОВ 3-3.1-4]; *переказує* письмово текст розповідного змісту з елементами опису або міркування, *висловлює* своє ставлення до того, про що пише [4 МОВ 3-3.1-5]; *записує* свою думку про предмет висловлення; *формулює* запитання та відповіді під час письмового спілкування [4 МОВ 3-3.1-6]; *оформлює* власне висловлення зрозуміло, дотримуючися норм літературної мови, за потреби *звертається* до словників [4 МОВ 3- 3.1-7]
Створює короткі дописи для захищених ресурсів, зокрема веб-сайту закладу загальної середньої освіти	*створює* повідомлення для інтернет-спілкування, дотримуючися норм етикету онлайнового спілкування (нетикету) [4 МОВ 3-3.2-1]; *використовує* відповідні емотикони для вираження особистих емоцій [4 МОВ 3-3.2-2]; *створює* документи для спілкування та поширення результатів діяльності, індивідуальної або групової роботи за допомогою цифрових пристроїв та програм [4 МОВ 3- 3.2-3]
Знаходить і виправляє орфографічні помилки, зокрема із застосуванням знань про будову слова; аналізує та вдосконалює створений текст відповідно до мети спілкування, перевіряє грамотність написаного	*визначає,* чи відповідає створений текст меті, перевіряє грамотність написаного [4 МОВ 3-3.3-1]; *удосконалює* власний письмовий текст, *знаходить і виправляє* помилки, *редагує* зміст тексту [4 МОВ 3-3.3-2]; *обговорює* письмові роботи (власні й однокласників) у парі, малій групі, *відзначає* позитивні характеристики [4 МОВ 3- 3.3-3]; *висловлює*, за підтримки вчителя, поради щодо можливого вдосконалення тексту [4 МОВ 3-3.3-4]

Пропонований зміст

Комунікативна спрямованість процесу письма. Адресат, мета, ситуація. Особливості сучасного письма: письмо від руки та за допомогою клавіатури. Словесні та графічні засоби (емотикони, піктограми, схеми, графіки, фото, карти тощо).
Норми онлайнового спілкування (нетикет).

Графіка, орфографія та пунктуація. Алфавіт. Орфограми, пунктограми, правила слововживання та словозміни (у межах вивченого). Словники як довідкове джерело зі слововживання та правопису (тлумачний, орфографічний). Редагування рукописного та електронного тексту.

Жанри писемного мовлення. Оголошення, афіша, пам'ятка, інструкція, коментар у захищеній онлайновій спільноті, загадка, лічилка, казка, байка, вірш, оповідання, есе тощо як писемні висловлення. Типи тексту: опис, розповідь, роздум. Тема та підтеми. Заголовок і підзаголовки. План тексту. Абзац. Емотикон як засіб вираження реакції на допис у захищеній онлайновій спільноті.

4. Змістова лінія "Досліджуємо медіа"	
Визначає та обговорює цілі, основні ідеї та окремі деталі усної інформації; пояснює зміст і форму текстів, зокрема медіатекстів, пов'язує, зіставляє із власними спостереженнями, життєвим досвідом, враховує думки інших осіб	*визначає* мету простого медіатексту (усна реклама, аудіокнига, мультфільм, комп'ютерна гра*), пояснює*, кому він адресований [4 МОВ 4-1.4-1]; *визначає* правдоподібність описаних подій і тверджень з медіатексту, виходячи з власного досвіду [4 МОВ 4-1.4- 2]; *визначає* роль елементів форми (голос, музичний супровід, фонові шуми, кольори, спецефекти тощо) для розуміння змісту [4 МОВ 4- 1.4-3]; *розрізняє* факти й судження в простому медіатексті, *виокремлює* цікаву для себе інформацію [4 МОВ 4-1.4-4]
Висловлює власне ставлення до творів, літературних персонажів, об'єктів мистецтва і навколишнього світу, наводить прості аргументи щодо власних думок, використовуючи текст, власний досвід та інші джерела; описує враження від змісту і форми медіатексту	*описує* враження від змісту і форми медіатексту [4 МОВ 4-2.4-1]; *висловлює* власні погляди на події, явища, предмети, цінності, представлені в простому медіатексті [4 МОВ 4- 1.5-2]; *оцінює* вплив на власне сприйняття окремих елементів медіатексту [4 МОВ 4-1.5-3]; *пояснює*, чи змінилося під впливом медіатексту власне уявлення або думки про предмет повідомлення і як саме [4 МОВ 4-1.5-4]
Обирає вербальні та невербальні засоби спілкування, доречно використовує їх для спілкування та створення простих медіатекстів відповідно до комунікативної мети;	*створює* прості аудіальні медіапродукти (*презентує* роботу групи, *робить оголошення* зі сцени, *повідомляє* новини через гучномовець тощо) самостійно та в групі [4 МОВ 4-1.7-1]; *створює* прості візуальні медіапродукти (фото, листівка, комікс, книжечка, стіннівка, колаж тощо) самостійно та в групі, *ураховує* мету й аудиторію [4 МОВ 4-1.7-2];

вимовляє з правильною інтонацією різні за метою висловлювання речення; використовує у власному мовленні засоби художньої виразності у творах різних жанрів	*створює* прості аудіовізуальні медіатексти (відеозапис виступу, вистави, екскурсії, інтерв'ю) з допомогою вчителя / вчительки, враховує мету й аудиторію [4 МОВ 4-1.7-3]; *використовує* різні форми презентації простих медіатекстів [4 МОВ 4-3.1-4]
Пропонований зміст *Уявлення про медіа, медіаграмотність*. Мета і цільова аудиторія. Зіставлення інформації з різних джерел. Правдива і неправдива інформація. Емоційно-ціннісне навантаження медіатекстів. *Візуальні медіа.* Паперова та електронна книжка. Інтернет-ресурси для дітей (зокрема сайти дитячих журналів). Засоби масової інформації: газета, журнал. Елементи форми (колір, фото, шрифт). *Аудіальні медіа.* Засоби масової інформації: радіо. Аудіокнижка, онлайн радіо. Засоби впливу на радіослухачів (інтонація, тембр, фононові шуми, музичний супровід). *Аудіовізуальні медіа.* Засоби масової інформації: телебачення. Види телевізійних програм (новинні, розважальні, ток-шоу, ігрові, спортивні, просвітницькі, дитячі). Мультфільм. Елементи форми (рухомі образи, звукові засоби). *Інтернет.* Комп'ютерні ігри, розроблені за мотивами відомих дитячих книжок, фільмів тощо. Реклама у друкованих виданнях, на радіо та телебаченні. *Маніпуляція в медіа.* Уявлення про маніпуляцію.	
5. Змістова лінія "Досліджуємо мовлення"	
Аналізує значення слів з урахуванням контексту, будови слова, перевіряє власне розуміння значення слова за словниками; використовує у власному мовленні слова з переносним значенням, синоніми та антоніми, фразеологізми для досягнення мети спілкування; правильно вживає граматичні форми частин мови; правильно записує різні види речень за метою висловлювання	*з'ясовує* будову слова; утворює нові слова, *пояснює* роль закінчень, значення префіксів і суфіксів для правильного вживання слів усно та на письмі [4 МОВ 5-4.1-1]; *перевіряє* орфограми доречним способом (за орфографічним словником; зміною форми слова або добором споріднених слів, за правилом) у процесі письма та *пояснює* свій вибір [4 МОВ 5-4.1-2]; *удосконалює* свою вимову, зважаючи на фонетичні закономірності (збіг приголосних, кінцевий приголосний, наголошені та ненаголошені голосні тощо) [4 МОВ 5-4.1- 3]; *утворює* в процесі мовлення відповідні граматичні форми слів різних частин мови [4 МОВ 5-4.1-4]; *вправно будує речення*, зважаючи на мету висловлювання [4 МОВ 5-4.1-5]; *поширює речення* різними членами відповідно до комунікативної стратегії [4 МОВ 5-4.1-6]; доречно *використовує* у власних висловленнях слова з переносним значенням, синоніми, антоніми, багатозначні слова й пояснює таке слововживання [4 МОВ 5-4.1-7]; *обґрунтовує* пунктограми (у межах вивченого) для правильного оформлення висловлення на письмі [4 МОВ 5-4.1-8]

Створює прості мовні ігри, кросворди, ребуси, експериментуючи зі звуками, словами, фразами; виокремлює характерні риси свого мовлення (улюблені слова, фрази); спостерігає за їх впливом на співрозмовників; коригує своє мовлення	*створює* ігри зі словами на основі запропонованих [2 МОВ 5-4.2- 1]; *творить* власні художні тексти (усмішки, вірші, казки, оповідання тощо) на основі відомих [2 МОВ 5-4.2-2]; *експериментує* із власними текстами, стилізує їх, наприклад, трансформуючи речення, додаючи епітети, порівняння тощо [2 МОВ 5-4.2-3]; *розпізнає* уривок із власного тексту серед запропонованих уривків і *пояснює* характерні ознаки власного мовлення [2 МОВ 5-4.2-4]; *пояснює* вплив власного мовлення на співрозмовника [2 МОВ 5-4.2-5]

Пропонований зміст

Звуковий аналіз слова. Голосні та приголосні звуки. Склад. Наголос. Голосні наголошені та ненаголошені. Приголосні тверді, м'які та пом'якшені; дзвінкі та глухі; подовжені. Орфоепічний словник як довідкове джерело норм літературної вимови. Чергування звуків (заміна наголошеного голосного звука ненаголошеним, глухого приголосного дзвінким, твердого приголосного м'яким або пом'якшеним), яке не впливає на зміну значення слова. Історичне чергування у формах слова та споріднених словах.

Закономірності позначення звуків буквами. Позначення твердості та м'якості приголосних на письмі. Позначення звука [й] у різних позиціях. Позначення звуків, що чергуються, на письмі. Орфограми, пов'язані з чергуванням звуків. Орфографічний словник як довідкове джерело щодо норм правопису.

Будова слова. Основа та закінчення. Значущі частини основи слова: префікс, корінь, суфікс. Спільнокореневі слова. Уявлення про способи словотворення. Складні слова.
Лексичне значення слова. Уявлення про власне українські слова та слова, запозичені з інших мов. Слова однозначні і багатозначні. Переносне значення слова. Багатозначні слова і омоніми. Синоніми. Антоніми. Фразеологізми.

Тлумачний і фразеологічний словники як довідкове джерело щодо лексичного значення слова та значення фразеологізму. Словник іншомовних слів.
Граматичне значення слова. Частини мови. Самостійні та службові частини мови. Граматичні значення самостійних частин мови. Іменник, прикметник, числівник, займенник, дієслово, прислівник як самостійні частини мови. Роль службових частин мови в реченні. Прийменник, сполучник, частка як службові частини мови. Вигук як частина мови, яка не є самостійною або службовою.

Речення та словосполучення. Словосполучення та речення. Зв'язок слів у словосполученні. Члени речення як слова, що пов'язані граматичним зв'язком. Головні та другорядні члени речення. Граматична основа речення. Підмет і присудок як головні члени речення. Однорідні члени речення. Слова, що не є членами речення. Просте і складне речення (загальні уявлення). Види речення за метою висловлення. Роль розділових знаків у позначенні речення на письмі.

6. Змістова лінія “Театралізуємо”	
Описує емоційний стан персонажів, співпереживає	*обговорює* враження від драматизації, зосереджуючи увагу на тому, як словесні і несловесні засоби доповнюють один одного для зображення емоційного стану персонажа, його намірів [4 МОВ 6-2.3- 1]; *добирає*, працюючи в групі, аудіосупровід до вистави серед запропонованих музичних фрагментів [4 МОВ 6-2.3-2]
Експериментує з текстом (змінює сюжет, переказує текст з іншої позиції, додає персонажів, імпровізує під час інсценізації)	*створює,* працюючи в групі, п’єсу на основі відомого твору (інсценізована казка, казка, казка на новий лад тощо) [4 МОВ 6-2.7- 1]; *імпровізує,* використовуючи голос і мову тіла (міміку, жести, поставу, рухи) для виконання запропонованої/ обраної ролі , *надає* варіанти несловесних засобів (міміку, жести, поставу, рухи) *і пояснює*, чому обраний один із них [4 МОВ 6-2.7-2]
Пише рукописними буквами розбірливо в темпі, який дає змогу записати власну думку та інформацію з різних джерел; створює висловлювання, записує їх, ураховуючи мету та адресата і дотримуючися норм літературної мови, користується орфографічним словником; створює тексти різних типів і жанрів (казка, розповідь, опис, міркування); створює прості медіатексти, використовує різні форми їх презентації	*передає* своє враження від побаченої вистави у письмових відгуках (наприклад, запис у щоденнику вражень або в класному альманасі) [4 МОВ 6 – 3.1-1]; *створює,* працюючи в групі, фотозвіт для шкільної газети чи сайту про підготовку вистави або про виставу [4 МОВ 6-3.1-2]; *створює* в групі театральну програмку, запрошення [4 МОВ 6-3.1- 3]
Створює прості мовні ігри, кросворди, ребуси, експериментуючи зі звуками, словами, фразами; виокремлює характерні риси свого мовлення (улюблені слова, фрази); спостерігає за їх впливом на співрозмовників; коригує своє мовлення	*описує* характерні риси мовлення персонажа п’єси після перегляду вистави (повторювані слова, швидкість, гучність тощо) [4 МОВ 6- 4.2-1]; *установлює* зв'язок між характерними рисами мовлення персонажа п’єси та реакцією його співрозмовника [4 МОВ 6-4.2-2]
Пропонований зміст Театр і література. П’єса – літературний твір, призначений для театру. Я – драматург (сценарист). Персонажі п’єси. Головні персонажі. Характери персонажів, вчинки персонажів. Діалог між персонажами. Ремарка, роль ремарок у п’єсі. Драма і комедія.	

Театр і гра. Вистава. Неповторність вистави у часі. Дійові особи та виконавці.
Словесні і несловесні засоби для створення образу персонажа на сцені. Режисер. Репетиція вистави. Роль художника-декоратора, композитора у створенні вистави. Декорації та театральний реквізит, театральний костюм, театральна афіша.
Тематична група слів «театр»: імпровізація, репліка, репертуар, драма, комедія, сценарист, драматург, фонограма, декоратор, гример, костюмер.

Іноземна мова

(навчальний предмет)

Мовно-літературна освітня галузь

(Іншомовна освіта: англійська мова)

Пояснювальна записка

Освітню програму з іншомовної освіти створено на основі Державного стандарту початкової освіти.

Метою іншомовної освіти для загальної середньої освіти є формування іншомовної комунікативної компетентності для безпосереднього та опосередкованого міжкультурного спілкування, що забезпечує розвиток інших ключових компетентностей і задоволення різних життєвих потреб дитини.

Відповідно до окресленої мети, головними завданнями іншомовної освіти в початковій школі є:

- здійснювати спілкування в межах сфер, тем і ситуацій, визначених цією програмою;
- розуміти на слух зміст автентичних текстів;
- читати і розуміти автентичні тексти різних жанрів і видів із різним рівнем розуміння змісту;
- здійснювати спілкування у письмовій формі відповідно до поставлених завдань;

- адекватно використовувати досвід, набутий під час вивчення рідної мови та інших навчальних предметів;
- використовувати в разі потреби невербальні засоби спілкування за умови дефіциту наявних мовних засобів;
- критично оцінювати інформацію та використовувати її для різних потреб;
- висловлювати свої думки, почуття та ставлення;
- ефективно взаємодіяти з іншими усно, письмово та за допомогою засобів електронного спілкування;
- обирати й застосовувати доцільні комунікативні стратегії відповідно до різних потреб;
- ефективно користуватися навчальними стратегіями для самостійного вивчення іноземних мов.

Зміст навчання забезпечується єдністю предметного, процесуального та емоційно-ціннісного компонентів і створюється на засадах опанування іноземної мови в контексті міжкультурної парадигми, що передбачає ознайомлення з культурою народу, чию мову вивчають учні. Такий підхід зумовлює формування готовності до міжкультурної комунікації в межах типових сфер, тем і ситуацій спілкування, визначених навчальною програмою. На кінець 2-го класу учні школи досягають рівня Pre-A1, а на кінець 4-го класу - рівня A1. Ці рівні характеризують результати навчальних досягнень в кожному виді мовленнєвої діяльності та узгоджуються із «Загальноєвропейськими рекомендаціями з мовної освіти».

Відповідно до мети іншомовної освіти та завдань у початковій школі, виокремлено такі змістові лінії: **«Сприймання на слух», «Зорове сприймання», «Усна взаємодія», «Усне висловлювання», «Писемна взаємодія», «Писемне висловлювання», «Онлайн взаємодія»**.

Іншомовна комунікативна компетентність виявляється в безпосередньому та опосередкованому міжкультурному спілкуванні. Для формування комунікативної компетентності в умовах безпосереднього спілкування програма пропонує розгортати навчальну діяльність у межах змістових ліній «Сприймання на слух», «Усна взаємодія», «Усне висловлювання»**.**

Змістова лінія **«Сприймання на слух»** передбачає залучення учнів до дій зі сприймання коротких простих запитань, тверджень, вказівок, інструкцій та реагування на них вербально і/ або невербально.

Змістова лінія **«Усна взаємодія»** спрямована на розвиток умінь розпізнавати знайомі слова повсякденного вжитку у знайомому контексті; ставити запитання та давати відповіді про себе та щоденні справи. Змістова лінія **«Усне висловлювання»** передбачає творення коротких фраз про себе, надавання базової персональної інформації (наприклад, ім'я, адреса, родина, національність).

Для становлення комунікативної компетентності в умовах опосередкованого спілкування (на відстані в просторі та часі) запропоновано змістові лінії **«Зорове сприймання»** (читач – автор), **«Писемна взаємодія», «Писемне висловлювання», «Онлайн взаємодія».** Усі перелічені змістові лінії забезпечують для учня здобуття досвіду опосередкованого спілкування та опанування низки комунікативних умінь, що дасть змогу учням розвивати комунікативну компетентність.

Змістова лінія **«Зорове сприймання»** передбачає сприймання та розпізнавання знайомих слів у супроводі малюнків. У рамках змістової лінії **«Писемне висловлювання»** учні навчаються писати короткі фрази для надання базової інформації. Результатом опрацювання змістової лінії **«Онлайн взаємодія»** є оволодіння вміннями встановлювати базовий соціальний контакт онлайн, вживаючи найпростіші ввічливі форми вітання та прощання, та розміщувати прості твердження про себе у форматі онлайн.

Результати навчання і пропонований зміст
1-2-й класи

Обов'язкові результати навчання	**Очікувані результати навчання *(рівень Pre-A1)***
І. Змістова лінія «Сприймання на слух»	
Розуміє короткі, прості запитання, твердження, прохання/вказівки та реагує на них вербально та/або невербально	*реагує* на короткі, прості запитання, твердження, вказівки та інструкції, якщо вони вимовляються повільно й чітко, супроводжуються відеорядом (наочністю) чи жестами для полегшення сприймання та повторюються за необхідності [2 ІНО 1-І.1-1]; *розпізнає* знайомі слова повсякденного вжитку у знайомому контексті, якщо мовлення повільне та чітке [2 ІНО 1-І.1-2]

Розпізнає знайомі слова і фрази під час сприймання усної інформації	*розпізнає* числа, ціни, дати та дні тижня у знайомому контексті, якщо мовлення повільне та чітке [2 ІНО 1-1.2-1]
2. Змістова лінія «Зорове сприймання»	
Розпізнає знайомі слова з опорою на наочність	*розпізнає* знайомі слова, що супроводжуються малюнками [2 ІНО 2-2.1-1]; *сприймає* короткі, прості інструкції у знайомому контексті [2 ІНО 2-2.1-2]; *здогадується* про значення слів, якщо вони супроводжуються малюнком або символом [2 ІНО 2-2.1-3]
3. Змістова лінія «Усна взаємодія»	
Запитує та повідомляє інформацію про себе та повсякденні справи, вживаючи короткі сталі вирази та використовуючи за потребою жести	*запитує* інших та *відповідає* на запитання про себе та повсякденну діяльність [2 ІНО 3-3.1-1]; *вітається* та *прощається* [2 ІНО 3-3.1-2]; *уточнює* інформацію [2 ІНО 3-3.1-3]
4. Змістова лінія «Усне висловлювання»	
Описує себе та свій стан короткими фразами	*описує* себе та власний досвід, уживаючи прості слова та формульні вирази [2 ІНО 4-3.2-1]; *виражає* свої почуття та думки, вживаючи прості слова та супроводжуючи їх невербально [2 ІНО 4-3.2-2]
5. Змістова лінія «Писемна взаємодія»	
Надає найпростішу інформацію про себе у письмовій формі (записка, анкета)	*надає* елементарну інформацію в анкеті, використовуючи прості фрази, з опорою на наочність, модель [2 ІНО 5-3.3-1]; *використовує* найпростіші формули ввічливості (вітання, подяка, прощання) у записці [2 ІНО 5-3.3-2]
6. Змістова лінія «Писемне висловлювання»	
Пише короткими фразами про себе	*пише* про себе простими фразами з опорою на наочність, модель [2 ІНО 6-3.4-1]; *записує* прості слова, які відображають його / її емоційний стан (сум, радість) та вподобання [2 ІНО 6-3.4-2]
7. Змістова лінія «Онлайн взаємодія»	

Пише короткі фрази в режимі реального часу у разі потреби з використанням словника	*встановлює* базовий соціальний контакт онлайн, вживаючи найпростіші ввічливі форми вітання та прощання [2 ІНО 7-3.5-1]; *розміщує* прості онлайн вітання, вживаючи елементарні сталі вирази [2 ІНО 7-3.5-2]; *розміщує* онлайн прості короткі твердження про себе, якщо їх можна обрати з меню та / або скористатись онлайн перекладачем [2 ІНО 7-3.5-3]

Пропонований зміст

Тематика ситуативного спілкування та лексичний діапазон:

Я, моя родина і друзі (члени родини, числа до 20, вік молодших членів родини і друзів, щоденні справи).
Дозвілля (кольори, іграшки, дії, дні тижня, прогулянка, захоплення). Природа (домашні улюбленці, пори року, дикі та свійські тварини).

Свята і традиції в Україні та у країні виучуваної мови (назви свят, вітання, день народження, час (години), святкове меню).
Людина (частини тіла, предмети одягу).
Харчування (просте меню, фрукти, овочі, напої, ціна).

Школа (шкільне приладдя, шкільні меблі, моя класна кімната).

Мовленнєві функції:

привітатися, попрощатися, попросити вибачення, подякувати, представити себе / когось, називати / описувати когось / щось, ставити запитання і відповідати на них, розуміти та виконувати прості вказівки / інструкції / команди, розуміти прості інформаційні знаки, вітати зі святом, виражати настрій.

Мовний інвентар (лексика і граматика) є орієнтовним. Його добір здійснюється відповідно до комунікативної ситуації, потреб учнів та принципу концентричного навчання. Він не є метою навчання, тому його не структуровано в окремі лексичні або граматичні теми, а запропоновано вивчати в контексті тематики ситуативного спілкування. Вивчення граматичного матеріалу відбувається здебільшого на рівні лексичних одиниць: учні засвоюють окремі граматичні явища в мовленнєвих зразках без пояснення морфологічних та синтаксичних зв'язків між частинами мови або структурними одиницями, що входять до цього зразка.

Результати навчання і пропонований зміст
3 - 4-й класи

Обов'язкові результати навчання	Очікувані результати навчання
І. Змістова лінія "Сприймання на слух"	
Визначає в усному повідомленні інформацію за різними завданнями на знайомі повсякденні теми	*розпізнає* основний зміст усного повідомлення у знайомій ситуації [4 ІНО 1-1.1-1]; *виконує* вказівки, розуміє інформацію щодо розташування предметів тощо [4 ІНО 1-1.1-2]; *розпізнає* значення кількісних і порядкових числівників (ціна, дата, час) в усних оголошеннях [4 ІНО 1-1.1-3]
Розуміє зміст усного висловлення у знайомому повсякденному контексті	*розуміє* конкретну інформацію у знайомому повсякденному контексті, якщо мовлення повільне та чітке [4 ІНО 1-1.2-1]; *здогадується* про значення слів із контексту усного повідомлення [4 ІНО 1-1.2-2]
2. Змістова лінія "Зорове сприймання"	
Розпізнає знайомі імена/ назви, слова та елементарні фрази в коротких, простих текстах	*розпізнає* знайомі слова і прості фрази [4 ІНО 2-2.1-1]; *здогадується* про основний зміст прочитаного, якщо він супроводжуються малюнком або символом [4 ІНО 2-2.1- 2]
Визначає в тексті інформацію за різними завданнями на знайомі повсякденні теми	*знаходить і розуміє* базову інформацію в коротких простих текстах [4 ІНО 2-2.2-1]; *виявляє* конкретну інформацію в коротких простих текстах відповідно до окресленого завдання [4 ІНО 2-2.2-2]
3. Змістова лінія "Усна взаємодія"	
Спілкується на добре знайомі теми, реагує на прості твердження щодо задоволення нагальних потреб та висловлює ці потреби	*ставить і відповідає* на прості запитання, які стосуються знайомих тем [4 ІНО 3-3.1-1]; *ініціює* і вербально *реагує* на прості твердження щодо нагальних потреб і знайомих тем [4 ІНО 3-3.1-2]; *бере участь* у розмові фактологічного характеру на передбачувану тему (наприклад, рідна країна, родина, школа) [4 ІНО 3-3.1-3]
4. Змістова лінія "Усне висловлювання"	
Розповідає про людей, навколишній світ та побут простими, окремими фразами та висловлює своє ставлення	*описує* прості аспекти свого повсякденного життя за допомогою низки простих речень, використовуючи прості слова та фрази, якщо має змогу заздалегідь підготуватися [4 ІНО 4-3.2-1]; *описує* свої емоції та емоції співрозмовника [4 ІНО 4-3.2- 2]

5. Змістова лінія “Писемна взаємодія”	
Запитує та надає особисту інформацію у письмовій формі, використовуючи прості слова, короткі речення та сталі вирази	*використовує* прості слова, короткі речення та сталі вирази для написання коротких простих повідомлень (наприклад, СМС) друзям, надаючи їм інформацію або запитуючи про щось [4 ІНО 5-3.3-1]; *запитує* (письмово) друзів елементарну особисту інформацію [4 ІНО 5-3.3-2]; *пише* короткі прості листи та листівки-вітання [4 ІНО 5- 3.3-3]
6. Змістова лінія “Писемна висловлювання”	
Надає у письмовій формі інформацію про себе, навколишній світ, побут, використовуючи прості слова та вирази	*використовує* прості слова, сталі вирази для опису предметів та явищ, із якими стикається у повсякденному житті [4 ІНО 6-3.4-1]; *пише* прості фрази та речення про себе та інших [4 ІНО 6-3.4-2]
7. Змістова лінія “Онлайн взаємодія”	
Створює в режимі реального часу прості повідомлення за допомогою кількох коротких речень	*обмінюється* елементарними письмовими повідомленнями, наприклад, про побут, сім’ю, улюблені заняття та вподобання, використовуючи допоміжні засоби [4 ІНО 7-3.5-1]; *створює* елементарні онлайн дописи, використовує прості форми медіатекстів [4 ІНО 7-3.5-2]; *оформлює* під наглядом дорослих заявки онлайн, надаючи основну інформацію про себе (наприклад, ім’я, електронну адресу або номер телефону) [4 ІНО 7-3.5-3]

Пропонований зміст

Тематика ситуативного спілкування та лексичний діапазон

Я, моя родина і друзі (члени родини, числа до 100, вік старших членів родини, місце проживання, щоденні обов’язки, населені пункти).
Відпочинок і дозвілля (захоплення розваги, спорт, улюблені дитячі герої, крамниці і покупки).

Людина (зовнішність людини, професії, гігієна, стан здоров’я). Помешкання (види помешкань, дім, квартира, моя кімната, меблі).

Харчування (посуд, назви продуктів харчування).
Природа та навколишнє середовище України і країн виучуваної мови (погода та вибір одягу, довкілля, природні явища).
Подорож Україною та країнами виучуваної мови (поїздка на канікулах, види транспорту, назви столиць, населених пунктів).

Свята і традиції України та країн виучуваної мови (місяці, місце, дата, час проведення, свята, події, святкування в кафе).
Школа (навчальні предмети, розклад, улюблений предмет, шкільні події).

Мовленнєві функції:

- привітатися, попрощатися
- попросити вибачення
- подякувати
- представити себе/ когось
- називати/ описувати когось/ щось
- ставити запитання і відповідати на них
- розуміти та виконувати прості вказівки/ інструкції/ команди
- розуміти прості інформаційні знаки
- вітати зі святом
- висловлювати вподобання
- виражати настрій.
  Мовний інвентар (лексика та граматика) орієнтовний і дібраний відповідно до комунікативної ситуації, потреб учнів та принципу концентричного навчання. Він не є метою навчання, тому його не розглядаємо як окремі лексичні або граматичні теми, а вивчаємо в контексті тематики ситуативного спілкування. Граматичний матеріал подано здебільшого на рівні лексичних одиниць: учні засвоюють окремі граматичні явища в мовленнєвих зразках без пояснення морфологічних та синтаксичних зв'язків між частинами мови або структурними одиницями, що входять до цього зразка.

Математика

(Навчальний предмет)

Математична освітня галузь

Пояснювальна записка

Під час конструювання програми з вивчення математичної освітньої галузі головний акцент зроблено на реалізацію компетентнісного підходу у викладанні математики. Визначальними у структурі програми є обов'язкові та очікувані результати навчання на кінець другого та четвертого класів. Такий підхід дає можливість чітко бачити, якими компетентностями мають оволодіти молодші школярі на першому та другому циклах початкової освіти, а вчитель не мусить концентрувати свою увагу на вивченні однакового для всіх обсягу і змісту матеріалу, залишаючи за собою право його вибору з урахуванням вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей і потреб учнів, шляхом розроблення власної освітньої програми.

Метою математичної освітньої галузі Стандарт визначає «розвиток математичного мислення дитини, здатностей розуміти й оцінювати математичні факти й закономірності, робити усвідомлений вибір, розпізнавати в повсякденному житті проблеми, які можна розв'язувати із застосуванням математичних методів, моделювати процеси та ситуації для вирішення проблем».

У відповідності із загальними ціями найважливішими завданнями навчання математики є:

- формування здатності розпізнавати серед повсякденних проблем ті, які можна розв'язати із застосуванням математичних методів та способів;
- розвиток уміння здійснювати дослідження, аналіз, планування послідовності дій для розв'язання повсякденних проблем математичного змісту, зокрема й сюжетних задач;
- формування та розвиток усвідомлених і міцних обчислювальних навичок;
- вироблення вміння описувати побачене, почуте, прочитане за допомогою простих математичних моделей;

- формування відповідального ставлення щодо висування гіпотез, їх оцінки, доведення або спростування, обґрунтування свого вибору;

- набування досвіду дослідження просторових відношень, форм об'єктів навколишнього світу, конструювання площинних та об'ємних геометричних фігур;

- вироблення вміння сприймати, перетворювати та оцінювати отриману інформацію, використовуючи різні джерела, у тому числі й засоби інформаційно-комунікаційних технологій.

У початковому курсі математичної освіти відповідно до зазначеної мети і сформульованих завдань виділено такі змістові лінії: **«Лічба»**, **«Числа. Дії з числами»**, **«Вимірювання величин»**, **«Просторові відношення. Геометричні фігури»**, **«Робота з даними»**.

У межах змістових ліній **«Лічба», «Числа. Дії з числами»** здійснюється формування поняття числа, насамперед, розуміння учнями принципу утворення різних видів чисел (натуральних одноцифрових, натуральних багатоцифрових, дробових тощо) та способів виконання дій з цими числами – порівняння, додавання, віднімання, множення та ділення. Крім того, розгортається робота з дослідження законів і властивостей, способів виконання арифметичних дій під час розв'язання повсякденних проблем математичного змісту, зокрема й сюжетних задач.

У рамках змістової лінії **«Вимірювання величин»**, опираючись на суб'єктний досвід та навички дослідницької роботи, молодші школярі вчаться вимірювати величини довжини, маси, температури, часу, місткості (об'єму) за допомогою підручних засобів і вимірювальних приладів, оперувати грошима.

Водночас учні виконують перетворення, порівняння, додавання і віднімання іменованих чисел, розв'язують повсякденні проблеми математичного змісту, в тому числі й сюжетні задачі, використовуючи різні одиниці вимірювання величин.

У процесі навчальної роботи з різного роду величинами виокремлюється також і робота з геометричним матеріалом, дослідження просторових відношень та геометричних фігур різних форм, конструювання площинних та об'ємних фігур з підручного матеріалу, створення макетів реальних та уявних об'єктів різних конструкцій, виконання простих завдань, описаних у математичних текстах, в т.ч. й

сюжетних задачах геометричного змісту (змістова лінія **«Просторові відношення. Геометричні фігури»**).

Формування в учнів уміння аналізувати повсякденні проблеми математичного змісту потребує оволодіння ними математичним моделюванням як прийомом діяльності при дослідженні реальних об'єктів і процесів та при розв'язуванні навчально - пізнавальних і практико зорієнтованих задач, використовуючи різні джерела інформації, в тому числі й засоби інформаційно- комунікаційних технологій.

З прикладами так званих «фізичних» моделей школярі зустрічаються ще в дошкіллі: іграшки, що оточують дитину, фотографії людини, глобус та ін., а математичне моделювання – це створення моделей та їх дослідження засобами математики.

У межах змістової лінії "Робота з даними" формуються початкові вміння для опрацювання даних (визначення, впорядкування, аналіз та фіксація), поданих в умові задачі чи зібраних за допомогою опитувальника тощо).

У рамках усіх змістових ліній здійснюється формування в учнів початкових умінь із математичного моделювання, зокрема під час передбачення ймовірного результату, дослідження реальних об'єктів та процесів, розв'язування навчально-пізнавальних і практико зорієнтованих задач тощо.

Результати навчання і пропонований зміст

1-2-й клас

Обов'язкові результати навчання	**Очікувані результати навчання**
І. Змістова лінія «Лічба»	
Лічить об'єкти, позначає числом результат лічби; порівнює числа в межах ста та упорядковує їх	*лічить* за правилами лічби об'єкти навколишнього світу (розташовані послідовно, по колу, хаотично; двійками, п'ятірками, десятками) [2 МАО 1-4.2-1]; *лічить* до 100 в прямому і зворотному порядку [2 МАО 1- 4.2-2]

Розпізнає серед ситуацій із свого життя ті, що потребують перелічування об'єктів, вимірювання величин, обчислення	*уживає* в мовленні порядкові числівники при встановленні порядкового номера об'єкта відносно іншого [2 МАО 1-1.1- 1]; *відтворює* в різних видах діяльності ймовірні та фактичні результати лічби об'єктів, що їх оточують (малює, викладає мозаїку, створює аплікацію, співає, складає власні лічилки тощо) [2 МАО 1-1.1-2]
Визначає істотні, спільні і відмінні ознаки об'єктів навколишнього світу; порівнює, об'єднує у групу і розподіляє на групи за спільною ознакою	*визначає* істотні, спільні та відмінні ознаки об'єктів навколишнього світу [2 МАО 1-4.1-1]; *порівнює* і *впорядковує* об'єкти навколишнього світу за однією або декількома ознаками [2 МАО 1-4.1-2]; *об'єднує* об'єкти у групу за спільною ознакою [2 МАО 1- 4.1- 3]; *розбиває* об'єкти на групи за спільною ознакою [2 МАО 1- 4.1-4]
Зіставляє одержаний результат з прогнозованим	*Прогнозує* результат лічби об'єктів навколишнього світу, доступних для спостереження [2 МАО 1-3.3-1]; *припускає,* як і на скільки рівних частин треба поділити об'єкти / групи об'єктів [2 МАО 1-3.3-2]; *зіставляє* одержаний результат лічби об'єктів з прогнозованим [2 МАО 1-3.3-3]; *виконує* перевірку правильності лічби довільним способом [2 МАО 1-3.3-4]; *робить висновок* про достовірність передбаченого результату [2МАО 1-3.3-5]
Пропонований зміст Ознаки об'єктів навколишнього світу: колір, розмір, форма тощо. Спільні та відмінні ознаки. Порівняння і впорядкування об'єктів навколишнього світу за однією або декількома ознаками. Лічба за правилами об'єктів навколишнього світу в межах 100. Порядкова лічба. Лічба в прямому і зворотному порядку. Лічба двійками, п'ятірками, десятками. Співставлення ймовірного та фактичного результатів лічби. Перевірка правильності лічби зручним для себе способом.	
2. Змістова лінія «Числа. Дії з числами»	
Лічить об'єкти, позначає числом результат лічби; порівнює числа в межах ста та упорядковує їх	*читає* і *записує* натуральні числа (мінімум до 100) та нуль – словами і цифрами[2 МАО 2-4.2-3]; *утворює* натуральні числа прилічуванням і відлічуванням одиниці [2 МАО 2-4.2-4]; *досліджує*, що одна і та ж цифра в записі числа набуває різних значень залежно від своєї позиції [2 МАО 2-4.2-5]; *порівнює* натуральні числа в межах 100, позначає результат порівнювання за допомогою знаків >, <, = [2 МАО 2-4.2-6];

	співвідносить кількість об'єктів навколишнього середовища з відповідним натуральним числом і навпаки [2 МАО 2-4.2-7]; *ділить* конкретні об'єкти / групи об'єктів навпіл, на три, чотири рівні частини (яблуко, торт, піца, квадрат, цукерки, зошити, книжки та ін.) у процесі гри або імітуючи життєві ситуації, *описує* за допомогою відповідних моделей [2 МАО 2-4.2-8]; *демонструє*, що таке цілий предмет і його частини – половина, третина, чверть [2 МАО 2-4.2-9]
Перетворює інформацію (почуту, побачену, прочитану) у схему, таблицю, схематичний рисунок	*знаходить* потрібну інформацію, використовуючи зокрема й засоби ІКТ [2 МАО 2-2.1-1]; *перетворює* інформацію (почуту, побачену, прочитану) у схематичний рисунок, схему, таблицю, числовий вираз [2 МАО 2-2.1-2]
Обирає послідовність дій для розв'язання проблемної ситуації	*з'ясовує*, яка інформація потрібна для розв'язування проблемного завдання, в тому числі й сюжетних задач (яка інформація наявна, якої інформації немає і яку треба знайти) [2 МАО 2-2.2-1]; *описує (коментує) послідовність* дій стосовно розв'язання проблемного завдання (в тому числі сюжетної задачі) за допомогою дорослого або самостійно [2 МАО 2-2.2-2]
Обчислює усно зручним для себе способом у навчальних і практичних ситуаціях	*оперує* числами в межах 100, розв'язуючи різні життєві проблеми (шукає номер квартири (будинку), місця в кінотеатрі, у вагоні потяга, автобусі, літаку, номер кабінету в різних установах, номер телефону тощо) [2 МАО 2-4.3-1]; *обчислює* суму (додає), різницю (віднімає), добуток (множить), частку (ділить) зручним для себе способом у межах 100, зокрема й користуючись предметами або засобами, які їх замінюють) [2 МАО 2-4.3-2]; *знаходить* значення математичних виразів [2 МАО 2-4.3- 3]; *обчислює* значення виразів зі змінною [2 МАО 2-4.3-4]; *застосовує* різні способи виконання арифметичних дій з числами (додавання, віднімання, множення, ділення) під час розв'язування завдань та конкретних життєвих проблем, описаних у математичних задачах [2 МАО 2-4.3-5]
Встановлює залежність між компонентами і результатом арифметичної дії	*розуміє* залежність результатів арифметичних дій від зміни одного з компонентів [2 МАО 2-4.8-1]
Прогнозує результат виконання арифметичних дій	*прогнозує* результат обчислень [2 МАО 2-1.3-1]; *переконується* в достовірності обчислення, здійснивши перевірку зручним для себе способом, робить відповідний висновок [2 МАО 2-1.3-2]

Перевіряє правильність результату арифметичної дії; виявляє та виправляє помилки	*знаходить* помилки у математичних обчисленнях, *усуває* їх, виконуючи необхідні дії [2 МАО 2-3.4-1]
знаходить помилки у математичних обчисленнях, *усуває* їх, виконуючи необхідні дії [2 МАО 2-3.4-1]	*знаходить* необхідні (суттєві) дані для виконання завдання [2 МАО 2-3.1-1]; *розуміє,* що для відповіді на запитання може бракувати числових даних [2 МАО 2-3.1-2]
Обирає числові дані, необхідні і достатні для відповіді на конкретне запитання; визначає дію (дії) для розв'язання проблемної ситуації, виконує її (їх)	*визначає* числові дані, необхідні і достатні для відповіді на конкретне запитання [2 МАО 2-2.3-1]; *розв'язує* проблемні ситуації з опорою на прості математичні моделі [2 МАО 2-2.3-2]
Визначає шляхи вирішення проблемної ситуації	*з'ясовує*, чи існує інший шлях розв'язування проблемної ситуації (з допомогою дорослого або самостійно), *робить* відповідний висновок [2 МАО 2-3.2-1]

Пропонований зміст

Натуральні числа 1-10.
Позначення числа цифрою. Цифра 0. Склад чисел 2-10. Числова пряма.
Попереднє і наступне число.
Числа 11-100. Позиційний запис числа. Порівняння чисел. Знаки $<$, $>$, $=$.
Арифметичні дії додавання (знаходження цілого) та віднімання (знаходження частини цілого).
Назви компонентів дій додавання та віднімання.
Знаходження невідомих компонентів дій додавання та віднімання Зв'язок між діями додавання та віднімання.
Переставний закон додавання. Додавання і віднімання чисел у межах 100
Прийоми виконання арифметичних дій додавання і віднімання. Арифметичні дії множення та ділення.
Назви компонентів дій множення і ділення.
Знаходження невідомих компонентів дій множення та ділення Зв'язок між діями множення і ділення.
Переставний закон множення. Ціле, частини цілого.
Різницеве та кратне порівняння. Математичний вираз та його значення.
Порядок виконання дій у математичних виразах на 1 – 2 дії. Вирази зі змінною на 1-2 дії.
Ймовірний та фактичний результати обчислень. Числові рівності і нерівності.
Життєві ситуації, які розв'язуються математичним шляхом (тексти математичного змісту, сюжетні задачі), їх розв'язання з опорою на прості математичні моделі.
Помилки в обчисленнях. Способи усунення помилок.

3. Змістова лінія «Вимірювання величин»

Вимірює величини за допомогою підручних засобів і вимірювальних приладів	*здійснює* вимірювання величин, маючи вільний доступ до необхідних вимірювальних приладів (лінійка, термометр, годинник, мензурка) та різного роду нестандартних мірок / підручних засобів (стрічка, сірникова коробка, пісковий годинник, склянка, ложка тощо) [2 МАО 3-4.7-1]; *знає* одиниці вимірювання величин та співвідношення між ними [2 МАО 3-4.7-2]; *записує* результати вимірювання основних величин у сантиметрах (см), дециметрах (дм), метрах (м); кілограмах (кг), центнерах (ц); градусах Цельсія (C^{o}), годинах (год), хвилинах (хв); літрах (*л*) [2 МАО 3-4.7-3]; *вимірює* довжини предметів або відрізків [2 МАО 3-4.7-4]; *будує* відрізки заданої довжини) [2 МАО 3-4.7-5]; *визначає* час з точністю до п'яти хвилин [2 МАО 3-4.7-6]; *позначає* час на зображенні/ макеті циферблату годинника зі стрілками [2 МАО 3-4.7-7]; *використовує* календар для опису і розв'язання повсякденних проблем [2 МАО 3-4.7-8]; *вимірює* місткість посудини за допомогою літрової мірки [2 МАО 3-4.7-9]
Аналізує проблемні ситуації зі свого життя; визначає групу пов'язаних між собою величин для розв'язання повсякденних проблем математичного змісту	*розв'язує* проблемні ситуації зі свого життя, що містять групи пов'язаних між собою величин (довжини, маси, температури, часу, місткості (об'єму) [2 МАО 3-1.2-1]; *оперує* грошима, здійснюючи покупки у крамницях (справжніх та уявних), продаж і покупки на шкільних ярмарках та ін. [2 МАО 3-1.2-2]; *порівнює* об'єкти навколишнього світу за довжиною, масою, місткістю (об'ємом) [2 МАО 3-1.2-3]; *розуміє,* які одиниці вимірювання величини доцільно використовувати в конкретному випадку [2 МАО 3-1.2-4]; *порівнює* іменовані числа, подані в одиницях довжини, маси, місткості (об'єму), часу, температури [2 МАО 3-1.2- 5]; *перетворює* іменовані числа, виражені в одиницях двох найменувань [2 МАО 3-1.2-6]; *виконує* дії додавання і віднімання з іменованими числами, поданими в однакових одиницях вимірювання [2 МАО 3-1.2- 7]

Пропонований зміст

Вимірювання величин (довжини, маси, температури, часу, місткості (об'єму) за допомогою підручних засобів та вимірювальних приладів.
Одиниці вимірювання величин та співвідношення між ними. Запис результатів вимірювання величин. Вимірювання довжини предметів або відрізків.

Побудова відрізків заданої довжини.
Визначення часу за годинником з точністю до 1 год / 5 хв.
Календар та його використання для опису і розв'язання повсякденних проблем. Вимірювання місткості (об'єму) посудини за допомогою літрової (або іншої) мірки. Порівняння об'єктів навколишнього світу за довжиною, масою, місткістю (об'ємом). Доцільність застосування одиниць вимірювання величин у конкретних випадках. Гроші. Операції з грошима. Формування поняття «решта».
Іменовані числа. Перетворення іменованих чисел, виражених в одиницях двох найменувань. Порівняння, додавання і віднімання іменованих чисел. Розв'язання проблемних ситуацій зі свого життя, що містять групи пов'язаних між собою величин.

4. Змістова лінія «Просторові відношення. Геометричні фігури»	
Орієнтується на площині і в просторі; описує або зображає схематично розміщення, напрямок і рух об'єктів	*встановлює відносне* розміщення об'єктів на площині та у просторі (лівіше, правіше, вище, нижче тощо), використовуючи математичну мову [2 МАО 4-4.4-1]; *демонструє вміння* переміщувати об'єкти в заданих напрямках: справа наліво, зліва направо, зверху вниз, знизу вгору [2 МАО 4-4.4-2]; *коментує* виконувані дії, вживаючи у мовленні відповідні математичні терміни [2 МАО 4-4.4-3]
Розпізнає знайомі геометричні площинні та об'ємні фігури серед об'єктів навколишнього світу, на малюнках	*розрізняє* геометричні площинні та об'ємні фігури за їх істотними ознаками [2 МАО 4-4.5-1]; *відтворює* досліджувані геометричні форми (вирізає, наклеює, малює, моделює та ін.), використовуючи для цього не лише готові геометричні фігури, а й упізнані у предметах навколишнього світу [2 МАО 4-4.5-2]; *знаходить* відомі площинні та об'ємні фігури серед предметів навколишнього середовища, на малюнках [2 МАО 4-4.5-3]; *наводить приклади* предметів у навколишньому світі, які мають форму площинної чи об'ємної фігури [2 МАО 4- 4.5-4]; *розрізняє* прямі і непрямі кути, зображає їх на аркуші в клітинку за допомогою косинця [2 МАО 4-4.5-5]; *будує* прямокутник / квадрат на аркуші в клітинку [2 МАО 4-4.5-6]

Конструює площинні та об'ємні фігури з підручного матеріалу, створює макети реальних та уявних об'єктів	*моделює* геометричні фігури з підручного матеріалу (шнурків, олівців, паличок тощо) [2 МАО 4-4.6-1]; *конструює* знайомі площинні та об'ємні фігури з підручного матеріалу (пластиліну, глини, соломки, конструктора тощо) [2 МАО 4-4.6-2]; *створює* макети реальних та уявних об'єктів [2 МАО 4- 4.6-3]
Пропонований зміст Розміщення об'єктів на площині та у просторі. Напрямки руху об'єктів. Геометричні площинні фігури: точка, пряма, крива, промінь, відрізок, ламана, кут, трикутник, чотирикутник (прямокутник, квадрат), п'ятикутник, шестикутник, коло, круг, їх істотні ознаки, властивості. Моделювання геометричних фігур з підручного матеріалу (шнурків, олівців, паличок тощо). Побудова прямокутника /квадрата на аркуші в клітинку. Геометричні об'ємні фігури: куб, піраміда, куля, конус, циліндр, їх істотні ознаки. Розпізнавання знайомих геометричних площинних та об'ємних фігур серед предметів навколишнього середовища, на малюнках. Конструювання знайомих площинних та об'ємних геометричних фігур з підручного матеріалу. Створення макетів реальних та уявних об'єктів.	
5. Змістова лінія «Робота з даними»	
Аналізує проблемні ситуації свого життя; визначає групу пов'язаних між собою величин для розв'язання повсякденних проблем математичного змісту	*збирає* дані, що відображають повсякденні проблеми, на основі запропонованого опитувальника (два-три запитання) [2 МАО 5-1.2-8]; *впорядковує, порівнює, групує* дані, застосовуючи прості моделі [2 МАО 5-1.2-9]; *зчитує* дані з таблиць, піктограм, схем [2 МАО 5-1.2-10]
Пропонований зміст Збір, впорядкування, порівняння, групування даних. Зчитування даних з таблиць, піктограм, схем. Виконання простих завдань на основі зібраних (наявних) даних із застосуванням простих моделей.	

Результати навчання і пропонований зміст

3 - 4-й клас

Обов'язкові результати навчання	**Очікувані результати навчання**
І. Змістова лінія "Лічба"	
Розпізнає серед життєвих ситуацій ті, що стосуються кількісних відношень/ форм об'єктів навколишнього світу	*відтворює* в різних видах діяльності ймовірні та фактичні результати лічби об'єктів, що їх оточують [4 МАО 1-1.1-1]; *уживає* в мовленні кількісні та порядкові числівники [4 МАО 1-1.1-2]
Установлює кількість об'єктів; позначає результат лічби числом; порівнює числа в межах мільйона та упорядковує	*лічить* у межах мільйона в прямому і зворотному порядку [4 МАО 1-4.2-1]; *лічить* у межах мільйона від будь-якого числа до вказаного [4 МАО 1-4.2-2]; *лічить* тисячами, десятками тисяч, сотнями тисяч у межах мільйона [4 МАО 1-4.2-3]
Визначає істотні, спільні і відмінні ознаки математичних об'єктів; порівнює, узагальнює і класифікує об'єкти за суттєвою ознакою	*упорядковує та узагальнює* об'єкти навколишнього світу за однією або декількома ознаками [4 МАО 1-4.1-1]; *порівнює та класифікує* об'єкти навколишнього світу за однією або декількома ознаками [4 МАО 1-4.1-2]; *визначає* істотні, спільні і відмінні ознаки об'єктів [4 МАО 1-4.1-3]; *продовжує послідовності* та знаходить пропущені члени [4 МАО 1-4, 1-4]; *описує* зв'язок між сусідніми членами послідовності або між членом та його номером [4 МАО 1-4.1-5]
Пропонований зміст Лічильні одиниці – тисяча, десять тисяч, сто тисяч. Лічба тисячами, десятками тисяч, сотнями тисяч у межах мільйона. Лічба в прямому та зворотному порядку в межах мільйона, лічба в межах числового проміжку (від будь-якого числа до вказаного) в прямому та зворотному порядку. Істотні, спільні та відмінні ознаки об'єктів. Порівняння, упорядкування, узагальнення та класифікація об'єктів за суттєвою ознакою. Відтворення та зіставлення ймовірних та фактичних результатів лічби.	
2. Змістова лінія "Числа. Дії з числами"	

Установлює кількість об’єктів; позначає результат лічби числом; порівнює числа в межах мільйона та упорядковує	*читає і записує* багатоцифрові числа в межах мільйона [4 МАО 2- 4.2-1]; *утворює* багатоцифрові числа різними способами [4 МАО 2-4.2- 2]; *класифікує* багатоцифрові числа за кількістю цифр у їх записі [4 МАО 2-4.2-3]; *встановлює* позиційне значення цифри в записі багатоцифрового числа [4 МАО 2-4.2-4]; *визначає* загальну кількість одиниць, десятків, сотень, одиниць тисяч, десятків тисяч, сотень тисяч у числі [4 МАО 2-4.2-5]; *записує* багатоцифрові числа у вигляді суми розрядних доданків [4 МАО 2-4.2-6]; *порівнює* багатоцифрові числа різними способами [4 МАО 2-4.2- 7]; *встановлює* відношення рівності та нерівності між числовими виразами [4 МАО 2-4.2-8]; *читає і записує* дроби [4 МАО 2-4.2-9]; *тлумачить* дріб як одну або кілька рівних частин цілого, *пояснює* суть понять «чисельник» і «знаменник» [4 МАО 2-4.2-10]; *порівнює* дроби з однаковими знаменниками [4 МАО 2-4.2- 11]
Обчислює усно й письмово у різних життєвих ситуаціях	*виконує* усно та письмово обчислення в межах мільйона в навчальних і життєвих ситуаціях [4 МАО 2-4.3-1]; *встановлює* взаємозв’язки між арифметичними діями додавання і віднімання, множення і ділення [4 МАО 2-4.3- 2]; *знаходить* значення числового виразу [4 МАО 2-4.3-3]; *знаходить* дріб від числа та число за величиною його дробу [4 МАО 2-4.3-4]
Використовує залежність між компонентами і результатом арифметичної дії для розв’язання проблемної ситуації; використовує буквену символіку для запису математичних тверджень	*обґрунтовує,* як зміна одного з компонентів впливає на результат арифметичної дії [4 МАО 2-4.8-1]; *читає і записує* математичні твердження, використовуючи буквену символіку [4 МАО 2-4.8-2]; *обчислює* вирази зі змінною (змінними) при заданому її (їх) числовому значенні [4 МАО 2-4.8-3]; *розв’язує* рівняння з однією змінною, у яких один компонент чи права частина є числовим виразом [4 МАО 2- 4.8-4]; *добирає* із запропонованих таке значення змінної, яке задовольняє нерівність [4 МАО 2-4.8-5]; *перевіряє,* чи є дане число розв’язком нерівності з однією змінною [4 МАО 2-4.8-6]

Використовує відомі засоби добору необхідних даних для розв'язання проблемної ситуації	*аналізує* проблемну ситуацію з огляду на можливість використання відомих засобів добору даних [4 МАО 2-3.1- 1] *добирає* числові дані, необхідні й достатні для розв'язання проблемної ситуації [4 МАО 2-3.1-2]
Перетворює інформацію (почуту, побачену, прочитану) різними способами у схему, таблицю, схематичний рисунок	*представляє* проблемну ситуацію різними способами [4 МАО 2-2.1-1]; *обирає* спосіб представлення інформації (схема, таблиця, схематичний рисунок) [4 МАО 2-2.1-2]
Прогнозує результат розв'язання проблемної ситуації з урахуванням власного досвіду	*прогнозує* очікуваний результат розв'язання проблемної ситуації [4 МАО 2-1.3-1]; *визначає* способи підтвердження або спростовування прогнозу [4 МАО 2-1.3-2] *відкидає* явно некоректні способи прогнозування [4 МАО 2-1.3-3]
Обирає спосіб (способи) розв'язання проблемної ситуації	*планує* розв'язування проблемної ситуації [4 МАО 2-2.2-1]; *використовує* різні стратегії розв'язування проблемної ситуації [4 МАО 2-2.2-2] *обґрунтовує* вибір дій для розв'язання проблемної ситуації [4 МАО 2-2.2-3]
Обирає дані, необхідні і достатні для розв'язання проблемної ситуації; обґрунтовує вибір дій для розв'язання проблемної ситуації; розв'язує проблемну ситуацію різними способами	Обирає дані, необхідні і достатні для розв'язання проблемної ситуації; обґрунтовує вибір дій для розв'язання проблемної ситуації; розв'язує проблемну ситуацію різними способами
Перевіряє правильність розв'язання проблемної ситуації різними способами; виявляє та виправляє помилки	*перевіряє* правильність розв'язання проблемної ситуації різними способами [4 МАО 2-3.4-1]; *знаходить* помилки в математичних обчисленнях, усуває їх, виконуючи необхідні дії [4 МАО 2-3.4-2]
Зіставляє одержаний результат із прогнозованим	*порівнює* різні способи розв'язання проблемної ситуації, які підтверджують або спростовують прогноз, обирає найефективніший [4 МАО 2-3.3-1]; *зіставляє* одержаний результат із прогнозованим [4 МАО 2-3.3-2]

Пропонований зміст

Натуральні багатоцифрові числа.
Утворення багатоцифрових чисел (принципи порозрядності та позиційності).
Читання і запис багатоцифрових чисел у межах мільйона.
Позиційне значення цифр у запису багатоцифрового числа.
Запис багатоцифрових чисел у вигляді суми розрядних доданків.
Визначення загальної кількості одиниць, десятків, сотень, одиниць тисяч, десятків тисяч, сотень тисяч у багатоцифровому числі.
Порівняння багатоцифрових чисел.
Числові послідовності.

Арифметичні дії додавання і віднімання багатоцифрових чисел. Взаємозв'язок між арифметичними діями додавання і віднімання. Залежність результатів арифметичних дій додавання і віднімання від зміни одного з компонентів. Прийоми виконання арифметичних дій додавання і віднімання. Закони додавання та властивості віднімання. Множення і ділення багатоцифрового числа на одноцифрове, багатоцифрове числа. Взаємозв'язок між арифметичними діями множення і ділення. Залежність результатів арифметичних дій множення і ділення від зміни одного з компонентів. Прийоми виконання арифметичних дій множення і ділення. Ділення з остачею. Властивість остачі. Закони множення (переставний, сполучний, розподільний) та властивості ділення. Властивості множення і ділення на 1, 10, 100; множення на 0, нуля на число; ділення нуля на число, ділення числа на рівне йому число. Різницеве та кратне порівняння. Числові та буквені вирази, рівності та нерівності. Обчислення числових виразів, які містять кілька арифметичних дій різних ступенів без дужок і з дужками. Обчислення виразів зі змінною (змінними) при заданому її (їх) числовому значенні. Розв'язування рівнянь з однією змінною, у яких один компонент або права частина рівняння є числовим виразом. Нерівності зі змінною. Звичайні дроби. Утворення звичайного дробу. Читання і запис дробів. Чисельник і знаменник дробу. Порівняння та впорядкування дробів з однаковими знаменниками. Знаходження дробу від числа. Знаходження числа за значенням його дробу. Життєві ситуації, які розв'язуються математичним шляхом, тексти математичного змісту, сюжетні задачі, їх розв'язання різними способами з опорою на прості математичні моделі. Перевірка правильності розв'язання проблемної ситуації різними способами. Імовірний та фактичний результат обчислень. Помилки в обчисленнях. Способи усунення помилок.	
3. Змістова лінія "Вимірювання величин"	
Визначає спільну властивість об'єктів навколишнього світу та інтерпретує її як величину для вимірювання та порівняння	*використовує* різні мірки для вимірювання величин довжини, маси, температури, часу, місткості, вартості [4 МАО 3-4.7-1]; *записує* результати вимірювання величин у міліметрах (мм), сантиметрах (см), дециметрах (дм), метрах (м), кілометрах (км); грамах (г), кілограмах (кг), центнерах (ц), тоннах (т); градусах Цельсія (Со), секундах (с), хвилинах (хв), годинах (год), добах, тижнях, місяцях, роках, століттях, тисячоліттях, літрах (л), копійках (коп.), гривнях (грн), використовуючи одиниці вимірювання та співвідношення між ними [4 МАО 3-4.7-2]; *перетворює* одні одиниці величин в інші [4 МАО 3-4.7-3]

Аналізує проблемні ситуації, що виникають у житті; описує проблемні життєві ситуації за допомогою групи величин, які пов'язані між собою	*користується* годинником і календарем для відстеження та планування подій свого життя [4 МАО 3-1.2-1]; *оперує* грошима в ситуації купівлі-продажу [4 МАО 3-1.2- 2]; *знаходить* швидкість, час, шлях, застосовуючи відповідні формули, під час розв'язуванні практично зорієнтованих задач [4 МАО 3-1.2-3]; *обчислює* периметр многокутника та площу прямокутника відомими способами [4 МАО 3-1.2-4]; *знаходить* довжину однієї сторони прямокутника: за відомими периметром та іншою стороною; за відомими площею та іншою стороною [4 МАО 3-1.2-5]; *порівнює* іменовані числа, подані в одиницях довжини, маси, місткості (об'єму), часу, температури, вартості [4 МАО 3-1.2-6]; *перетворює* іменовані числа, виражені в одиницях двох найменувань [4 МАО 3-1.2-7]; *застосовує* співвідношення між одиницями вимірювання величин під час розв'язування практично зорієнтованих задач [4 МАО 3-1.2-8]; *виконує* додавання і віднімання іменованих чисел, множення і ділення на одноцифрове число іменованих чисел, поданих в одиницях вимірювання довжини маси, вартості і часу [4 МАО 3-1.2-9]

Пропонований зміст

Вимірювання величин (довжини, маси, температури, часу, місткості (об'єму), вартості, швидкості, площі) за допомогою підручних засобів та вимірювальних приладів.
Одиниці вимірювання величин та співвідношення між ними. Запис результатів вимірювання величин.

Довжина. Одиниці вимірювання довжини: мм, см, дм, м, км. Співвідношення між одиницями вимірювання довжини.
Місткість (об'єм). Одиниця вимірювання місткості (об'єму): л. Співвідношення між одиницями вимірювання місткості (об'єму).

Маса. Одиниці вимірювання маси: г, кг, ц, т. Співвідношення між одиницями вимірювання маси.
Площа. Одиниці вимірювання площі: мм2, см2, дм2, м2, а (сотка), га, км2. Співвідношення між одиницями вимірювання площі.

Час. Основні одиниці вимірювання часу: с, хв, год, доба. Співвідношення між ними. Електронний та механічний годинники. Визначення часу за годинником за 12-годинною та 24-годинною системами. Визначення часу з точністю до хвилини. Використання годинника і календаря для відстежування та планування подій свого життя. Визначення тривалості події, початку та її закінчення.

Гроші. Операції з грошима. Одиниці вартості: копійка (коп.), гривня (грн). Різниця між поняттями копійки та монети. Розрахунок вартості, поняття решти, скільки не вистачає, розмін грошей на дрібніші, обмін валюти тощо (фінансові задачі). Швидкість тіла у прямолінійному рівномірному русі. Одиниці швидкості. Залежність між швидкістю тіла, часом і пройденим шляхом при рівномірному прямолінійному русі та формули для їх обчислення. Практично зорієнтовані задачі на зустрічний рух, рух у протилежних напрямках та рух в одному напрямку. Іменовані числа. Перехід від одних одиниць вимірювання до інших. Порівняння, додавання і віднімання іменованих чисел. Множення і ділення іменованих чисел на одноцифрове число. Розв'язання прямих та обернених задач різних типів, які виникають із повсякденних життєвих ситуацій, що містять групи пов'язаних між собою величин (на пропорційне відношення, пропорційне ділення; на знаходження невідомих за двома різницями, на спільну роботу). Обчислення периметра многокутника та площі прямокутника різними (відомими) способами. Використання означень прямокутника, квадрата та властивості протилежних сторін прямокутника під час розв'язування прямих та обернених сюжетних задач практичного спрямування.	
4. Змістова лінія "Просторові відношення. Геометричні фігури"	
Орієнтується на площині і в просторі, рухається за визначеним маршрутом; планує маршрути пересування	*описує і складає* маршрути для подорожей, використовуючи відповідну математичну лексику, знаки, які пов'язані з напрямом і поворотом [4 МАО 4-4.4-1]; *переміщується* (реально і віртуально) визначеним маршрутом [4 МАО 4-4.4-2]
Розпізнає знайомі геометричні фігури у фігурах складної форми	*розпізнає і класифікує* за істотними ознаками геометричні фігури, прямі й непрямі кути [4 МАО 4-4.5-1]; *розпізнає* геометричні фігури, визначає їх елементи [4 МАО 4-4.5- 2]; *визначає* знайомі геометричні фігури у фігурах складної конфігурації, на предметах навколишнього середовища, малюнках [4 МАО 4-4.5-3]; *класифікує та порівнює* геометричні фігури (за формою, розміром, площею, периметром, іншими ознаками тощо) [4 МАО 4- 4.5-4]
Створює з геометричних фігур різні конструкції; будує площинні фігури за заданими розмірами	*моделює* геометричні фігури із підручного матеріалу [4 МАО 4-4.6-1]; *будує* площинні фігури (трикутник, прямокутник, коло) за заданими розмірами [4 МАО 4-4.6-2]; *створює* різні конструкції, поєднуючи між собою площинні та об'ємні фігури [4 МАО 4-4.6-3]

Пропонований зміст

Опис та складання маршрутів для подорожей, які пов'язані з напрямом і поворотом. Елементи кола та круга: центр, радіус, діаметр. Властивості діаметра.
Кут. Види кутів: прямі, гострі, тупі.
Істотні ознаки геометричних фігур (трикутник, прямокутник, багатокутник, коло і круг; куб, піраміда, паралелепіпед, куля, конус, циліндр).

Класифікація та порівняння геометричних фігур (за формою, розміром, площею, периметром, іншими ознаками тощо).
Створення різних конструкцій із геометричних фігур.
Побудова площинних фігур заданих розмірів.

5. Змістова лінія "Робота з даними"	
Аналізує проблемні ситуації, що виникають у житті; описує проблемні життєві ситуації за допомогою групи величин, які пов'язані між собою	*читає, знаходить, аналізує, порівнює* інформацію, подану в таблицях, графіках, на схемах, діаграмах [4 МАО 5-1.2-1]; *описує* проблемні життєві ситуації, які ґрунтуються на конкретних даних, за допомогою групи величин, пов'язаних між собою [4 МАО 5-1.2-2]
Перетворює інформацію (почуту, побачену, прочитану) різними способами у схему, таблицю, схематичний рисунок	*представляє дані* за допомогою таблиць, схем, стовпчикових та кругових діаграм [4 МАО 5-2.1-1]; *використовує* на практичному рівні різні способи подання конкретних даних [4 МАО 5-2.1-2]
Обирає дані, необхідні і достатні для розв'язання проблемної ситуації; обґрунтовує вибір дій для розв'язання проблемної ситуації; розв'язує проблемну ситуацію різними способами	*добирає* дані, необхідні й достатні для розв'язання проблемної ситуації [4 МАО 5-2.3-1]; *обґрунтовує* вибір дій із даними для розв'язання проблемної ситуації [4 МАО 5-2.3-2]; *розв'язує* різними способами проблемну ситуацію, використовуючи наявні дані [4 МАО 5-2.3-3]
Досліджує різні шляхи розв'язання проблемної ситуації, обирає раціональний шлях її розв'язання	*досліджує* різні шляхи розв'язування проблемної ситуації, спираючись на наявні дані [4 МАО 5-3.2-1]; *обирає* раціональний шлях розв'язання проблемної ситуації з огляду на наявні дані [4 МАО 5-3.2-2]

Пропонований зміст

Зчитування даних з таблиць, схем, діаграм.
Використання інформації, яка представлена у різних формах, для відповіді на запитання, які виходять за межі безпосереднього зчитування даних.
Представлення даних за допомогою таблиць, схем, стовпчикових та кругових діаграм.
Дослідження різних шляхів розв'язування проблемної ситуації та добір доцільного.

Я досліджую світ (інтегрований курс)

Природнича освітня галузь

Пояснювальна записка

Освітню програму природничої освітньої галузі створено на основі Державного стандарту початкової освіти.

Метою природничої освітньої галузі для загальної середньої освіти є формування наукового мислення та культури дослідження; розвиток системних уявлень про цілісність та розмаїття природи, утвердження принципів сталого розвитку, ефективної, безпечної і природоохоронної поведінки в довкіллі.

Відповідно до окресленої мети, головними **завданнями** природничої освітньої галузі у початковій школі є:

- виховання любові та шанобливого ставлення до природи рідного краю, України, планети Земля;
- формування екологічно й етично обґрунтованої поведінки у природі, залучення до участі у природоохоронних акціях;
- розвиток зацікавлення до пізнання природи, оволодіння способами навчально-пізнавальної діяльності, елементарними дослідницькими вміннями (через експерименти, спостереження);
- поступове формування уявлень про природничо-наукову картину світу через поглиблення початкових знань про природні об'єкти і явища, взаємозв'язки в системі «нежива природа – жива природа», про залежність людини від стану навколишнього середовища та її вплив на нього.

Відповідно до зазначених мети і завдань, виокремлено такі змістові лінії: **«Я пізнаю природу», «Я у природі», «Я у рукотворному світі**».

Змістова лінія **«Я пізнаю природу»** спрямована на формування дослідницьких умінь школярів через підтримку допитливості та інтересу до спостережень, експериментів та моделювання для пошуку відповідей на запитання про навколишній світ.

Змістова лінія **«Я у природі»** передбачає розвиток уявлень молодших школярів про об'єкти та явища природи, встановлення зв'язків між неживою і живою природою, формування бережливого ставлення до природи; вироблення навичок екологічно доцільної поведінки в довкіллі.

Змістова лінія **«Я в рукотворному світі»** спрямована на формування загальних уявлень про світ, створений людиною, понять про взаємозв'язки людини і природи, слугує джерелом натхнення для пошуку та втілення дитячих винахідницьких ідей та проектів.

Провідна роль у вивченні природничої освітньої галузі належить дослідженням (спостереженням, експериментам), екскурсіям, природоохоронній та проектній діяльності школярів.

Результати навчання і пропонований зміст

1–2-й класи

Обов'язкові результати навчання	**Очікувані результати навчання**
І. Змістова лінія «Я пізнаю природу»	
Обирає у найближчому оточенні те, що цікаво дослідити	*вирішує,* що він / вона хотів / хотіла б дослідити [2 ПРО 1-І.1-1]; *визначає,* які органи чуття знадобляться для обраного дослідження [2 ПРО 1-І.1-2]; *пояснює* різницю між спостереженням за природою і «спогляданням» природи [2 ПРО 1-І.1-3]
Обирає та пояснює дії для дослідження об'єктів природи; визначає можливі результати спостережень/досліджень	*пояснює,* навіщо він / вона виконує певні дії, спостерігаючи за природними об'єктами / явищами або експериментуючи з ними [2 ПРО 1-І.2-1]; *передбачає,* якого результату досліджень він / вона очікує [2 ПРО 1-І.2-2]; *висловлює здогад* про ймовірний результат [2 ПРО 1-І.2- 3]
Пропонує/обирає послідовність кроків під час спостереження/ експерименту	*описує* послідовність дій в експерименті / спостереженні [2 ПРО 1-І.3-1]; *добирає* найпростіші матеріали та прилади, які можна застосувати [2 ПРО 1-І.3-2]

Досліджує обрані природні явища та об'єкти, використовуючи надані прилади, моделі	*провадить* (самостійно або в групі) прості спостереження / досліди [2 ПРО 1-1.4-1]; *застосовує* за потреби найпростіші матеріали та прилади, зокрема лінійку, лупу, терези, термометр [2 ПРО 1-1.4-2]
Описує, що нового дізнався, спостерігаючи та експериментуючи	*описує* етапи розвитку рослин [2 ПРО 1-1.5-1]; *описує,* як вода перетворюється на пару або лід / сніг, як тане лід / сніг, утворюється роса / іній / туман / дощ / паморозь [2 ПРО 1-1.5-2]; *описує* зміни, що відбуваються з повітрям (розширення під час нагрівання і стискання під час охолодження) [2 ПРО 1-1.5-3]; *розрізняє* складники ґрунту (пісок, глина, каміння тощо) [2 ПРО 1-1.5-4]; *розрізняє* звуки за джерелом, гучністю [2 ПРО 1-1.5-5]; *розрізняє музикальні звуки, звуки мовлення і шуми* [2 ПРО 1-1.5-6]; *пояснює,* що люди сприймають звуки по-різному [2 ПРО 1-1.5-7]; *описує,* як виникають «сонячні зайчики» [2 ПРО 1-1.5-8]; *пояснює,* чому утворюється тінь [2 ПРО 1-1.5-9]; *розрізняє* об'єкти, які випромінюють світло, прозорі та непрозорі об'єкти [2 ПРО 1-1.5-10]; *пояснює,* що люди бачать світ по-різному [2 ПРО 1-1.5- 11]
Описує та пояснює те, про що дізнався; радіючи пізнанню нового, розуміє, що помилки є невід'ємною частиною пізнання	*розповідає* про власні емоції, які виникають під час спостереження та експериментування [2 ПРО 1-1.6-1]; *пояснює,* що помилки можуть допомогти у дослідженні [2 ПРО 1-1.6-2]
Знаходить інформацію про природу	*використовує* інформацію з відомих та запропонованих іншими джерел (книги, фільми тощо) [2 ПРО 1-2.1-1]; *запитує,* щоб довідатися більше про природу [2 ПРО 1- 2.1-2]; *визначає,* якої інформації не вистачає для дослідження [2 ПРО 1-2.1-3]; *вказує* на інформацію, яку не розуміє [2 ПРО 1-2.1-4]
Зображує інформацію про навколишній світ у вигляді малюнка, таблиці	*фіксує* здобуту інформацію / дані словами, малюнками, символами, за допомогою цифрових аудіо-, відео-, фотопристроїв [2 ПРО 1-2.2-1]; *записує* результати дослідів (наприклад, у таблицю) [2 ПРО 1-2.2-2]
Розрізняє проблеми в навколишньому світі, пов'язані з діяльністю людини	*співвідносить* об'єкти та явища живої і неживої природи з їхніми зображеннями / описами і навпаки [2 ПРО 1-4.1- 1]; *вирізняє* істотну інформацію про природу [2 ПРО 1-4.1- 2]

Розуміє проблему в навколишньому світі; розмірковує, що відомо про цю проблему, як її розв'язати	на основі власного досвіду *знаходить* підтвердження правдивості відомостей про природу, висловлює свою думку про це [2 ПРО 1-4.2-1]; *розрізняє* фантастичне уявлення про об'єкти природи і факти про них на основі доступних джерел [2 ПРО 1-4.2- 2]; *запитує* в дорослих про правдивість здобутої інформації [2 ПРО 1-4.2-3]
Знаходить спільні і відмінні ознаки об'єктів; групує об'єкти навколишнього світу за однією або кількома ознаками	*розпізнає* об'єкти довкілля (за кольором, смаком, формою, звуком тощо) [2 ПРО 1-4.3-1]; *розрізняє* живі і неживі природні об'єкти [2 ПРО 1-4.3- 2]; *розрізняє* дикорослі й культурні рослини [2 ПРО 1-4.3- 3]; *розрізняє* дерева, кущі, трав'янисті рослини [2 ПРО 1- 4.3- 4]; *порівнює* листяні і хвойні рослини [2 ПРО 1-4.3- 5]; *розпізнає* за деякими ознаками комах, риб, птахів і звірів [2 ПРО 1-4.3-6]; *порівнює* свійських і диких тварин [2 ПРО 1-4.3-7]; *спостерігає* за перелітними і осілими птахами своєї місцевості й *описує* їхню поведінку [2 ПРО 1-4.3-8]; *досліджує* свій організм [2 ПРО 1-4.3-9]

Пропонований зміст

Природа навколо мене. Жива й нежива природа. Як людина пізнає світ.
Органи чуття, за допомогою яких людина пізнає навколишній світ.
Об'єкти живої і неживої природи та їхні ознаки (величина, колір, форма, смак тощо).
Спостереження та експеримент як основні методи дослідження. Здогад (гіпотеза). Прилади, які допомагають досліджувати природу.

Дотримання правил безпеки під час проведення спостережень та дослідів.
Сонце – джерело світла і тепла. Спостереження за сезонними змінами у природі. Спостереження за утворенням тіні від предметів.
Спостереження за рослинами і тваринами в різні пори року.
Повітря та його властивості. Вимірювання температури повітря.
Вода та її властивості. Вимірювання температури води.
Ґрунт. Дослідження складу ґрунту. Значення ґрунту та його охорона. Різноманітність рослин.
Будова рослин (корінь, квітка, стебло, листки, плоди). Плоди і насіння.
Добування олії з насіння соняшника. Спостереження за етапами розвитку рослин. Догляд за кімнатними рослинами. Умови вирощування рослин. Охорона рослин. Тварини дикі і свійські.
Спостереження за тваринами (комахами, рибами, птахами, звірами).
Охорона природи. Червона книга України. Заповідники

2. Змістова лінія «Я у природі»

Виявляє та описує очевидні зв'язки у природі; пояснює, чому потрібно їх враховувати у життєдіяльності людини	*визначає* та *описує* місце свого проживання [2 ПРО 2-3.1- 1]; *описує* Україну, її найважливіші географічні об'єкти, *показує* розташування України та великі форми рельєфу (гори, рівнини) на карті [2 ПРО 2-3.1-2]; *описує* об'єкти природи своєї місцевості за певними ознаками [2 ПРО 2-3.1-3]; *спостерігає* за добовими та сезонними змінами у природі [2 ПРО 2-3.1-4]; *називає* пори року та відповідні їм місяці; тривалість доби і року [2 ПРО 2-3.1-5];
	описує поведінку тварин у різні пори року [2 ПРО 2-3.1- 6]; *описує* життєвий цикл рослин у різні пори року [2 ПРО 2-3.1-7]; *установлює* взаємозв'язок між порою року і погодою [2 ПРО 2-3.1-8]; *розуміє* прогноз погоди на радіо, телебаченні, в інтернеті, *дослухається* до цих прогнозів (наприклад, одягається відповідно до них) [2 ПРО 2-3.1-9]; *описує* вплив Сонця на сезонні явища в природі, *пояснює* причини змін пір року [2 ПРО 2-3.1-10]; *розповідає* про форму Землі [2 ПРО 2-3.1-11]; *пояснює* значення сонячного світла для живих організмів [2 ПРО 2-3.1-12]; *розповідає* про можливі загрози з боку тварин (небезпечні і хворі тварини), рослин (отруйні частини рослин) та грибів (отруйні гриби), *пояснює*, як діяти в разі загрози [2 ПРО 2-3.1-13]
Дбає про чистоту навколишнього світу, доглядає за рослинами і тваринами	*дотримується* правил поведінки в довкіллі і *пояснює* ці правила іншим [2 ПРО 2-3.2-1]; *вирощує* рослини вдома, у школі [2 ПРО 2-3.2-2]; *доглядає* за домашніми тваринами, піклується про диких тварин [2 ПРО 2-3.2-3]; *не завдає шкоди* тваринам і рослинам під час дослідів та експериментів [2 ПРО 2-3.2-4]; *пояснює* про негативні наслідки викидання сміття у лісах, парках, забруднення водойм [2 ПРО 2-3.2-5]; *сортує* сміття (папір, пластик, скло, метал) [2 ПРО 2-3.2- 6]; *розповідає* про тривалість розпаду поліетилену, пластику і *зменшує* споживання цих матеріалів у своєму побуті [2 ПРО 2-3.2-7]; *пояснює* загрозу для довкілля дій людини (спалювання стерні, листя, сміття, забруднення повітря та води) [2 ПРО 2-3.2-8]

Пояснює необхідність збереження природних ресурсів і намагається це робити	*пояснює,* чому і як потрібно ощадно використовувати природні ресурси – воду, тепло, електроенергію [2 ПРО 2-3.4- 1]; *пояснює*, як бережливе ставлення до їжі, одягу, книжок, предметів побуту зберігає природу [2 ПРО 2-3.4-2]
Пропонований зміст Україна – моя країна. Рідний край. Природа рідного краю. Форми поверхні України і рідного краю. Моє місто (село). Моя адреса. Сонце та його значення для життя на Землі. Повітря. Значення повітря для живої природи. Вода. Значення води у природі та житті людини. Водойми рідного краю. Ґрунт. Значення ґрунту для живої природи. Рослини і тварини рідного краю. Поняття про форму Землі. Глобус – модель Землі. Обертання Землі навколо власної осі та Сонця. Рік. Доба. Вплив Сонця на сезонні явища в природі. Пори року та їхні ознаки. Погода та її елементи. Особливості життя рослин і тварин у різні пори року. Людина. Взаємозв'язок людини і природи. Правила безпечної поведінки в довкіллі. Взаємозв'язки в природі. Рослини і тварини рідного краю, які потребують охорони. Охорона природи.	
3. Змістова лінія «Я в рукотворному світі»	
Наводить приклади використання винаходів людства в побуті	*розпізнає* природні та рукотворні (створені людиною) об'єкти [2 ПРО 3-3.3-1]; *порівнює* рукотворні (створені людиною) об'єкти за певними властивостями [2 ПРО 3-3.3-2]; *розрізняє* природне і створене людиною довкілля [2 ПРО 3-3.3-3]; *пояснює* призначення рукотворних об'єктів на основі їхніх властивостей [2 ПРО 3-3.3-4]; *описує*, з чого виготовляють папір, скло тощо [2 ПРО 3- 3.3-5]; *пояснює* вплив рукотворних об'єктів на довкілля [2 ПРО 3-3.3-6]; *наводить* приклади того, як рукотворні об'єкти (серед них і механізми) допомагають людині [2 ПРО 3-3.3- 7]; *описує* деякі найважливіші винаходи людства [2 ПРО 3- 3.3-8]
Пропонує різні способи використання об'єктів навколишнього світу	*пропонує* способи повторного використання рукотворних об'єктів [2 ПРО 3-4.4-1]
Пропонований зміст Людина і довкілля. Природні та рукотворні об'єкти, їхнє значення для людини. Використання природних і штучних матеріалів у побуті. Винаходи людства та їхній вплив на життєдіяльність людини. Вплив людини на довкілля. Охорона природи	

Результати навчання і пропонований зміст

3 – 4-й класи

Обов'язкові результати навчання	Очікувані результати навчання
І. Змістова лінія "Я пізнаю природу"	
Обирає в навколишньому світі або із запропонованих запитань такі проблеми, що можна розв'язати дослідницьким способом	*ставить* запитання [4 ПРО 1-1.1-1]; *пояснює,* чому обрав /-ла певну проблему природничого змісту як дослідницьку [4 ПРО 1-1.1-2]; *окреслює* проблему, перш ніж її вирішувати [4 ПРО 1-1.1- 3]
Визначає мету спостережень/ досліджень; прогнозує можливі результати спостережень/ досліджень	*пояснює,* навіщо він / вона виконує спостереження або дослід природничого змісту [4 ПРО 1-1.2-1]; *прогнозує* результат спостереження / досліду [4 ПРО 1- 1. 2-2]; *порівнює* здобутий результат із припущенням [4 ПРО 1- 1.2- 3]; *висуває* власні гіпотези [4 ПРО 1-1.2-4]
Визначає послідовність кроків під час спостереження / експерименту; обирає необхідні умови дослідження	*складає* план дослідження [4 ПРО 1-1.3-1]; *планує* самостійне спостереження/ експеримент [4 ПРО 1-1.3-2]; *пояснює*, навіщо необхідно визначати послідовність кроків у дослідженні [4 ПРО 1-1.3-3]; *добирає* відповідні матеріали, засоби, обладнання, прилади [4 ПРО 1-1.3-4]
Проводить спостереження за обраними або запропонованими природними явищами та об'єктами, проводить дослідження, створює навчальні моделі	*проводить* дослідження за природним об'єктом / явищем, *описує* його перебіг [4 ПРО 1-1.4-1]; *застосовує* відповідні матеріали, засоби, обладнання, прилади [4 ПРО 1-1.4-2]; *виготовляє* моделі для досліджень [4 ПРО 1-1.4-3]; *спостерігає* за об'єктами досліджень [4 ПРО 1-1.4-4]; *спостерігає* за погодою [4 ПРО 1-1.4-5]; *досліджує* воду, її три стани, властивості: температуру плавлення льоду та кипіння води [4 ПРО 1-1.4-6]; *досліджує* воду як розчинник [4 ПРО 1-1.4-7]; *розрізняє* розчинні й нерозчинні у воді речовини [4 ПРО 1-1.4-8]; *досліджує* ґрунт своєї місцевості, його склад [4 ПРО 1-1.4- 9]; *досліджує* умови розвитку рослин [4 ПРО 1-1.4-10]; *розмножує* рослини насінням, живцями, бульбами, листками [4 ПРО 1-1.4-11]; *спостерігає* за рослинами і тваринами [4 ПРО 1-1.4-12]; *спостерігає* за зоряним небом [4 ПРО 1-1.4-13]

Встановлює зв'язки між об'єктами і явищами природи; робить висновки із спостережень та досліджень разом з учителем або самостійно	*описує* властивості об'єктів дослідження [4 ПРО 1-1.5-1]; *встановлює* зв'язки між об'єктами і явищами природи [4 ПРО 1-1.5-2]; *з'ясовує,* за яких умов відбуваються зміни [4 ПРО 1-1.5-3]; *узагальнює* результати досліджень [4 ПРО 1-1.5-4]; *робить висновки* із спостережень та досліджень разом з учителем або самостійно [4 ПРО 1-1.5-5]; *переконує* у правильності здобутих результатів і зроблених висновків [4 ПРО 1-1.5-6]
Визначає фактори успіху, аналізує помилки, які виникають під час дослідження, змінює умови чи послідовність дій під час дослідження	*аналізує* умови та послідовність кроків, здійснюючи дослідження [4 ПРО 1-1.6-1]; *порівнює* різні методи дослідження [4 ПРО 1-1.6-2]; *виявляє* причини невдач і пропонує шляхи їх виправлення [4 ПРО 1-1.6-3]; *оцінює* чинники, які привели до успіху [4 ПРО 1-1.6-4]; *дотримується* правил безпеки під час проведення спостережень та дослідів [4 ПРО 1-1.6-5]
Знаходить, систематизує (згідно з планом) інформацію про навколишній світ; використовує технічні прилади і пристрої для пошуку інформації	*правильно використовує* пристрої для пошуку і здобуття інформації природознавчого змісту [4 ПРО 1-2.1-1]; *самостійно добирає* та поширює необхідну інформацію природознавчого змісту [4 ПРО 1-2.1-2]; *порівнює* інформацію природничого змісту з відомих їй /йому та запропонованих джерел [4 ПРО 1-2.1-3]; *перевіряє* достовірність інформації природничого змісту[4 ПРО 1-2.1-4]
Представляє інформацію у вигляді малюнка, схеми, графіка, тексту, презентації тощо	*застосовує* предметні моделі, малюнки, схеми, графіки, тексти для пояснення явищ і об'єктів природи [4 ПРО 1-2.2- 1]; *готує* повідомлення / презентації і представляє їх [4 ПРО 1-2.2-2]
Пояснює важливість того, що вивчає, для власного життя, розрізняє в ньому головне і другорядне	*орієнтується* на місцевості за Сонцем, компасом, місцевими ознаками [4 ПРО 1-4.1-1]; *визначає* сторони горизонту [4 ПРО 1-4.1-2]; *читає (тлумачить)* план і карту [4 ПРО 1-4.1-3]; *пояснює* користь рослин, тварин для власного життя [4 ПРО 1-4.1-4]; *пояснює* можливі загрози з боку тварин (небезпечні і хворі тварини), рослин (отруйні рослини) та грибів (отруйні гриби) [4 ПРО 1-4.1-5]; *визначає* загрози таких природних явищ, як злива, гроза, ураган [4 ПРО 1-4.1-6]; *пояснює,* як діяти під час зливи, урагану, грози, пожежі тощо [4 ПРО 1-4.1-7];

	аналізує запропонований раціон харчування (або *складає* власний раціон здорового харчування) [4 ПРО 1-4.1-8]; *визначає* склад продуктів за написами на упакованнях [4 ПРО 1- 4.1-9]; *висловлює* судження про корисність / шкідливість продуктів залежно від їхнього складу [4 ПРО 1-4.1-10]
Визначає відоме і невідоме у проблемі, висловлює докази правильності суджень	*формулює* проблему, *визначає* відоме і невідоме в ній [1 ПРО 1-4.2-1]; *знаходить* шляхи вирішення проблеми й *вирішує* її [4 ПРО 1-4.2-2]; *добирає* докази правильності суджень [4 ПРО 1-4.2-3]
Класифікує об'єкти навколишнього світу за кількома ознаками та властивостями	*визначає* ознаки живого у рослин, тварин і грибів [4 ПРО 1-4.3-2]; *розрізняє* трав'янисті рослини, кущі, дерева; культурні та дикорослі рослини [4 ПРО 1-4.3-3]; *розпізнає* комах, риб, птахів, звірів (ссавців) [4 ПРО 1-4.3- 4]; *розрізняє* рослиноїдних, м'ясоїдних, всеїдних тварин; свійських і диких тварин [4 ПРО 1-4.3-5]; *розпізнає* отруйні та їстівні гриби своєї місцевості [4 ПРО 1-4.3-6]; *розрізняє* системи органів людини за їхніми функціями (на прикладі опорно-рухової, травної, дихальної, серцево- судинної систем) [4 ПРО 1-4.3-7]; *пояснює* значення органів чуття людини [4 ПРО 1-4.3-8]; *розрізняє* органи людини за їхніми функціями та пояснює їх значення [4 ПРО 1-4.3-9]
Пропонований зміст Явища природи. Причиново-наслідкові зв'язки у природі. Прилади для вимірювання лінійних розмірів тіл, маси, часу, температури. Одиниці довжини, площі, об'єму, маси, часу, температури. Спостереження, досліди, експерименти і моделювання – методи дослідження природи. Повітря, його властивості. Рух повітря. Рослини і тварини своєї місцевості. Вплив довкілля на організм рослин і тварин. Масштаб. Орієнтування на місцевості. Компас. Сузір'я. Місяць – супутник Землі. Планети Сонячної системи. Галактика. Чумацький шлях. Зміна дня і ночі. Причини зміни пір року. Форма і розміри Землі. Горизонт. Організм людини. Здоровий спосіб життя. Охорона здоров'я. Складники здорового харчування: продукти тваринного і рослинного походження.	
2. Змістова лінія "Я у природі"	

Діє в навколишньому світі з урахуванням взаємозв'язків між об'єктами живої і неживої природи	*відповідально* діє в природі [4 ПРО 2-3.1-1]; *визначає* важливість того, що вивчає про довкілля [4 ПРО 2-3.1-2]; *висловлює* свою думку стосовно того, що вивчає про довкілля, *обґрунтовує* її [4 ПРО 2-3.1-3]; *пояснює* взаємозв'язки між об'єктами живої і неживої природи [4 ПРО 2-3.1-4]
Установлює зв'язки між діяльністю людини і станом навколишнього світу; складає правила поведінки в навколишньому світі і дотримується їх	*розрізняє* джерела енергії (відновлювані й невідновлювані) [4 ПРО 2-3.2-1]; *пояснює* важливість застосування відновлюваних джерел енергії [4 ПРО 2-3.2-2]; *складає* правила поведінки в природі [4 ПРО 2-3.2-3]; *дотримується* правил поведінки в природі [4 ПРО 2-3.2-4]
Визначає приблизні витрати природних ресурсів, що використовуються в родині, шляхи їх зменшення	*встановлює* за показаннями лічильників витрати води, газу, електроенергії родиною за день/тиждень/місяць, у різні сезони року [4 ПРО 2-3.4-1]; *пропонує* власні шляхи зменшення витрат природних ресурсів [4 ПРО 2-3.4-2]; *сортує* сміття на паперове, пластикове тощо і пояснює, навіщо це робить [4 ПРО 2-3.4-3]
Пропонований зміст Тіла і речовини. Різноманіття речовин у довкіллі. Поширення води у природі, значення її для живих організмів. Колообіг води у природі. Значення повітря для рослин, тварин і людини. Джерела забруднення повітря. Способи охорони чистоти повітря. Корисні копалини (вугілля, нафта, газ, торф) та їхнє використання. Відновлювані джерела енергії (Сонце, вітер і вода) та їхнє використання. Організми ґрунтів. Роль живих організмів в утворенні ґрунту. Значення ґрунту для рослин і тварин. Єдність світу живої і неживої природи, людина – частина природи. Людина в природі. Значення природи в житті людини. Охорона рослинного і тваринного світу. Природоохоронні території рідного краю. Економне використання води, електрики, газу в побуті.	
3. Змістова лінія "Я у рукотворному світі"	
Установлює зв'язки між діяльністю людини і станом навколишнього світу; складає правила поведінки в навколишньому світі і дотримується їх	*пояснює,* що не всі рукотворні тіла корисні для довкілля [4 ПРО 3-3.2-1]
Пояснює значущість винаходів у повсякденному житті, збереженні навколишнього світу	*розповідає* про винаходи та винахідників, *пояснює* вплив їхніх ідей на повсякденне життя та збереження довкілля [4 ПРО 3-3.3- 1]

Пропонує власний спосіб розв'язання обраної або запропонованої проблеми	*пропонує та обґрунтовує* власну ідею розв'язання проблеми [4 ПРО 3-4.4-1]; *перевіряє* свою ідею різними способами [4 ПРО 3-4.4-2]; пропонує власний спосіб повторного використання рукотворних тіл [4 ПРО 3-4.4-3]; *аргументує* доцільність повторного використання матеріалів [4 ПРО 3-4.4-4]
Пропонований зміст Людина і природа. Значення природи в житті людини. Охорона довкілля від забруднення. Охорона природних ресурсів (багатств). Природоохоронні території України і рідного краю. Використання винаходів і відкриттів.	

Технологічна освітня галузь

Пояснювальна записка

Освітню програму технологічної освітньої галузі створено на основі Державного стандарту початкової освіти.

Метою технологічної освітньої галузі для загальної середньої освіти є формування в учня/учениці здатності до зміни навколишнього світу засобами сучасних технологій без шкоди для середовища, до використання технологій для власної самореалізації, культурного й національного самовияву.

Головними завданнями технологічної освітньої галузі є :

- залучення учнів до різних видів діяльності, формування вмінь для створення виробу від творчого задуму до його втілення в готовий результат;
- формування в учнів культури праці та побуту, навичок раціонального ведення домашнього господарства, задоволення власних потреб та потреб інших, відповідальності за результати власної діяльності;
- формування вміння ефективно використовувати природні матеріали з турботою про навколишнє середовище;

- створення умов для практичного і творчого застосування традицій і сучасних ремесел.

Зміст технологічної освітньої галузі в початкових класах структурується за такими змістовими лініями: «**Технічна творчість і техніка», «Світ технологій», «Світ ремесел», «Побут»**.

Змістові лінії, які систематизують очікувані результати навчання, спрямовані на формування ключових компетентностей учнів.

Змістова лінія «**Технічна творчість і техніка**» спрямована на залучення учнів до творчої діяльності у процесі конструювання та моделювання під час самостійної або колективної роботи з конструктором. Процес конструювання з готових деталей (моделей) конструктора має на меті сприяти розвитку просторової уяви й елементів творчого та технічного мислення учнів, через читання і зіставлення малюнків, графічних зображень, за якими учні складатимуть конструкції. Учні виконуватимуть макетування об'ємних моделей транспортних засобів, будинків, веж, роботів тощо.

Пропоновані умови: персональний доступ учня/учениці до деталей конструкторів, відповідних графічних зображень схем для конструювання простих моделей; матеріалів для виготовлення та оздоблення виробу

Змістова лінія «**Світ технологій**» має на меті формувати в учнів здатність планувати власну діяльність у процесі вивчення конструкційних матеріалів – від розпізнавання їх на дотик до аргументованого добору для створення виробу, виконувати найпростіші способи їх обробки. Важливою умовою засвоєння цієї лінії є формування в учнів здатності розуміти і дотримуватися послідовності у виготовленні виробів, аргументувати обрану послідовність у роботі. У процесі роботи з матеріалами провідними операціями будуть: різання ножицями, склеювання, зв'язування стрічок тощо.

Пропоновані умови: персональний доступ учня/учениці до матеріалів, технологічних карток (схем), необхідних для виготовлення виробу, інструментів та пристосувань, довідникових посібників (книжки з ілюстраціями до творів, набори малюнків до мультфільмів тощо). Організація екскурсій на виробничі об'єднання, перегляд та обговорення відеофільмів про виробництво. Перегляд та обговорення фільмів (мультфільмів), у яких висвітлюється повторне та економне використання матеріалів.

Змістова лінія «**Світ ремесел**» має на меті формувати в учнів ставлення до творів декоративно-ужиткового мистецтва та ремесел як культурної спадщини українського

народу, а також вміння створювати та оздоблювати прості вироби за зразком чи власним задумом, із застосуванням традиційних ремесел або технік декоративно-ужиткового мистецтва. У процесі роботи провідними операціями будуть: різання ножицями, склеювання, зв'язування, різьблення, ліплення тощо.

Пропоновані умови: персональний доступ учня / учениці до виробів, виготовлених традиційними та сучасними ремеслами; матеріалів, інструментів та пристосувань, каталогів, фотографій тощо. Перегляд та обговорення фільмів (мультфільмів), у яких висвітлюються технології традиційних та сучасних ремесел. Відвідування (реально чи віртуально) майстерень народних умільців, музеїв декоративно-ужиткового мистецтва.

Змістова лінія «**Побут**» має на меті формувати практичні навички організації власної життєдіяльності, розв'язувати практичні завдання у власному побуті, планувати та реалізовувати найпростіші трудові дії (ремонт іграшок, книжок, догляд за рослинами, домашніми тваринами; приготування страв за рецептами; догляд за одягом та взуттям).

Пропоновані умови: персональний доступ учня / учениці до матеріалів, інструментів та пристосувань; об'єктів (іграшок, книжок тощо). Перегляд та обговорення фільмів (мультфільмів), у яких висвітлюються найпростіші дії щодо самостійності в побуті.

Технологічна освітня галузь базується на практичній діяльності учнів. На кожному занятті передбачено виконання практичної роботи. Об'єкти праці для виготовлення учитель/ учителька добирає, спираючись на побажання учнів.

Результати навчання і пропонований зміст

1–2-й класи

Обов'язкові результати навчання	Очікувані результати навчання
І. Змістова лінія « Технічна творчість та техніка»	

За допомогою дорослих або самостійно добирає конструкційні матеріали та технології для виготовлення виробу	*розпізнає* конструкційні матеріали візуально та на дотик [2 ТЕО 1-1.3-1]; *добирає* конструкційні матеріали для виготовлення виробу з готових елементів (використання металевих, дерев'яних чи пластмасових конструкторів; готових елементів з паперу, пластику, деревини, пінопласту та інших для макетування) [2 ТЕО 1-1.3-2]; *добирає* конструкційні матеріали відповідно до їх властивостей для виготовлення виробу: папір, пластилін, полімерна глина чи солене тісто, тканина, нитки; неткані, природні та інші матеріали [2 ТЕО 1-1.3-3]; *розрізняє* види паперу, картону, ниток та *визначає* сфери їх застосування [2 ТЕО 1-1.3-4]
За допомогою дорослих або самостійно планує власну діяльність з виготовлення виробу, прогнозує кінцевий результат	*прогнозує*, яким має бути виріб [2 ТЕО 1-1.1-1]; *планує* послідовність технологічних операцій з допомогою дорослих (використання технологічних карт) [2 ТЕО 1-1.1-2]

Моделює, конструює та виготовляє виріб з готових елементів за допомогою дорослих; виготовляє та оздоблює виріб за допомогою дорослих	*моделює* та конструює виріб з деталей конструктора, користуючись графічним зображенням схем, за власним задумом самостійно чи з допомогою дорослих [2 ТЕО 1-1.4-1]; *задумує* конструкцію виробу та конструює його з елементів конструкторів або інших готових елементів (коробки, банки, пластикові пляшки тощо) [2 ТЕО 1-1.4- 2]; *створює* задані форми (на підставі лише обрису силуету) з використанням Танграму [2 ТЕО 1-1.4-3]; *створює* виріб за зразком (шаблоном) та власним задумом самостійно чи із допомогою дорослих із використанням паперу, картону, ниток, нетканих чи природних матеріалів (предметні та сюжетні аплікації з природного матеріалу, нескладні сюжетні композиції, вироби в техніці орігамі, макети виробів із штучних матеріалів та картону, вироби об'ємної форми з паперу) [2 ТЕО 1-1.4- 4]; *демонструє* вміння різати нитки, папір, картон ножицями по прямій, кривій та ламаній лініях за запропонованим зразком (шаблоном) [2 ТЕО 1-1.4-5]; *розміщує* елементи виробу на площині [2 ТЕО 1-1.4-6]; *розкриває п*ослідовність дій та *дотримується* її під час виготовлення виробів із природних матеріалів, під час виготовлення та оздоблення об'ємних виробів, самостійно або з допомогою дорослих [2 ТЕО 1-1.4-7]; *аргументує* послідовність та доцільність виготовленого виробу [2 ТЕО 1- 1.4-8]; *оздоблює* виріб за зразком та власним задумом бісером, лелітками, тасьмою, стрічками та іншими матеріалами [2 ТЕО 1-1.4-9]
Виконує прості технологічні операції	*виконує* знайомі *технологічні операції* з конструкційними матеріалами з допомогою дорослих та самостійно (склеювання, складання, зв'язування тощо) [2 ТЕО 1-2.1- 1]; *пояснює* вибір моделі, яку він / вона сконструював / -ла, спираючись на запитання дорослих [2 ТЕО 1-2.2-2]
Пропонований зміст Матеріали, інструменти та пристосування, необхідні для роботи. Добір конструкційних матеріалів, інструментів та пристосувань для виготовлення виробу. Планування виготовлення виробу. Моделювання, конструювання та виготовлення виробів із готових елементів деталей конструктора за графічним зображенням, схемою та за власним задумом. Танграм. Розміщення елементів виробу на площині, з'єднання елементів у виріб. Технологічна послідовність у виготовленні виробів за зразком та власним задумом.	

Послідовність дій під час виготовлення паперових об'ємних фігур. Макетування. Виготовлення й оздоблення об'ємних виробів. Виготовлення об'ємних форм із паперу. Послідовність дій під час виготовлення виробів технікою «Орігамі». Картон та пінопласт як штучний матеріал для макетування. Використання у роботі пластиліну, полімерної глини чи соленого тіста (плоскі та об'ємні форми); тканини, ниток, нетканих матеріалів (пласка та об'ємна аплікація на основі простих симетричних та асиметричних форм), природних матеріалів та інших матеріалів (пласкі та об'ємні вироби). Оздоблення виробів за власним задумом бісером, лелітками, тасьмою, стрічками тощо. Організація робочого місця на уроці. Загальні правила безпеки на уроках технологій. Пропоновані об'єкти праці: об'ємні моделі транспортних засобів, будинків, веж, роботів тощо; вироби, виготовлені технікою «Орігамі»; сюжетні та предметні аплікації з паперу, тканини, ниток, нетканих матеріалів, пластиліну, природних матеріалів; листівки, закладки; об'ємні статичні моделі (фігури) з пластиліну, полімерної глини чи соленого тіста; ялинкові прикраси об'ємної форми з паперу, тканини, ниток, нетканих та інших матеріалів.	
2. Змістова лінія «Світ технологій»	
Читає та аналізує графічні зображення за допомогою дорослих та використовує їх у процесі роботи	*аналізує* зображення схем технологічної послідовності за допомогою дорослих та дотримується їх у процесі роботи (використання технологічних карт, графічних зображень, малюнків) [2 ТЕО 2-1.2-1]; *розмічає* прямі лінії на папері і картоні [2 ТЕО 2-1.2-2]; самостійно чи з допомогою дорослих *креслить* розгортки прямокутної форми [2 ТЕО 2-1.2-3]
Дотримується безпечних прийомів праці під час використання інструментів та пристосувань	*дотримується* безпечних прийомів праці під час використання інструментів та пристосувань (використання клею, ножиць, шпильок, гачків тощо) [2 ТЕО 2-4.3-1]; *організовує* безпечне робоче місце з допомогою дорослих [2 ТЕО 2- 4.3-2]
Під час виготовлення виробів намагається ощадно використовувати матеріали; за допомогою дорослих готує залишки до вторинної обробки	*бере до уваги* необхідність економного використання конструкційних матеріалів [2 ТЕО 2-3.2-1]; самостійно чи під керівництвом дорослих *створює виріб,* повторно використовуючи матеріали (вироби з пластику, паперу, тканини, фольги та інше) [2 ТЕО 2-3.2-2]; *аргументує* доцільність вторинного використання матеріалів та використовує їх для виготовлення виробів самостійно чи із допомогою дорослих [2 ТЕО 2-3.2-3]
Оцінює та представляє результати власної або колективної діяльності за допомогою дорослих	самостійно чи з допомогою дорослих *демонструє* результати власної діяльності [2 ТЕО 2-1.5-1]; *описує,* спираючись на запитання дорослих, чого хотів / - ла досягти [2 ТЕО 2-1.5-2]

Пропонований зміст

Елементи графічної грамоти. Лінії. Правила розмічання ліній на папері і картоні. Розгортки прямокутної форми. Виготовлення розгорток прямокутної форми. Використання зображення схем для послідовного виготовлення виробу з допомогою дорослих та самостійно.

Властивості конструкційних матеріалів (види паперу, картону, ниток). Виготовлення об'ємних виробів з елементами вторинних матеріалів. Безпечні прийоми праці під час застосування інструментів та пристосувань. Економне використання матеріалів. Презентація власної (колективної) діяльності із допомогою дорослих.

Пропоновані об'єкти праці: сюжетні та предметні аплікації з паперу, пластиліну, природних та штучних матеріалів; об'ємні статичні моделі (фігури) з пластиліну, полімерної глини чи соленого тіста; об'ємні макети виробів із штучних матеріалів; моделювання та створення виробу із використанням вторинних матеріалів; виготовлення розгорток прямокутної форми з паперу чи картону.

3. Змістова лінія «Світ ремесел»	
Спостерігає за процесом виготовлення виробу народними майстрами	*зіставляє* та *розрізняє* вироби, виготовлені традиційними та сучасними ремеслами (гончарство, ткацтво, витинанка, різьблення та інше) [2 ТЕО 3-2.2-1]; *пояснює* важливість відродження та збереження традиційних ремесел [2 ТЕО 3-2.2-2]
Спостерігає за процесом виготовлення виробу народними майстрами; створює виріб за допомогою дорослих або самостійно згідно із зразком чи власним задумом, застосовуючи технології традиційних та сучасних ремесел	*виготовляє* та *оздоблює* виріб із допомогою дорослих чи самостійно, застосовуючи елементи традиційних та сучасних ремесел (використання різних технік для виготовлення та оздоблення виробів: витинанка, вишивка та інше) [2 ТЕО 3-2.1-3 / 2 ТЕО 3-2.2-3]

Пропонований зміст

Створення та оздоблення простих виробів із допомогою дорослих чи самостійно за зразком та власним задумом, із застосуванням традиційних ремесел або технік декоративно-ужиткового мистецтва.
Техніка «Витинанка».

Розрізнення витинанки з-поміж інших виробів декоративно-ужиткового мистецтва. Послідовність дій під час виготовлення витинанки за шаблоном чи власним задумом. Пропоновані об'єкти праці: вироби з елементами витинанки, вироби з глини, ниток, тканини тощо

4. Змістова лінія «Побут»	
Виконує практичні завдання в побуті; організовує робоче місце за допомогою дорослих	*виконує* найпростіші дії щодо самостійності у побуті (упорядковування особистих речей) [2 ТЕО 4-4.2-1]; спільно з дорослими *організовує* та прибирає робоче місце відповідно до власних потреб та визначених завдань (організація особистого побуту) [2 ТЕО 4-4.2-2]

За допомогою дорослих планує дії та виконує їх у власному побуті	разом із дорослими *планує та реалізовує* найпростіші трудові дії (ремонтує іграшки, книжки, доглядає за рослинами і тваринами, готує страви за рецептами, доглядає за одягом та взуттям) [2 ТЕО 4- 4.1-1]; дотримується правил поведінки за столом, користується столовим посудом за призначенням [2 ТЕО 4-4.1-2]; *володіє початковими навичками* сервірування столу [2 ТЕО 4-4.1-3]
За допомогою дорослих розраховує орієнтовні витрати та кількість матеріалів для виготовлення виробу	спільно з дорослими *розраховує* приблизну кількість необхідних матеріалів для виконання простого завдання [2 ТЕО 4-3.1-1]; самостійно *робить припущення* про потрібну кількість матеріалів для виконання простого завдання [2 ТЕО 4-3.1- 2]
Пропонований зміст Організація власної життєдіяльності. Розв'язування практичних завдань у власному побуті. Культура харчування. Правила поведінки за столом. Столовий посуд різного призначення. Сервірування столу. Організація робочого місця відповідно до визначених потреб і завдань. Планування та реалізація найпростіших трудових дій (ремонт іграшок, книжок, догляд за рослинами, домашніми тваринами; приготування страв за рецептами; догляд за одягом та взуттям). Розрахунок матеріалів та витрат для виконання простого завдання. Пропоновані об'єкти праці: сервірування столу; прості страви: бутерброди / канапки, чай тощо; простий ремонт книжок, іграшок; догляд за рослинами і тваринами; догляд за одягом та взуттям тощо	

Результати навчання і пропонований зміст

3 – 4-й класи

Обов'язкові результати навчання	Очікувані результати навчання
І. Змістова лінія "Технологічна творчість та техніка"	
Самостійно добирає матеріали та технології для виготовлення виробу	*розпізнає* конструкційні матеріали візуально та на дотик [4 ТЕО 1- 1.3-1]; *самостійно добирає* конструкційні матеріали для виготовлення виробу з готових елементів (використання металевих, дерев'яних чи пластмасових конструкторів; готових елементів з паперу, пластику, деревини, пінопласту та інших для макетування) [4 ТЕО 1-1.3-2]; *самостійно добирає* конструкційні матеріали для виготовлення виробу (за зразком та за власним задумом), зіставляючи їх властивості: папір, пластилін, полімерна глина чи солене тісто, тканина, нитки; неткані, природні та інші матеріали [4 ТЕО 1-1.3-3]

Обирає об'єкт праці та прогнозує кінцевий результат власної діяльності; самостійно планує послідовність технологічних операцій під час виготовлення виробу	*задумує* об'єкт праці для виготовлення [4 ТЕО 1-1.1-1]; *прогнозує* результат власної діяльності [4 ТЕО 1-1.1-2]; *планує* послідовність технологічних операцій із використанням технологічних карт [4 ТЕО 1-1.1-3]; *самостійно виконує* знайомі технологічні операції з конструкційними матеріалами (використання паперу, ниток, тканини, природного матеріалу, пластиліну, пласких матеріалів; склеювання, складання, зв'язування тощо) [4 ТЕО 1-1.1-4]; *аргументує* вибір моделі, яку він/вона сконструював/ла, спираючись на запитання дорослих [4 ТЕО 1-1.1-5]
Моделює, конструює та виготовляє виріб з готових елементів; виготовляє та оздоблює виріб відомими технологіями	*конструює* виріб із рухомими частинами, використовуючи готові до складання елементи та деталі [4 ТЕО 1-1.4-1]; *порівнює* старі та сучасні моделі різних технічних пристроїв і конструює моделі майбутнього [4 ТЕО 1- 1.4-2]; *створює* задані форми з використанням танів Танграму [4 ТЕО 1-1.4-3]; *самостійно виготовляє та оздоблює* виріб знайомими технологіями [4 ТЕО 1-1.4-4]; *створює та оздоблює* виріб, дотримуючись логічної послідовності, за зразком чи власним задумом із різних конструкційних матеріалів та повторно використовуючи матеріали [4 ТЕО1-1.4-5]; *самостійно створює* виріб за зразком (шаблоном) та власним задумом із використанням паперу, картону, ниток, природних матеріалів (предметні та сюжетні аплікації з природного матеріалу, нескладні сюжетні композиції, вироби в техніці орігамі, макети виробів із штучних матеріалів та картону, вироби об'ємної форми з паперу) [4 ТЕО 1-1.4-6]; *ріже* ножицями по прямій, кривій та ламаній лініях за запропонованим зразком (шаблоном) нитки, папір, картон [4 ТЕО 1- 1.4-7]; *розміщує* елементи виробу на площині [4 ТЕО 1-1.4-8]; пояснює послідовність дій та дотримується її під час виготовлення виробів із природних матеріалів, під час виготовлення та оздоблення об'ємних виробів [4 ТЕО 1-1.4-9]; *аргументує* послідовність та доцільність виготовленого виробу [4 ТЕО 1-1.4-10]; *оздоблює* виріб за зразком та власним задумом бісером, лелітками, тасьмою, стрічками та іншими матеріалами [4.ТЕО 1-1.4-11]

Пропонований зміст

Матеріали, інструменти та пристосування, необхідні для роботи.
Добір конструкційних матеріалів, інструментів та пристосувань для виготовлення виробу.
Планування виготовлення виробу.
Дотримання графічних зображень, схем під час моделювання, конструювання та виготовлення об'ємних виробів із готових елементів (коробки, упаковки, самостійно створені об'ємні деталі).
Оздоблення виготовлених виробів відомими техніками та матеріалами бісером, лелітками, тасьмою, стрічками тощо за власним задумом. Макетування виробів з деталей конструктора.
Загальні відомості про способи виготовлення рухомих моделей з паперу і картону. Матеріали, інструменти та пристосування для виготовлення рухомих моделей. Послідовність виготовлення виробів об'ємної форми. Способи кріплення елементів. Пластичні матеріали для виготовлення виробів (пластилін, глина, полімерна глина, солоне тісто). Вироби об'ємної форми. Послідовність виготовлення виробів об'ємної форми (рельєф, барельєф) із пластичних матеріалів за власним задумом; об'ємної аплікації на тканині з використанням ґудзиків, леліток та бісеру. Макетування.
Види та властивості тканин. Використання тканин. Прийоми різання тканини та особливості її з'єднання з папером.
Використання у роботі тканини, ниток, нетканих матеріалів (пласка та об'ємна аплікація на основі простих симетричних та асиметричних форм), природних матеріалів та інших матеріалів (пласкі та об'ємні вироби).
Розміщення елементів виробу на площині, з'єднання елементів у виріб.
Технологічна послідовність у виготовленні виробів за зразком та власним задумом. Послідовність дій під час виготовлення виробів технікою «Орігамі».
Картон та пінопласт як штучний матеріал для макетування.

Пропоновані об'єкти праці: виготовлення та оздоблення виробів об'ємної форми (транспортний засіб, будинки, вежі, роботи тощо); макетування виробів з деталей конструктора; виготовлення виробів з природних та пластичних матеріалів; виготовлення паперових моделей з рухомими деталями; виготовлення з пластичних матеріалів об'ємних фігур тварин, героїв мультфільмів, казок, тощо; створення колективних композицій з виготовлених виробів; виготовлення м'якої іграшки; вироби, виготовлені технікою «Орігамі»; сюжетні та предметні аплікації з паперу, пластиліну, природних матеріалів; аплікація з паперу, тканини, ниток, нетканих матеріалів, природних матеріалів; об'ємні статичні моделі (фігури) з пластиліну, полімерної глини чи соленого тіста; вироби об'ємної форми з паперу, тканини, ниток, нетканих та інших матеріалів.

Пропоновані умови: персональний доступ учня / учениці до деталей конструкторів, відповідних графічних зображень, схем для конструювання простих моделей; матеріалів для виготовлення та оздоблення виробу.

2. Змістова лінія "Світ технологій"	
Читає та аналізує графічні зображення; виконує прості геометричні зображення та керується ними у процесі роботи	*читає, розуміє та аналізує* графічні зображення схем, *дотримується* їх у процесі роботи (використання технологічних карт, графічних зображень, малюнків) [4.ТЕО 2-1.2-1]; *розмічає* прямі лінії на папері і картоні [4 ТЕО 2-1.2-2]; *виконує* геометричні побудови за зразком чи творчим задумом [4 ТЕО 2-1.2-3]

Дотримується безпечних прийомів праці під час використання інструментів та пристосувань	самостійно *дотримується* безпечних прийомів праці під час використання інструментів та пристосувань (використання клею, інструментів та пристосувань з гострими частинами) [4 ТЕО 2-4.3-1]
Ощадно використовує матеріали; сортує відходи, дотримуючися відповідних правил	ощадливо *використовує* матеріали під час виготовлення виробу [4 ТЕО 2-3.2-1]; *сортує* побутові відходи, дотримуючись відповідних правил [4 ТЕО 2-3.2-2]; самостійно *створює* виріб, повторно використовуючи матеріали (вироби з пластику, паперу, тканини, фольги та інше) [4 ТЕО 2-3.2-3]; *аргументує* доцільність вторинного використання матеріалів та використовує їх для виготовлення виробів [4 ТЕО 2-3.2-4]
Представляє одержаний результат власної або колективної діяльності та намагається оцінити його	*розмірковує* над результатом власної діяльності та презентує її [4 ТЕО 2-1.5-1]; *описує,* аргументуючи свою думку, чого хотів / -ла досягти [4 ТЕО 2- 1.5-2]

Пропонований зміст

Інструменти та пристосування для виготовлення виробів із сучасних штучних матеріалів (пластик, поролон, синтепон, синтетична вата тощо). Послідовність виготовлення простих виробів із використанням пластику, поролону, синтепону, синтетичної вати.
Колаж. Квілінг. Комбінування різноманітних матеріалів для створення композиції-колажу, виробів технікою квілінг; послідовність виготовлення. Матеріали, інструменти та пристосування для виготовлення колажу, виробів технікою квілінг.

Елементи графічної грамоти. Лінії. Правила розмічання ліній на папері і картоні. Розгортки прямокутної форми. Використання схем для послідовного виготовлення виробу. Властивості конструкційних матеріалів (види паперу, картону, ниток). Виготовлення об'ємних виробів з елементами вторинних матеріалів.
Безпечні прийоми праці під час застосування інструментів та пристосувань. Економне використання матеріалів.
Презентація власної (колективної) діяльності.

Організація робочого місця. Загальні правила безпеки під час використання інструментів та пристосувань.
Пропоновані об'єкти праці: виготовлення виробів із сучасних штучних матеріалів; виготовлення сюжетної композиції-колажу за власним задумом; виготовлення виробів технікою квілінг; об'ємні статичні моделі (фігури) з пластиліну, полімерної глини чи соленого тіста; об'ємні макети виробів із штучних матеріалів; моделювання та створення виробу із використанням вторинних матеріалів; виготовлення розгорток прямокутної форми з паперу чи картону.

Пропоновані умови: персональний доступ учня / учениці до матеріалів, технологічних карток (схем), необхідних для виготовлення виробу, інструментів та пристосувань, довідкових посібників (книжки з ілюстраціями до творів, набори малюнків до мультфільмів тощо).

<table>
<tr><td colspan="2">Організація екскурсій на підприємства, перегляд та обговорення відеофільмів про виробництво. Перегляд та обговорення фільмів (мультфільмів), у яких висвітлюється повторне та економне використання матеріалів.</td></tr>
<tr><td colspan="2">3. Змістова лінія “Світ ремесел”</td></tr>
<tr><td>Самостійно виконує прості технологічні операції традиційних та сучасних ремесел</td><td>висловлює думку щодо виробів, оздоблених традиційними та сучасними ремеслами [4 ТЕО 3-2.1-1]; розпізнає технологічні операції традиційних і сучасних ремесел [4 ТЕО 3-2.1-2];

самостійно оздоблює виріб, застосовуючи елементи традиційних та сучасних ремесел [4 ТЕО 3-2.1-3]</td></tr>
<tr><td>Самостійно створює виріб, застосовуючи технології традиційних та сучасних ремесел</td><td>зіставляє та розрізняє вироби, виготовлені традиційними та сучасними ремеслами (гончарство, ткацтво, витинанка, різьблення та інше) [4 ТЕО 3-2.2- 1];

висловлює власну позицію щодо важливості відродження та збереження традиційних ремесел [4 ТЕО 3-2.2-2];
самостійно виготовляє виріб, застосовуючи технології традиційних та сучасних ремесел (витинанка, аплікація, ліплення та інше) [4 ТЕО 3-2.2-3]</td></tr>
<tr><td colspan="2">Пропонований зміст

Створення та оздоблення простих виробів за зразком та власним задумом, із застосуванням традиційних ремесел або технік декоративно-ужиткового мистецтва.
Способи плетіння зі стрічок, товстих ниток, шнурів. Основні прийоми роботи та послідовність виготовлення виробів технікою плетіння.

Уявлення про особливості сюжетних витинанок різних регіонів України.
Послідовність дій під час виготовлення витинанки за шаблоном чи власним задумом. Оздоблення виробів технікою вишивки. Матеріали, інструменти та пристосування, основні прийоми роботи, послідовність виготовлення виробів технікою вишивки.
Писанка як один із символів України. Орнамент. Декорування писанок.
Пропоновані об’єкти праці: виготовлення виробів технікою плетіння (ляльки-мотанки, закладки, сувеніри тощо); вироби з елементами витинанки, з глини тощо; оздоблення виробів швами «вперед голка» та «назад голка» (частини одягу, серветка, листівка, картина, тощо); виготовлення аплікацій писанки відомими техніками; декорування писанки. Пропоновані умови: персональний доступ учня / учениці до виробів, виготовлених традиційними та сучасними ремеслами; матеріалів, інструментів та пристосувань, каталогів, фотографій тощо.
Перегляд та обговорення фільмів (мультфільмів), у яких висвітлюються технології традиційних та сучасних ремесел.
Екскурсія (реальна чи віртуальна) до майстерень народних умільців, музеїв декоративно-ужиткового мистецтва, шкільних майстерень, на робочі місця, на виробництво з традиційними народними ремеслами.</td></tr>
<tr><td colspan="2">4. Змістова лінія “Побут”</td></tr>
</table>

Безпечно використовує найпростіші прилади у побуті; самостійно організовує робоче місце відповідно до визначених потреб та завдань	*безпечно поводиться* з найпростішими побутовими приладами у власному побуті [4 ТЕО 4-4.2-1]; *самостійно організовує* робоче місце відповідно до власних потреб та визначених завдань (організація особистого побуту) [4 ТЕО 4-4.2-2]
Планує та виконує дії у власному побуті	*самостійно планує та реалізовує* трудові дії у власному побуті (ремонтує іграшки, книжки відомими способами; *доглядає* за рослинами і тваринами; *готує* нескладні страви за рецептами; *доглядає* за одягом та взуттям) [4 ТЕО 4-4.1-1]; *пояснює* важливість правил поведінки за столом, *використовує* столовий посуд за призначенням [4 ТЕО 4-4.1-2]; *сервірує* стіл для рідних до сніданку / обіду / вечері [4 ТЕО 4-4.1-3]
За допомогою дорослих або самостійно розраховує орієнтовні витрати та кількість матеріалів для виготовлення виробу	спільно з дорослими чи самостійно *розраховує* приблизну кількість необхідних ресурсів для виготовлення виробу [4 ТЕО 4-3.1-1]; самостійно *робить припущення* про потрібну кількість матеріалів для виконання простого завдання [4 ТЕО 4-3.1-2]

Пропонований зміст

Організація власної життєдіяльності.
Розв'язування практичних завдань у власному побуті.
Одяг і взуття. Оздоблення одягу та взуття.
Техніки, матеріали, інструменти та пристосування для оздоблення одягу та взуття. Послідовність оздоблення виробів ґудзиками.
Культура харчування. Правила поведінки за столом. Сервірування столу до обіду. Організація робочого місця відповідно до визначених потреб і завдань.
Планування та реалізація найпростіших трудових дій (ремонт іграшок, книжок відомими способами; догляд за рослинами і тваринами; нескладні страви за рецептами; догляд за одягом та взуттям).
Розрахунок матеріалів та витрат для виконання простого завдання.
Пропоновані об'єкти праці: оздоблення макетів моделей (шаблонів) одягу та взуття з картону раніше освоєними техніками; сервірування столу; прості страви: канапки, чай тощо; простий ремонт книжки, іграшок тощо.
Пропоновані умови: персональний доступ учня / учениці до матеріалів, інструментів та пристосувань; об'єктів (іграшок, книжок, рослин тощо).
Переглядає та обговорює фільми (мультфільми), у яких висвітлюються найпростіші дії щодо самостійності в побуті.

Інформатика (навчальний предмет)

Інформатична освітня галузь

Пояснювальна записка

Освітню програму цієї галузі створено на основі Державного стандарту початкової освіти.

Метою інформатичної освітньої галузі для загальної середньої освіти є формування в учня/учениці здатності до вирішення проблем із використанням цифрових пристроїв, інформаційно-комунікаційних технологій та критичного мислення для розвитку, творчого самовираження, власного та суспільного добробуту; безпечна та відповідальна діяльність в інформаційному суспільстві.

Відповідно до окресленої мети, головними завданнями інформатичної освітньої галузі в початковій школі є:

- формування відповідальної позиції цифрового громадянина, навичок безпечного й етичного користування цифровими пристроями та мережами;
- формування початкових умінь розрізняти інформацію різних видів та працювати з нею за допомогою цифрових пристроїв чи без них;
- формування початкових умінь визначати, знаходити та зберігати інформацію, необхідну для розв'язання життєвих проблем (навчання, гри тощо), за допомогою цифрових пристроїв, мереж та без них, самостійно та під час групової взаємодії; розрізняти правдиву і неправдиву інформацію різних видів;
- налагодження комунікації за допомогою цифрових пристроїв та мереж для спільної творчості, співпраці, навчання, гри;
- формування початкових умінь створювати електронні тексти (зображення, відео, звуки, програми тощо) за допомогою цифрових пристроїв;
- формування вмінь презентувати себе, власну творчість, ідеї, створені продукти та інші результати індивідуальної та групової діяльності за допомогою цифрових пристроїв.

Реалізація поставленої мети та завдань у початковій школі відбувається за змістовими лініями **“Я у світі інформації (Дані. Інформація. Моделі)”, “Моя цифрова творчість”, “Комунікація та співпраця”, “Я і цифрові пристрої”, “Відповідальність та безпека в інформаційному суспільстві”**.

У рамках змістової лінії **“Я у світі інформації (Дані. Інформація. Моделі)”** формуються початкові вміння розпізнавати, знаходити, свідомо відбирати, зберігати та опрацьовувати просту інформацію за допомогою цифрових пристроїв та без них. Розпізнавання правдивої і неправдивої інформації в усіх її виявах (текст, зображення, звук тощо) необхідне для формування критичного мислення, що сприяє безпеці в інформаційному просторі дитини. Початкові уявлення про моделі реалізовуються через визначення істотних і неістотних властивостей об’єктів та створення на основі цього простих моделей об’єктів.

Змістова лінія **“Моя цифрова творчість”** розкривається через практичну діяльність (індивідуальну і групову) зі створення простих інформаційних продуктів (програм, текстів, зображень, відео, звуків, тощо) за допомогою цифрових пристроїв та програм для творчого самовираження, презентації себе і продуктів власної діяльності, вирішення завдань інших освітніх галузей.

В основі змістової лінії **“Комунікація та співпраця”** – ознайомлення із доступними для дитини засобами цифрової та безпосередньої комунікації для гри, спілкування, навчання, отримання нової інформації; використання безпечного онлайнового чи офлайнового середовища для цього. В умовах роботи у групі учні мають навчитися окреслювати цілі індивідуальної та групової діяльності, розподіляти ролі в межах групи, оцінювати здобутий результат, аналізувати помилки та усувати їх, доброзичливо взаємодіяти безпосередньо та в мережах.

Змістова лінія **“Я і цифрові пристрої”** реалізовується через усвідомлення і розпізнавання тих завдань, які можна розв’язати за допомогою цифрових пристроїв, виходячи з їхніх функціональних можливостей (фотографувати, записувати, слухати, відображати, опрацьовувати інформацію тощо). До основних умінь, які формуються через цю змістову лінію, належать розпізнавання простих програмних і технічних несправностей та вміння усувати їх самостійно чи з допомогою дорослих, розуміти обмеження та переваги пристроїв стосовно виконуваних завдань, усвідомлювати, що машини можуть імітувати інтелектуальну діяльність. Ця змістова лінія охоплює вміння організовувати власний робочий простір на фізичному та простому програмному рівні для збереження здоров’я, доброго самопочуття та ефективної діяльності учня/учениці.

Змістову лінію **“Відповідальність та безпека в інформаційному суспільстві”** спрямовано на створення безпечних умов для учня / учениці під час роботи з цифровими пристроями і в мережах, що передбачає захист особистої інформації, формування принципів етичного, доброзичливого та відповідального спілкування через мережі, навички і можливості захисту власного інформаційного простору, фізичного та психологічного здоров’я. У рамках цієї змістової лінії в учнів формується відповідальне та шанобливе ставлення до власної та чужої інформаційної діяльності, яке на рівні початкової школи виявляється, зокрема, і через зазначення власного авторства, посилання на авторство інших, а також через усвідомлення шкоди від списування.

Вказані змістові лінії передбачають можливу інтеграцію інформатичної освітньої галузі з іншими освітніми галузями через розв’язування дослідницьких завдань, формування наскрізних умінь учнів, інформатичної грамотності та культури.

Результати навчання і пропонований зміст

1 – 2-й класи

Обов’язкові результати навчання	**Очікувані результати навчання**
І. Змістова лінія “Я у світі інформації (Дані. Інформація. Моделі)	
Пояснює сприйняття інформації різними органами чуття на основі власних спостережень	*досліджує* сприйняття інформації різними органами чуття [2 ІФО 1-1.1-1]; *робить* висновок щодо виду інформації та способу її сприйняття [2 ІФО 1-1.1-2]; *формулює* прості інформаційні запити [2 ІФО 1-1.1-3]

Розрізняє та фіксує дані, аналізує та впорядковує прості послідовності	*відображає* відповіді на запитання за допомогою спеціальних знаків і символів [2 ІФО 1-1.2-1]; *групує* повідомлення за типами даних, що в них містяться (зображення, тексти, відео, звук тощо) [2 ІФО 1-1.2-2]; *зберігає*, *змінює* та *видаляє* дані на одному з відомих носіїв [2 ІФО 1-1.2-3]; *розрізняє* носії за їх призначенням [2 ІФО 1-1.2-4]; *читає* та *пояснює* запропоновані прості схеми і / або інформаційні знаки й табло в місцях перебування [2 ІФО 1-1.2-5]; *відповідає* на запитання за даними таблиці, схеми [2 ІФО 1-1.2-6];
	знаходить зайві чи пропущені елементи, помилки у послідовності [2 ІФО 1-1.2-7]; *впорядковує* предмети за заданими ознаками (наприклад, впорядкування списку учнів за датою народження, прізвищ за алфавітом тощо) [2 ІФО 1-1.2-8]
Визначає об’єкти, їх властивості та значення властивостей за підтримки вчителя; розрізняє моделі та їх відповідники у реальному світі, створює прості моделі	*користується* готовими моделями для пояснення і розв’язання проблем [2 ІФО 1-1.3-1]; *визначає* з допомогою вчителя / вчительки найістотніші властивості об’єктів для побудови моделей [2 ІФО 1-1.3- 2]; *знаходить* схожі і відмінні властивості об’єктів [2 ІФО 1- 1.3- 3]; *поділяє* властивості за значущістю (істотні та неістотні) [2 ІФО 1-1.3-4]; *створює* об’єкти за зразком [2 ІФО 1-1.3-5]; *групує* об’єкти, *дає* назву групі [2 ІФО 1-1.3-6]; *переводить* проблему з однієї форми представлення в іншу за запропонованим шаблоном / інструкцією [2 ІФО 1-1.3-7]; *створює* модель об’єкта [2 ІФО 1-1.3-8]
Розрізняє правдиві та неправдиві твердження, здобуті з різних джерел	*цікавиться* походженням інформації [2 ІФО 1-1.4-1]; *виокремлює* факти в текстах і повідомленнях [2 ІФО 1-1.4- 2]; *розпізнає* в тексті хибні чи правдиві висловлювання [2 ІФО 1-1.4-3]; *розрізняє* припущення і фантазію, правду і неправду у простих медіатекстах [2 ІФО 1-1.4-4]; *робить* власні припущення стосовно розвитку подій [2 ІФО 1-1.4-5]

Пропонований зміст	
Поняття про інформацію. Сприймання інформації людиною. Види інформації за способом сприйняття (зорова, слухова, дотикова, нюхова, смакова). Властивості інформації (без називання термінів). Джерела отримання інформації людиною та машиною. Формулювання запитань (типу “так / ні”, відкриті, уточнювальні) до розповідей, текстів, завдань. Формулювання запитів для пристроїв і людей. Головні/ ключові слова для пошуку інформації в навколишньому середовищі та мережах (“про що я хочу дізнатися?”). Як запит сформулювати одним словом / словосполученням? Читання інформаційних знаків. Створення власних. Орієнтування за допомогою інформаційних знаків та позначок на цифрових пристроях і у доступному середовищі. Розпізнавання та зчитування інформації різного виду на носіях та в доступному середовищі. Приклади фіксування інформації людиною і машиною (алфавіт, кольори, цифри, спеціальні знаки / символи). Кодування відповідей “так–ні” спеціальними знаками (0–1, червоний – зелений, жестами) тощо. Емотикони, інформаційні знаки, схеми як закодована інформація. Просте впорядкування даних.	
Використання і пояснення готових схем, таблиць, понятійних карт для організації зібраної інформації. Збирання даних (фото-, відео-, аудіо-, текстових, тощо), в тому числі цифровими пристроями, їх фіксування на носіях (папір, флешка тощо). Збереження даних та інформації на носіях. Приклади доступних носіїв. Впорядкування простих послідовностей для розв’язування проблем, виявлення закономірностей і помилок у послідовностях. Створення найпростіших моделей (із підручних матеріалів, конструктора тощо та за допомогою цифрових пристроїв). Властивості об’єктів і їх моделей. Групи об’єктів за одною спільною ознакою. Правдиві та хибні висловлювання. Факти та вигадка. Припущення і фантазія. Прогнозування розвитку подій (казки, мультфільми, готові програми, ігри), порівняння результатів відповідно до висловлених припущень	
2. Змістова лінія “Моя цифрова творчість”	
Створює план дій, наводить приклади повторення та виконання дій за визначеним завданням у повсякденній діяльності	*встановлює* логічну послідовність подій або дій [2 ІФО 2- 2.1-1]; *переказує* послідовність подій та дій (у тексті, явищах тощо) [2 ІФО 2-2.1-2]; *оцінює* ризик порушення послідовності дій (наприклад, під час переходу дороги на перехресті) [2 ІФО 2-2.1-3]

Складає простий план із точних та однозначних вказівок до дій виконавців, виявляє в ньому помилки, оцінює відповідність очікуваному результату	*діє* за запропонованим планом, вирізняє пункти плану [2 ІФО 2-2.2-1]; *укладає* послідовність дій (алгоритм), які потрібно виконати для досягнення мети у повсякденній діяльності [2 ІФО 2-2.2-2]; *укладає* план дій для виконавця із точними та однозначними вказівками [2 ІФО 2-2.2-3]; *формулює* очікуваний результат [2 ІФО 2-2.2-4]; *змінює* послідовності дій для отримання іншого результату [2 ІФО 2-2.2-5]; *погоджується* або *спростовує* факт досягнення результату [2 ІФО 2-2.2-6]; *виправляє* помилки у плані [2 ІФО 2-2.2-7]
Складає ціле із запропонованих частин, пояснює, як заміна окремих частин приводить до іншого цілого	*виокремлює* частини від цілого [2 ІФО 2-2.3-1]; *складає* ціле із запропонованих частин [2 ІФО 2-2.3-2]; *виокремлює* у складному завданні прості завдання, *пропонує* порядок їхнього розв'язування [2 ІФО 2-2.3-3]; *експериментує* із заміною частин [2 ІФО 2-2.3-4]; *ризикує* під час виконання незнайомих завдань [2 ІФО 2- 2.3-5]
Використовує готові та створює прості інформаційні продукти (текст, зображення, звуки) для отримання, передачі інформації або представлення власних ідей, результатів діяльності	*використовує*, *створює*, *змінює* текст за допомогою цифрових пристроїв та програм [2 ІФО 2-2.4-1]; *створює* прості малюнки за допомогою цифрових пристроїв та програм [2 ІФО 2-2.4-2]; *презентує* ідеї та / або результати своєї діяльності за допомогою малюнків, текстів, музики тощо [2 ІФО 2-2.4- 3]; *читає* електронні тексти, *додає* до них позначки і закладки [2 ІФО 2-2.4-4]; *заповнює* пропуски в таблиці, виконуючи прості розрахунки [2 ІФО 2-2.4-5]; *робить* фотографії, *знімає* відео, *фіксує* звуки, *слухає* тексти з альтернативних джерел (аудіокниги) [2 ІФО 2- 2.4-6]; *використовує* основні інструменти для створення та редагування простих інформаційних продуктів [2 ІФО 2- 2.4-7]

Пропонований зміст

Подія, послідовність подій. Укладання послідовності кроків. Наслідки порушення плану (алгоритму), послідовності подій у близькому середовищі, готових програмах, іграх. Складання простих алгоритмів для виконавця.
Виконавець і його система команд. Що можуть і не можуть виконати машини і люди. Очікуваний результат.

Виправлення помилок у планах і алгоритмах.
Завдання прості і складні. Послідовність розв'язування складного завдання. Конструювання.
Програми та інструменти для створення простих зображень, текстів, музики, запису голосових повідомлень та пісень. Перегляд та використання простих інформаційних продуктів (зображень, текстів, звуків , відео та їх поєднання).
Аудіо- та інтерактивні книжки.
Заповнення таблиць на пристроях і без них, прості розрахунки. Програми та пристрої для простих розрахунків.
Електронні тексти. Створення простих електронних текстів методом набору і голосовим.
Виокремлення ключових слів та фрагментів. Шрифти. Їхня роль. Кольори і оздоблення.
Оформлення текстів. Електронний дизайн.
Збереження інформаційних продуктів на пристроях. Редагування створених чи готових електронних документів. Презентування власних ідей, думок, готових чи створених інформаційних продуктів перед аудиторією

3. Змістова лінія "Комунікація та співпраця"	
Самостійно та відповідально виконує визначені завдання; працює в команді з іншими особами для досягнення спільної мети	*перевіряє* результати праці, своєї та інших, за запропонованими критеріями [2 ІФО 3-2.5-1]; *обґрунтовує* причини своїх рішень [2 ІФО 3-2.5-2]; з допомогою інших *формулює* висновки щодо розв'язання чи нерозв'язання проблеми [2 ІФО 3-2.5-3];
	діє за узгодженими правилами під час спільної роботи з інформацією [2 ІФО 3-2.5-4]; *встановлює послідовність* із запропонованих дій для виконання роботи у групі [2 ІФО 3-2.5-5]; *виконує* різні ролі у групі [2 ІФО 3-2.5-6]

Пропонований зміст

Правила і необхідність їхнього дотримання. Групова робота і лідерство. Оцінювання досягнутого результату власної і групової праці.
Спостереження за розвитком подій, експериментів, досягнення результату. Висновок про досягнення / недосягнення результату.

Допомога інших під час пошуку рішення**.** Комунікація (однокласники, учитель, батьки, довідники, словники тощо) для пошуку необхідних ресурсів

4. Змістова лінія "Я і цифрові пристрої"

Використовує цифрові пристрої вдома, в школі, на вулиці та пояснює їх призначення	самостійно *добирає* необхідні цифрові пристрої для навчання [2 ІФО 4-3.1-1]; *досліджує* можливості пристроїв [2 ІФО 4-3.1-2]; *експериментує* з їхніми функціями [2 ІФО 4-3.1-3]; *визначає* переваги цифрових пристроїв для збирання, зберігання і відображення даних [2 ІФО 4-3.1-4]; *описує* призначення доступних цифрових пристроїв [2 ІФО 4-3.1-5]; *в*микає / вимикає, перезавантажує доступні пристрої [2 ІФО 4-3.1-6]
Організовує власне робоче місце за допомогою дорослих; розпізнає та описує прості проблеми та збої, які виникають у роботі доступних цифрових пристроїв, звертається за допомогою та підтримкою	*підтримує* порядок на робочому місці [2 ІФО 3.2-1]; бережливо *ставиться* до своїх і чужих речей, зокрема цифрових пристроїв [2 ІФО 4-3.2-2]; *використовує* програмні середовища для навчальної діяльності та в побутових ситуаціях [2 ІФО 4-3.2-3]; запускає програми, відкриває файли та програми на знайомому пристрої [2 ІФО 4-3.2-4]; *розрізняє* випадки, коли потрібно звернутися по допомогу, а коли впоратися самому при збоях програм і несправностях пристроїв [2 ІФО 4-3.2-5]
Використовує цифрові пристрої, технології для доступу до інформації та спілкування	*пояснює*, у який спосіб люди спілкуються через мережі [2 ІФО 4-3.3-1]; *оцінює* переваги і обмеження спілкування через мережі [2 ІФО 4-3.3-2];
	використовує цифрові пристрої для пошуку інформації, творчості та співпраці [2 ІФО 4-3.3-3]; *користується* різними джерелами інформації (книги, альбоми, запитання до друга тощо) [2 ІФО 4-3.3-4]; *застосовує* інформацію з веб-джерела для навчальних потреб [2 ІФО 4-3.3-5]

Пропонований зміст Люди і машини. Інтелектуальна поведінка машин. Передавання інформації від людини до пристрою і навпаки. Цифрові пристрої для навчання, побуту, гри, безпеки, розвитку та збору інформації. Можливості цифрових пристроїв, призначення, вмикання / вимикання , перевантаження. Робоче місце для роботи з цифровими пристроями. Елементарне налагодження програмного середовища під власні потреби. Розпізнавання та усування елементарних несправностей пристроїв і програм, прості заходи збереження пристроїв. Цифрові пристрої як приватна власність іншої особи, колективу, організації. Передавання інформації в сучасному суспільстві. Програми та пристрої для спілкування в інтернеті, у безпечних онлайнових і офлайнових середовищах. Спілкування, пошук інформації через відео- або звуковий (голосовий) режим або передавання простого тексту, зображення тощо. Перегляд навчального відео, анімацій, схем, пошук та навігація у безпечних мережах та інтернеті за допомогою цифрових пристроїв	
5. Змістова лінія "Відповідальність та безпека в інформаційному суспільстві"	
Дотримується правил безпечної роботи; захищає свій інформаційний простір; розповідає про проблеми дорослим	*дотримується* безпечного режиму роботи з цифровими пристроями [2 ІФО 5-4.1-1]; *повідомляє* про своє самопочуття дорослим [2 ІФО 5-4.1- 2]; *аргументує* необхідність конфеденційності паролів [2 ІФО 5-4.1-3]; *дотримується* правил безпечної роботи з цифровими пристроями та в мережах [2 ІФО 5-4.1-4]; *зберігає* конфіденційність особистої інформації та пояснює необхідність цього [2 ІФО 5-4.1-5]; *розпізнає* інформацію небезпечного змісту та *повідомляє* про це дорослих [2 ІФО 5-4.1-6]; *звертається* по допомогу, коли є сумніви з приводу змісту чи співрозмовника в мережах і реальному житті [2 ІФО 5-4.1-7]
Зважає на технічні можливості цифрових пристроїв для спілкування, зокрема з людьми з особливими потребами, поважає приватність повідомлень, толерантно ставиться до відмінностей культур, традицій і різних думок	коректно *реагує* на висловлювання, з яким не погоджується [2 ІФО 5-4.2-1]; *розрізняє* приватну та публічну інформацію [2 ІФО 5-4.2- 2]; *виявляє* доброзичливе ставлення до інших – безпосередньо та через мережі [2 ІФО 5-4.2-3]; *повідомляє* дорослих про образи і цькування [2 ІФО 5-4.2- 4]

Зазначає авторство власних робіт; виявляє повагу до авторства інших осіб	*зазначає* авторство власних робіт (прізвище, ім'я, дату), *доводить* його [2 ІФО 5-4.3-1]; *не списує і не дає списувати*, аргументовано доводячи, чому [2 ІФО 5-4.3-2]; *вказує* авторів тих матеріалів, які використовує у своїх роботах [2 ІФО 5-4.3-3]
Пропонований зміст Правила власної та взаємної безпеки з цифровими пристроями. Організація робочого місця та особистого режиму роботи з цифровими пристроями. Саморегуляція під час роботи з цифровими пристроями. Засоби та способи збереження особистої інформації. Пін-коди і паролі (текстові, графічні, цифрові, тактильні, фотопаролі, паролі-зображення тощо), їх призначення та доцільне використання. Вікові обмеження на перегляд сторінок та створення акаунтів. Безпека в мережах. Небезпечні співрозмовники та теми. Виявлення проблем і джерела допомоги. Етика спілкування в мережах та в реальному житті, особливості цифрового спілкування. Як уникнути цькування і діяти у випадку образ у цифровому спілкуванні. Програми та засоби, які полегшують спілкування з людьми з особливими потребами. Інформація для дітей і дорослих, приватна, особиста, сімейна, колективна, публічна. Авторство контенту, зокрема електронного (власне і чуже)	

Результати навчання і пропонований зміст

3 – 4-й класи

Обов'язкові результати навчання	Очікувані результати навчання
І. Змістова лінія "Я у світі інформації"	
Пояснює основні інформаційні процеси у близькому для себе середовищі (дім, школа, вулиця) на основі власних спостережень	*наводить приклади* інформаційних процесів у близькому для себе середовищі та описує їх сутність [4 ІФО 1-1.1-1]; *визначає* учасників інформаційних процесів та описує їхню інформаційну взаємодію [4 ІФО 1-1.1-2]; *пояснює* переваги і обмеження цифрових пристроїв та інформаційних технологій для опрацювання інформації [4 ІФО 1-1.1-3]; *відстежує* здійснення інформаційного процесу та виявляє порушення (наприклад, момент виникнення шуму) [4 ІФО 1-1.1-4]

Знаходить інформацію, зберігає дані на цифрових носіях, перетворює інформацію з однієї форми в іншу за допомогою поданих шаблонів, порівнює різні способи представлення інформації, аналізує та впорядковує послідовності	*робить висновок* щодо способу подання інформації (текстова, графічна, числова, звукова, відео тощо) [4 ІФО 1- 1.2-1]; *шукає* інформацію за ключовими словами та зберігає результати пошуку [4 ІФО 1-1.2-2]; *знаходить інформацію*, що підтверджує чи спростовує просте твердження [4 ІФО 1-1.2-3]; *добирає* пристрої та інструменти для отримання даних необхідного типу [4 ІФО 1-1.2-4]; *обирає* спосіб збереження інформації та відповідний носій даних [4 ІФО 1-1.2-5]; *заносить дані* у попередньо створену та готову до використання базу (щоденник погоди, читацький щоденник чи блог, таблицю тощо) [4 ІФО 1-1.2-6]; *наводить приклади* того, що одні і ті ж дані можна представляти більш ніж одним способом чи кодуванням [4 ІФО 1-1.2-7]; *обирає спосіб* представлення даних для різних життєвих ситуацій [4 ІФО 1-1.2-8]; *виконує* кодування / розкодування повідомлень за запропонованим правилом [4 ІФО 1-1.2-9]; *заповнює* шаблони, схеми за наведеним зразком [4 ІФО 1- 1.2-10]; *знаходить* пропущені і / або помилкові дії у знайомій послідовності, *виправляє помилки* в ній [4 ІФО 1-1.2-11]; *складає* прості схеми та дає відповіді на запитання, користуючись такими схемами [4 ІФО 1-1.2-12]; *представляє* якісні дані графічно [4 ІФО 1-1.2-13]; *вирізняє* способи графічного представлення кількісних і якісних характеристик (організаційні діаграми – діаграми і графіки) [4 ІФО 1-1.2-14]; *упорядковує* об’єкти за заданими та самостійно визначеними ознаками [4 ІФО 1-1.2-15]; *пропонує* різні способи впорядкування об’єктів (за різними властивостями) [4 ІФО 1-1.2-16]
Класифікує об’єкти за їх властивостями, зіставляє ознаки моделей реального і цифрового світу, аналізує вплив подій на властивості, досліджує об’єкти за допомогою створених моделей	*визначає* об'єкти, їх властивості та значення [4 ІФО 1-1.3- 1] ; *визначає* групи об’єктів за їх властивостями, дає їм назви [4 ІФО 1-1.3-2]; *групує* об’єкти (та/ або повідомлення, предмети, елементи тощо) за заданими чи самостійно визначеними ознаками [4 ІФО 1-1.3-3]; *знаходить* помилки у групуванні об’єктів та пояснює їх [4 ІФО 1-1.3-4] ;

	висловлює припущення щодо події, яка змінила значення властивості об'єкта, *прогнозує зміни* значень властивостей залежно від настання події [4 ІФО 1-1.3-5] ; *називає* оригінальні відповідники інформаційних та реальних моделей (глобус як модель Землі, автомобільні моделі, план приміщення тощо) [4 ІФО 1-1.3-6] ; *експериментує* з доступними моделями, фіксує зміни, що відбуваються, *прогнозує* результат експерименту [4 ІФО 1-1.3- 7]; *переводить* задачу / проблему з однієї форми представлення в іншу (текстову у графічну, у короткий запис тощо) [4 ІФО 1-1.3-8]
Висловлює припущення про достовірність інформації, отриманої з цифрових джерел, розрізняє факти і судження	*розрізняє* істинні та хибні висловлювання [4 ІФО 1-1.4-1]; *порівнює* тексти з хибною та правдивою інформацію [4 ІФО 1-1.4-2]; *зважає* на те, що в Інтернеті розміщують повідомлення люди з різними намірами, зокрема і з комерційною метою [4 ІФО 1-1.4-3]; *знаходить інформацію* про нові ідеї і поняття, у разі сумніву *шукає* підтвердження з різних джерел [4 ІФО 1- 1.4-4]; *визначає* джерела, потрібні для підтвердження чи спростування інформації [4 ІФО 1-1.4-5]; *визначає,* чи вказаний автор статті [4 ІФО 1-1.4-6]; *ідентифікує* час розміщення відомостей [4 ІФО 1-1.4-7]; *розпізнає* надійні і ненадійні джерела інформації за URL- адресою (*розпізнає* основні доменні імена) [4 ІФО 1-1.4- 8]; *розпізнає* факти та судження у життєвих ситуаціях [4 ІФО 1-1.4-9]

Пропонований зміст

Інформаційні процеси.
Спотворення інформації. Пошук відомостей та збереження результатів пошуку. Перетворення (конвертування, кодування) даних та інформації для збереження на різних носіях. Види носіїв.
Види інформації за формою подання (текстова, графічна, числова, звукова, відео тощо).
Властивості інформації. Істинні та хибні висловлювання.
Порівняння текстів з правдивою та неправдивою інформацією.
Пошук хибних висловлювань у текстах (зображеннях, математичних записах тощо). Фейкова інформація в текстах, зображеннях, на відео тощо. Прості критерії оцінювання надійності інтернет-сайтів.
Факти та судження, способи їх розпізнавання.
Визначення URL-адреси інформаційного ресурсу (джерела інформації), поняття про авторство матеріалу. Групи об'єктів за декількома спільними ознаками.
Структурування елементів за категоріями (зокрема створення / заповнення структури папок).
Упорядкування різних послідовностей для вирішення задач/ проблем, виявлення закономірностей і помилок у послідовностях.

Прості схеми та діаграми для представлення якісних та кількісних характеристик. Експериментування з готовими та складеними моделями. Створення моделей за допомогою цифрових пристроїв і програм.	
2. Змістова лінія “Моя цифрова творчість”	
Розробляє алгоритми (зокрема для власної чи групової діяльності) з послідовних дій, умов, повторень	*визначає* логічну послідовність подій [4 ІФО 2-2.1-1]; *ідентифікує* об’єкти на основі схем за допомогою запитань із відповідями «так / ні» (наприклад, класифікація тварин: має шерсть, має крила, має зуби – кажан) [4 ІФО 2-2.1-2]; *розпізнає* алгоритмічну і неалгоритмічну послідовність дій і наслідки порушення логіки подій [4 ІФО 2-2.1-3]; *формулює* логічні висловлювання з конструкціями «якщо – то...», «що буде, якщо змінити порядок інструкцій?» [4 ІФО 2- 2.1-4]; *формулює* логічні висловлювання з конструкціями «не», «і», «або» [4 ІФО 2-2.1-5]; *розпізнає* послідовність повторюваних дій та замінює їх алгоритмічною конструкцією циклу [4 ІФО 2-2.1-6]; *розрізняє* цикли із повторенням заданої кількості разів та до виконання умови [4 ІФО 2-2.1-7]; *розпізнає* алгоритми в різних способах подання під час розв’язання задач у повсякденній діяльності [4 ІФО 2-2.1-8]; складає лінійні, розгалужені та циклічні алгоритми на основі їх словесного опису для власної чи групової діяльності [4 ІФО 2-2.1-9]
Створює згідно з планом або алгоритмом прості програми та налагоджує їх; прогнозує і формулює очікуваний результат створеної програми	*створює* просту програму в навчальному середовищі на основі наданого алгоритму та налагоджує її [4 ІФО 2-2.2- 1]; *формулює* очікуваний результат виконання створеної програми для різних початкових даних / сценаріїв роботи програми [4 ІФО 2-2.2-2]; *порівнює* отриманий результат програми з очікуваним [4 ІФО 2-2.2-3]; *висловлює* припущення щодо причини отримання неочікуваного результату [4 ІФО 2-2.2-4]
Розкладає задачі на прості, які виконуються згідно з окремими інструкціями чи послідовністю інструкцій і навпаки (компонує)	*визначає* блоки команд, за допомогою яких можна розв’язати задачу [4 ІФО 2-2.3-1]; *укладає* блоки команд у правильному порядку для розв’язання задачі [4 ІФО 2-2.3-2] ; *визначає* логічні помилки у розбитті алгоритму на блоки чи при компонуванні алгоритму з блоків [4 ІФО 2-2.3-3]
Створює інформаційні продукти, поєднуючи текст, зображення, звук тощо для представлення ідей та /або результатів діяльності	*створює* документи для збереження даних, комунікації та поширення результатів діяльності індивідуальної або групової роботи за допомогою цифрових пристроїв та програм [4 ІФО 2-2.4-1];

	налаштовує основні інструменти комп'ютерної програми для створення простих зображень [4 ІФО 2-2.4-3]; *заповнює, доповнює* таблицю інформацією на основі спостережень чи вимірювань [4 ІФО 2-2.4-4]; *створює* прості мультимедійні продукти за підтримки вчителя/ вчительки, членів сім'ї або інших учнів [4 ІФО 2- 2.4- 5]; *вдосконалює* зовнішній вигляд створених інформаційних продуктів, використовуючи можливості комп'ютерних програм [4 ІФО 2-2.4-2]; *обирає* спосіб та представляє результати індивідуальної або групової роботи [4 ІФО 2-2.4-6]
Пропонований зміст Події, послідовність подій. Інструкції щодо обробки подій для їх подання та виконання виконавцями. Комбіновані задачі. Послідовність розв'язання комбінованої задачі. Лінійні, розгалужені та циклічні алгоритми. Логічне слідування. Створення програм у простих дитячих середовищах. Створення програм за наданим алгоритмом. Очікуваний результат. Різні шляхи його досягнення. Перевірка результату. Прості і складні проблеми. Конструювання. Прості та складені алгоритми. Логічні та алгоритмічні помилки у скомпонованій програмі. Комп'ютерні програми для створення інформаційних продуктів, інструменти та їх налаштування. Створення простих текстів, зображень, відео тощо та документів з їх поєднанням. Прості операції з таблицями. Презентування створених продуктів.	
3. Змістова лінія "Комунікація та співпраця"	
Керує своїми діями та пояснює власний внесок у спільний результат роботи команди, коментує успішні та невдалі кроки у процесі роботи	*складає* план виконання роботи з допомогою вчителя / вчительки [4 ІФО 3-2.5-1]; *визначає* відмінності ролей у групі [4 ІФО 3-2.5-2]; *розподіляє* ролі в групі з переліку ролей, які надає вчитель / учителька [4 ІФО 3-2.5-3]; *виконує роль,* яку пропонує група в результаті обговорення [4 ІФО 3-2.5-4]; *отримує та порівнює* відгуки на створений інформаційний продукт для вдосконалення проекту [4 ІФО 3-2.5-5]; *надає* конструктивний зворотний зв'язок, пояснює, чому важливо працювати разом [4 ІФО 3-2.5-6]

Пропонований зміст Групова взаємодія. Групові ролі. Зворотний зв'язок. Аргументовані відповіді. Планування групової діяльності. Лідер і виконавець. Відповідальність виконавця та свобода дій. Рефлексія щодо власної діяльності.	
4. Змістова лінія "Я і цифрові пристрої"	
Обирає цифрове середовище, пристрої, засоби для розв'язання життєвої задачі/ проблеми, пояснює свій вибір	*пояснює* роботу комп'ютерної системи, що складається із сукупності взаємопов'язаних пристроїв [4 ІФО 4-3.1-1]; *збирає* інформацію за допомогою цифрових пристроїв (фотографує, записує, диктує тощо) [4 ІФО 4-3.1-2]; *описує* взаємодію пристроїв комп'ютерної системи, їх можливості та обмеження [4 ІФО 4-3.1-3]; *обирає* зручні для себе способи роботи з пристроями введення та виведення даних, упевнено користується цими способами роботи [4 ІФО 4-3.1-4]; *використовує* цифрові пристрої для орієнтування в просторі і часі [4 ІФО 4-3.1-5]; *описує* основні функції доступних комп'ютерних пристроїв [4 ІФО 4-3.1-6]; *порівнює* подібні функції у різних цифрових пристроях [4 ІФО 4-3.1-7]; *оцінює* переваги і обмеження цифрових пристроїв для збирання, зберігання і відображення даних за наданими критеріями [4 ІФО 4-3.1-8]
Налаштовує для власних потреб відповідне програмне середовище; визначає за допомогою правильної термінології збої у роботі доступних цифрових пристроїв, усуває прості несправності	*визначає* прості апаратні та програмні збої, які можуть траплятись під час користування технікою [4 ІФО 4-3.2- 1]; *усуває* прості несправності (перезавантажити пристрій, перевірити живлення, перевірити наявність мережі, закрити і знову відкрити програму) [4 ІФО 4-3.2-2]; *використовує* програми, ігри та сайти, зважаючи на свій вік [4 ІФО 4-3.2-3]; *досліджує* комп'ютерні програми для того, щоб дізнатися про їх можливості [4 ІФО 4-3.2-4]; *розпізнає,* де зберігається програма та її дані (на пристрої чи онлайн) [4 ІФО 4-3.2-5]; *налаштовує* відповідне програмне середовище для зручної роботи [4 ІФО 4-3.2-6]
Співпрацює та спілкується в захищених мережевих спільнотах для обміну думками, виконання спільних завдань, пошуку інформації та навчання	*добирає* спосіб передачі інформації [4 ІФО 4-3.3-1]; *використовує* онлайнові ресурси (електронну пошту, форуми, середовища спільної роботи) для спільної діяльності та обміну думками [4 ІФО 4-3.3-2]; *переміщується* веб-сторінками з використанням гіперпосилань [4 ІФО 4-3.3-3];

	виконує простий пошук за ключовими словами, використовуючи пошукові системи у безпечному режимі [4 ІФО 4-3.3-4]; *структурує і впорядковує* обрані веб-ресурси [4 ІФО 4- 3.3-5]; *розрізняє* веб-ресурси навчального та іншого призначення [4 ІФО 4-3.3-6]; доброзичливо та конструктивно *коментує* навчальні ресурси у захищеному середовищі [4 ІФО 4-3.3-7]; *досліджує* різні джерела цифрових даних, напр. онлайнові енциклопедії [4 ІФО 4-3.3-8]
Пропонований зміст Цифрові пристрої, їх призначення і взаємодія. Комп'ютерні системи. Використання цифрових пристроїв для розв'язування усталених та творчих завдань. Переваги, можливості та обмеження цифрових пристроїв різних видів. Правила експлуатації цифрових пристроїв. Основні несправності цифрових пристроїв, збої у роботі програм, шляхи їх усунення. Вікові обмеження і свідомий вибір програм для роботи. Налаштування програм під власні потреби. Пошук інформації. Види пошуку. Пошукові системи. Порівняння інформаційних ресурсів. Освітні веб-ресурси і правила роботи з ними. Засоби і методи міжособистої комунікації в мережевих спільнотах. Етика спілкування в мережах і її дотримання. Спільне та відмінне між реальним та віртуальним спілкуванням. Поняття про гіпертекст, гіперпосилання. Навігація в мережах.	
5. Змістова лінія "Відповідальність та безпека в інформаційному суспільстві	
Відповідально використовує технології для власної безпеки, регулює власний час роботи з цифровими пристроями, обговорює різні наслідки використання інформаційних технологій у школі, на вулиці, вдома тощо	*дотримується* стратегій уникнення проблем, що випливають з необачного використання комп'ютерних пристроїв та мереж (вихід з облікового запису, щоб ним не скористались інші, приватність особистої інформації) [4 ІФО 5-4.1-1]; *дотримується* часових обмежень користування цифровими пристроями [4 ІФО 5-4.1-2]; *дотримується* погоджених правил поведінки онлайн вдома та у школі [4 ІФО 5-4.1-3]; *звертається* до дорослих, якщо відчуває занепокоєння під час використання цифрових пристроїв чи програм [4 ІФО 5-4.1-4]; *узгоджує* з дорослими завантаження файлів та програм [4 ІФО 5-4.1-5]; *розрізняє* приватну та публічну інформацію, зокрема ту, якою можна ділитися онлайн [4 ІФО 5-4.1-6]; *порівнює* сильні і слабкі паролі [4 ІФО 5-4.1-7]

Добирає належні засоби для спілкування з іншими особами, зокрема з людьми з особливими потребами безпосередньо та через Інтернет, усвідомлює відповідальність за свою діяльність в Інтернеті; рекомендує цікаві та безпечні сайти своїм друзям	*визначає* позитивну і негативну соціальну та етичну поведінку щодо використання технологій [4 ІФО 5-4.2-1]; *добирає* оптимальні форми подання інформації під час спілкування з людьми з особливими потребами та іншої культури безпосередньо і в мережі [4 ІФО 5-4.2-2]; *ідентифікує* прийнятну та неприйнятну поведінку в цифровому середовищі [4 ІФО 5-4.2-3]; *висловлює* занепокоєння з приводу сумнівних контактів та змісту в мережі [4 ІФО 5-4.2-4]; *пояснює* наслідки поширення інформації в мережі [4 ІФО 5-4.2-5]; *використовує* відомі йому / їй технології і пристрої для оптимального спілкування з іншими людьми [4 ІФО 5-4.2- 6]
Відвідує тільки корисні і безпечні сайти; дотримується правил використання власних і чужих творів	*шанує* права творців інформаційних продуктів [4 ІФО 5- 4.3- 1]; *цитує та вказує* джерела запозичених ідей чи матеріалів [4 ІФО 5-4.3-2]; *прогнозує* наслідки плагіату в повсякденному житті та онлайн [4 ІФО 5-4.3-3]; *не списує і не дає списувати* [4 ІФО 5-4.3-4]; *поважає* приватність інформації інших [4 ІФО 5-4.3-5]; *уникає* небезпечних та некорисних сайтів [4 ІФО 5-4.3-6]

Пропонований зміст

Наслідки небезпечної та некоректної роботи з цифровими пристроями і програмами безпосередньо та в мережах.
Етика та безпека цифрової поведінки, цифрова репутація та цифровий слід. Відповідальна поведінка онлайн. Конфіденційність даних, приватність інформації. Сильні і слабкі паролі.
Джерела отримання допомоги в прикрих і тривожних ситуаціях.

Культура в мережах, особливості комунікації з людьми іншої культури та з особливими потребами.
Відповідальність за порушення правил взаємодії.
Модель адекватного реагування в сумнівних ситуаціях.
Способи визначення і позначення авторства інформаційних продуктів. Поняття про захист авторських прав.

Наслідки та ризики використання плагіату (списування).

Соціальна та здоров'язбережувальна освітня галузь

Пояснювальна записка

Освітню програму цієї галузі створено на основі Державного стандарту початкової освіти.

Метою соціальної та здоров'язбережувальної освітньої галузі для загальної середньої освіти є становлення самостійності учня / учениці, його / її соціальної залученості та активності через формування здорового способу життя, розвиток підприємливості, здатності до співпраці в різних середовищах, впевненості в собі та доброчесності для безпеки, добробуту та сталого розвитку.

Головними завданнями соціальної та здоров'язбережувальної освітньої галузі в початковій школі є:

- формування у школярів стійких переконань щодо цінності життя, здоров'я і безпеки для себе і тих, хто його / її оточує;
- виховання дбайливого та усвідомленого ставлення до власного здоров'я і безпеки;
- розвиток потреби самопізнання та самовдосконалення;
- формування в учнів сталої мотивації до здорового способу життя;
- формування свідомого прагнення дотримуватися безпечної, здорової та етичної поведінки для поліпшення добробуту;
- розвиток уміння ухвалювати рішення в повсякденних ситуаціях з користю для безпеки та здоров'я;
- сприяння індивідуальному розвитку самостійності, підприємливих якостей та поведінки свідомого споживача;
- формування вміння вчитися без шкоди для здоров'я;

- створення сприятливого безпечного та здорового середовища в школі.

Зміст соціальної та здоров'язбережувальної освітньої галузі структуровано за трьома змістовими лініями: **«Безпека», «Здоров'я», «Добробут»**.

Змістова лінія **«Безпека»** передбачає розвиток умінь безпечної поведінки вдома, школі та у природному й техногенному середовищі, прогнозування наслідків небезпечних дій, визначення впливів на вибір безпечної поведінки, дотримання правил (дорожнього руху, використання побутової техніки і побутової хімії тощо) та відповідального ставлення до особистої безпеки й безпеки інших.

Змістова лінія **«Здоров'я»** спрямована на формування в учнів здоров'язбережувальної компетентності і поведінки через набуття навичок здорового способу життя, розвиток позитивної самооцінки, критичного мислення, умінь ухвалювати зважені рішення, відповідально ставитися до власного здоров'я та здоров'я тих, хто поряд, і протидіяти негативним соціальним чинникам.

Змістова лінія **«Добробут»** забезпечує розвиток етичної поведінки в соціумі, вміння вчитися і формування позитивного ставлення до навчання, усвідомлення важливості здорового способу життя для добробуту, розвиток підприємливості і споживчої культури для оптимального використання ресурсів та забезпечення добробуту, орієнтацію учнів на відповідальне ставлення до безпеки та здоров'я як до найважливіших життєвих цінностей.

Навчальний матеріал змістових ліній реалізується наскрізно в кожній темі через взаємоінтеграцію і взаємодоповнення.

Результати навчання і пропонований зміст

І – 2-й класи

Обов'язкові результати навчання	Очікувані результати навчання
І. Змістова лінія "Безпека"	

Розпізнає та описує небезпеку вдома, у школі та навколишньому світі	*розпізнає* ситуації небезпеки вдома, на вулиці або у школі та *пояснює*, що робити в цих ситуаціях [2 СЗО 1-2.1-1]; *пояснює* ситуації, у яких побутові прилади, речовини можуть бути небезпечними для людини [2 СЗО 1-2.1-2]; *описує* дії, доцільні в разі небезпечної ситуації з вогнем, водою, газом, вибухонебезпечними предметами та речовинами [2 СЗО 1-2.1-3]; *описує* дії, доцільні в разі контакту з незнайомою людиною [2 СЗО 1-2.1-4]; *розпізнає* предмети, до яких не можна торкатися й наближатися (забуті сторонніми людьми речі, загублені іграшки, телефони, зброя тощо) [2 СЗО 1-2.1-5]
Пояснює, що кожна дія (рішення) має наслідки	*пояснює* можливі наслідки для себе від власної необачної поведінки вдома [2 СЗО 1-2.2-1]; *пояснює* можливі небезпеки, з якими може стикатися людина в довкіллі [2 СЗО 1-2.2-2]; *прогнозує* наслідки небезпечної поведінки з підозрілими предметами, забутими речами, вибуховими пристроями та зброєю [2 СЗО 1-2.2-3]
Визначає позитивний і негативний вплив на вибір здорової та безпечної поведінки	*розрізняє* корисні та шкідливі впливи на вибір безпечної поведінки з боку батьків, учителів, друзів, ЗМІ тощо [2 СЗО 1-3.3-1]; *пояснює*, як правила та їх дотримання впливають на безпеку в довкіллі, зокрема вдома, у школі [2 СЗО 1-3.3- 2]
Вирішує як діяти у повсякденних ситуаціях без загрози для життя і здоров'я	*обирає* безпечну дорогу, *розробляє* безпечний *маршрут* до / зі школи з урахуванням правил дорожнього руху [2 СЗО 1-2.3-1]; *обирає* свої дії як учасник дорожнього руху з найменшим ризиком [2 СЗО 1-2.3-2]
Пояснює, від чого залежить безпека вдома, у школі та навколишньому світі	*пояснює* правила безпечної поведінки вдома (з побутовими приладами, речовинами тощо) [2 СЗО 1-2.4- 1]; *дотримується* правил безпечної поведінки в різних ситуаціях [2 СЗО 1-2.4-2]; *розрізняє* основні знаки та символи дорожнього руху [2 СЗО 1-2.4-3]; *розрізняє* підозрілі предмети (забуті речі, іграшки, телефони, зброю та її елементи тощо) та *пояснює*, куди і як звернутися з повідомленням про знахідку [2 СЗО 1-2.4- 4]

Розрізняє, до кого і як звернутися за допомогою; описує приклади такої діяльності	*визначає* осіб, які можуть надати допомогу в разі небезпеки [2 СЗО 1-1.3-1]; *описує* приклади діяльності служб допомоги в небезпечних ситуаціях та *ідентифікує* їх телефони [2 СЗО 1-1.3-2]; *демонструє*, як попросити допомоги при потребі [2 СЗО 1-1.3-3]; *пояснює*, яку просту першу допомогу можна надати [2 СЗО 1-1.3-4]
Розпізнає знаки, символи і попередження щодо ймовірної небезпеки	*розрізняє* найважливіші попереджувальні знаки та символи, *пояснює*, що вони означають [2 СЗО 1-4.2-1] *визначає* місця, де можна безпечно перебувати під час загрози (аварії, стихійного лиха, вибуху тощо) [2 СЗО 1- 4.2- 2]
Демонструє поведінку, яка запобігає або зменшує ризики для життя і здоров'я	*розпізнає* вияви неповаги та приниження [2 СЗО 1.1-1]; *уникає* виявів неповаги та приниження у власній поведінці [2 СЗО 1-1.1-2]; належно *реагує* на цькування, тиск та приниження [2 СЗО 1-1.1-3]; *пояснює,* що всі люди (зокрема діти) мають право захищати свою гідність і недоторканість свого тіла [2 СЗО 1-1.1-4]; *пояснює,* як безпечно і без шкоди для здоров'я поводитися в мережі [2 СЗО 1-1.1-5]

Пропонований зміст

Безпека і небезпека. Вплив оточення на вибір безпечної поведінки (батьки, вчителі, друзі тощо). Джерела допомоги в небезпечних ситуаціях (батьки, сусіди, родичі, служба надзвичайних ситуацій).
Діяльність служб допомоги в небезпечних ситуаціях та їх ідентифікація (поліція, пожежники, швидка допомога тощо). Можливі загрози з боку людей, правила поведінки. *Безпека в школі.* Шкільні приміщення, їх розміщення та правила безпечної поведінки в них (клас, коридори, їдальня, спортзал, туалет тощо). Імовірні небезпечні ситуації у школі. Шляхи виходу зі школи. Безпечна поведінка на шкільному подвір'ї.

Безпека у довкіллі. Безпечна дорога до/ зі школи.
Правила пішохідного руху. Безпечна поведінка на екскурсії. Безпечна поведінка на природі (ліс, водойми, гори тощо). Безпечні місця для ігор і розваг.
Ознаки підозрілих предметів, забутих речей, вибухових пристроїв та зброї. Куди звертатися в ситуаціях, пов'язаних із ними.
Безпека вдома. Імовірні небезпечні ситуації (з побутовими приладами, побутовою хімією, сторонніми предметами тощо). Правила безпечної поведінки вдома.
Оповіщення про загрозу або виникнення надзвичайної ситуації. Укриття у захисних спорудах цивільного захисту. Надання першої допомоги при нескладних травмах.

2. Змістова лінія "Здоров'я"

Пояснює, що кожна дія (рішення) має наслідки	*описує* свої почуття в різних ситуаціях [2 СЗО 2-2.2-4]; *пояснює,* чому небезпечно та шкідливо дражнити або залякувати інших [2 СЗО 2-2.2-5]; *описує* залежність між фізичною активністю та потребою в їжі та воді [2 СЗО 2-2.2-6]
Відзначає зміни власного організму і приймає їх	*описує* зміни власних емоцій, почуттів (настрою) [2 СЗО 2-3.2-1]; *визначає,* як змінюється людське тіло з віком [2 СЗО 2-3.2- 2]; *відзначає* зміни у своєму тілі у процесі дорослішання, хвороби, втоми, фізичної активності [2 СЗО 2-3.2-3]; *наводить приклади* зародження та розвитку живих істот [2 СЗО 2-3.2-4]
Визначає позитивний і негативний вплив на вибір здорової та безпечної поведінки	*пояснює* вплив способу життя, здорової поведінки та корисних звичок на здоров'я людини [2 СЗО 2-3.3-3]; *розрізняє* позитивні і негативні впливи оточення на вибір здорового способу життя (сім'я, вчителі, лікарі, однолітки, ЗМІ) [2 СЗО 2-3.3-4]; *пояснює* важливість руху та активної поведінки для себе та інших [2 СЗО 2-3.3-5]; *пояснює, як запобігти* неінфекційним та інфекційним захворюванням (спосіб життя, правила гігієни, щеплення) [2 СЗО 2-3.3-6]; *пояснює*, як поводитися поруч із людьми з неінфекційними та інфекційними захворюваннями [2 СЗО 2-3.3-7]; *пояснює* роль щеплення для попередження інфекційних захворювань [2 СЗО 2-3.3-8]; *пояснює* важливість впливу питної води на організм [2 СЗО 2-3.3-9]; *описує* шкоду від вживання алкоголю, тютюну, наркотиків, можливого хибного вживання інших речовин [2 СЗО 2-3.3-10]; *порівнює* вплив різних емоцій та почуттів на себе та інших [2 СЗО 2-3.3-11]

Уважно слухає, запитує про потреби інших осіб та висловлюється так, щоб не образити інших осіб	виражає словесно і несловесно потреби, бажання, почуття [2 СЗО 2-4.4-1]; *відстоює* свою позицію, за потреби кажучи «ні» [2 СЗО 2-4.4-2]; *визначає* осіб, від яких може отримати інформацію про вживання ліків та користування предметами домашнього вжитку [2 СЗО 2-4.4-3]; *розрізняє* родинні зв'язки, дружні, ділові стосунки та подружнє життя [2 СЗО 2-4.4-4]; *пояснює,* чому треба ставитися з повагою до інших осіб, їхнього походження [2 СЗО 2-4.4-5]
Демонструє поведінку, яка запобігає або зменшує ризики для життя і здоров'я	*дотримується* правил щодо догляду за своїм тілом, одягом, особистими речами [2 СЗО 2-1.1-6]; *використовує* відповідні назви частин тіла та органів для повідомлення про самопочуття чи проблеми зі здоров'ям (біль, дискомфорт тощо) [2 СЗО 2-1.1-7]; *визначає* осіб, до яких може звертатися при поганому самопочутті [2 СЗО 2-1.1-8]
Визначає здорові та шкідливі звички	*пояснює*, як харчування впливає на здоров'я людини [2 СЗО 2-3.1-1]; *розрізняє* продукти за походженням (напр., рослинного, тваринного тощо) [2 СЗО 2-3.1-2]; *пояснює*, що таке хибне використання речовин (напр., ліки – не за призначенням або в надмірних кількостях) [2 СЗО 2-3.1- 3]; *розпізнає* безпечні і небезпечні речовини [2 СЗО 2-3.1-4]; *розрізняє* здорові та шкідливі звички, *пояснює* їхній вплив на безпеку, здоров'я і добробут людини [2 СЗО 2-3.1-5]
Розпізнає, що приносить задоволення та користь	*розрізняє* корисні і шкідливі продукти харчування [2 СЗО 2-3.4-1]; *пояснює* важливість споживання продуктів своєї місцевості [2 СЗО 2-3.4-2]; *наводить приклади* українських національних страв та страв інших країн [2 СЗО 2-3.4-3]; *пояснює* важливість сну та відпочинку (активного і пасивного) для належного розвитку організму та збереження здоров'я [2 СЗО 2-3.4-4]
Вирішує, як діяти у повсякденних ситуаціях без загрози для життя і здоров'я	*описує* безпечне й відповідальне вживання їжі, використання ліків, побутових засобів [2 СЗО 2-2.3-3]; *демонструє дії*, спрямовані на подолання страху [2 СЗО 2- 2.3-4]

Розпізнає знаки, символи і попередження щодо ймовірної небезпеки	*добирає* продукти харчування, орієнтуючись на позначки на упакуванні [2 СЗО 2-4.2-3]; *визначає* місця, де можна харчуватися здорово [2 СЗО 2- 4.2-4]
Визнає важливість помірності у споживанні послуг та продукції	*пояснює*, що переїдати – шкідливо [2 СЗО 2-4.5-1]; *пояснює*, що важлива помірність під час перегляду телебачення та користування цифровими пристроями, дотримується цих обмежень у побуті [2 СЗО 2-4.5-2]
Протидіє проявам тиску, неповаги та приниження щодо себе та інших осіб, звертаючися за допомогою до дорослих	*визначає* дії, які його / її ображають [2 СЗО 2-1.2-1]; *підтримує* та *приймає* інших [2 СЗО 2-1.2-2]; *демонструє* відсторонення від неприйнятних дотиків з боку інших людей; *повідомляє* про це дорослих, яким довіряє [2 СЗО 2-1.2-3]
Розпізнає здорову етичну поведінку (сумлінність, справедливість, чесність, відповідальність, відвагу, відданість) та наслідує її	*встановлює* дружні стосунки з дітьми своєї та іншої статі [2 СЗО 2-1.4-1]; *пояснює* функції та значення батьків для кожної людини [2 СЗО 2-1.4-2]; *пояснює* правила моральної поведінки вдома, у школі [2 СЗО 2-1.4-3]
Пояснює важливість навчання у школі для свого життя та добробуту; планує свій день (навчальний та вихідний)	*пояснює*, чому навчання допомагає зберігати здоров'я [2 СЗО 2-4.6-1]; *пояснює*, як бути прикладом здорової поведінки для інших [2 СЗО 2-4.6-2]
Упорядковує власне навчання відповідно до своїх потреб та рекомендованих умов	*пояснює*, чому належні для збереження здоров'я умови сприяють навчанню [2 СЗО 2-4.1-1]; *застосовує* різні способи зняття втоми (за допомогою гімнастики, дихальних вправ, музики, прогулянки, зміни виду діяльності тощо) [2 СЗО 2-4.1-2]

Пропонований зміст

Здоров'я та його складники

Психічний та емоційний складники здоров'я

Емоції (позитивні і негативні), їх зміни в різних ситуаціях та вплив на організм. Життєрадісність і здоров'я.

Фізичний складник здоров'я

Людське тіло і зміни в ньому.

Народження і розвиток живої істоти. Індивідуальні особливості її росту й розвитку (прийняття змін). Особиста гігієна. Режим дня.

Фізичні вправи і здоров'я (загартовування, постава тощо). Утома і способи її зняття.

Активний і пасивний відпочинок.

Харчування і здоров'я.

Продукти харчування (корисні, некорисні, шкідливі).

Здоров'я і хвороби.

Самопочуття.

Інфекційні та неінфекційні захворювання.

Профілактика інфекційних захворювань (гігієна, щеплення, карантин тощо).

Хибне використання/ вживання речовин (побутова хімія, ліки тощо).

Соціальний та духовний складники здоров'я

Повага до себе та інших людей.

Спілкування. Правила спілкування. Уміння товаришувати.

Стосунки з дітьми своєї та іншої статі. Тиск, неповага, приниження і протидія їм. Небезпека та шкода для здоров'я від агресивної поведінки.

Здорова поведінка та корисні звички, їх вплив на збереження здоров'я. Піклування про здоров'я в сім'ї.

Народні традиції, родинні свята і здоров'я

3. Змістова лінія «Добробут»	
Розпізнає, що приносить задоволення та користь	*пояснює*, яка діяльність приносить і радість, і користь [2 СЗО 3-3.4-5]; *розрізняє* ознаки добробуту людини [2 СЗО 3-3.4-6]
Пояснює потреби свої та інших осіб; визначає, від кого та від чого залежить задоволення потреб	*розрізняє* важливі і менш важливі потреби, *визначає* доступні шляхи їх задоволення [2 СЗО 3-4.3-1]; *складає* перелік речей, необхідних для конкретної життєвої ситуації [2 СЗО 3-4.3-2]; *пояснює*, чому люди купують товари [2 СЗО 3-4.3-3]
Пояснює, що кожна дія (рішення) має наслідки	*пояснює*, що кожен учинок має наслідки, спираючись на власний досвід та на приклади літературних героїв, персонажів мультфільмів тощо [2 СЗО 3-2.2-7]
Вирішує як діяти у повсякденних ситуаціях без загрози для життя і здоров'я	*ставить* перед собою *мету* споживати корисні продукти, *складає* їхній перелік [2 СЗО 3-2.3-5]; *використовує* раціонально кишенькові гроші [2 СЗО 3- 2.3-6]

Визнає важливість помірності у споживанні послуг та продукції	*пояснює* значення грошей та матеріальних цінностей [2 СЗО 3-4.5-3]; *пояснює,* що не всі потреби можна задовольнити через обмеженість ресурсів [2 СЗО 3-4.5-4]; *планує* витрати кишенькових грошей [2 СЗО 3-4.5-5]
Розпізнає здорову етичну поведінку (сумлінність, справедливість, чесність, відповідальність, відвагу, відданість) та наслідує її	*пояснює*, ознаки здорової етичної поведінки [2 СЗО 3-1.4- 4]; *пояснює правила* ощадного використання природних ресурсів (наприклад, збирання та утилізації сміття, зокрема харчових відходів, збереження водних ресурсів) [2 СЗО 3-1.4- 5]; *дотримується* правил етичної поведінки під час спілкування з однолітками та дорослими в різних життєвих ситуаціях [2 СЗО 3-1.4-6]; *пояснює,* чому людині потрібна доброчинність [2 СЗО 3- 1.4-7]; *пояснює* важливість добрих учинків для людини та довкілля [2 СЗО 3-1.4-8]; *пояснює*, якою має бути підприємлива людина [2 СЗО 3- 1.4- 9]; *пояснює*, чому важливо поважати чужу власність [2 СЗО 3-1.4-10]
Упорядковує власне навчання відповідно до своїх потреб та рекомендованих умов	*пояснює* важливість навчання у школі для власного добробуту [2 СЗО 3-4.1-3]; *організовує* робоче місце для навчання з урахуванням умов у школі та вдома [2 СЗО 3-4.1-4]; *дотримується* оптимального режиму дня [2 СЗО 3-4.1-5]
Уважно слухає, запитує про потреби інших осіб та висловлюється так, щоб не образити інших осіб	*об'єднується* з іншими дітьми у групу для навчання та гри [2 СЗО 3-4.4-6]; *виконує* запропоновану роль у мікрогрупі (команді), *погоджуюсь із рішенням* команди [2 СЗО 3-4.4-7]; *пояснює* важливість дотримання меж особистого фізичного простору.[2 СЗО 3-4.4-8]
Розрізняє, до кого і як звернутися за допомогою; описує приклади такої діяльності	*розрізняє* потреби близьких людей та друзів [2 СЗО 3-1.3- 5]; *звертається* за підтримкою до осіб, яким довіряє [2 СЗО 3-1.3-6]; *розрізняє* ситуації, коли він / вона або інші люди потребують допомоги [2 СЗО 3-1.3-7]

Пояснює важливість навчання у школі для свого життя та добробуту; планує свій день (навчальний та вихідний)	*розповідає*, як від власного ставлення до навчання залежить його / її успіх і добробут в майбутньому [2 СЗО 3-4.6-3]; *визначає* послідовність кроків для виконання навчального, ігрового чи дослідного завдання, напр. щодо здорового способу життя свого / родини [2 СЗО 3-4.6-4]; *планує* свій вихідний день з урахуванням умов та можливостей [2 СЗО 3-4.6-5]; *розрізняє* різні професії та пояснює важливість навчання для їх опанування [2 СЗО 3-4.6-6]
Виконує різні ролі в групі, пояснює у чому цінність спільної роботи	*зголошується* до виконання різних ролей у грі, навчанні, спільних проектах [2 СЗО 3-4.7-1]; *ініціює* спільні справи, ігри, розваги [2 СЗО 3-4.7-2]; *описує* цінність створеного разом [2 СЗО 3-4.7-3]

Пропонований зміст

Культура споживання

Що таке добробут?

Потреби людини (помірні і надлишкові). Помірність у споживанні.

Гроші, матеріальні цінності, кишенькові гроші.

Очікування, потреби та економічні реалії своєї сім'ї.

Вибір одягу та корисних для здоров'я продуктів.

Знаки, символи, попередження щодо продуктів харчування та промислових продуктів. Вплив реклами на вибір продуктів.

Ощадність використання природних ресурсів.

Підприємливість

Риси підприємливої людини.

Створення цінності.

Співпраця у грі, навчальних і життєвих ситуаціях. Планування вихідного дня. **Уміння вчитися**

Важливість власного навчання у школі. Розпорядок дня школяра.

Робоче місце школяра і його впорядкування.

Кроки для виконання навчальних, ігрових та дослідницьких завдань.

Навчання і відпочинок.

Доброчинність

Ознаки етичної поведінки. Ситуації, коли інші люди потребують допомоги. Важливість добрих учинків для людини

Результати навчання і пропонований зміст

3 – 4-й класи

Обов'язкові результати навчання	Очікувані результати навчання
І. Змістова лінія "Безпека"	
Пояснює, що робити в небезпечних ситуаціях вдома, у школі та навколишньому світі	*пояснює та зіставляє* ознаки безпечної і небезпечної ситуації [4 СЗО 1-2.1-1]; *моделює* ситуації безпечної поведінки з побутовими приладами, речовинами, підозрілими предметами [4 СЗО 1-2.1-2]; *моделює* доцільну поведінку в небезпечних ситуаціях (вогонь, вода, газ, небезпечні об'єкти) [4 СЗО 1- 2.1-3]
Прогнозує можливі наслідки своїх дій (рішень) для себе та інших осіб	*прогнозує* наслідки власної необачної поведінки вдома [4 СЗО 1- 2.2-1]; *прогнозує* можливі небезпеки, які можуть спричинити його дії у довкіллі [4 СЗО 1-2.2-2] *прогнозує* можливі наслідки опосередкованої небезпеки (пожежа, витік газу в іншій квартирі, іншому будинку тощо) [4 СЗО 1-2.2-3]; *прогнозує* ймовірні наслідки власних рішень та поведінки в різних ситуаціях шкільного життя (у класі, їдальні, спортзалі тощо) [4 СЗО 1-2.2-4]
Аналізує позитивний і негативний вплив на вибір здорової та безпечної поведінки	*аналізує* корисні та шкідливі впливи (батьки, вчителі, друзі, ЗМІ, соцмережі, інтернет тощо) на вибір безпечної поведінки [4 СЗО 1- 3.3-1]; *розрізняє* позитивний і негативний впливи організацій та груп на безпеку людей [4 СЗО 1-3.3-2]
Вирішує, як діяти у повсякденних ситуаціях із користю для здоров'я, безпеки та добробуту	*ухвалює рішення* щодо власної безпечної поведінки з огляду на ситуації, пов'язані з чужими людьми [4 СЗО 1- 2.3-1] *розрізняє і використовує* відповідні засоби захисту (медичну маску, респіратор, шолом, рукавиці, наколінники тощо) за потреби [4 СЗО 1-2.3-2]
Поводиться безпечно з огляду на себе та інших осіб вдома, у школі, на вулиці, у громадських місцях	*дотримується* правил безпечної поведінки вдома, у школі, у громадських місцях (вогонь, вода, газ, побутові хімічні сполуки, підозрілі предмети тощо) [4 СЗО 1-2.4-1]; *дотримується* правил безпечної поведінки під час занять спортом чи активного дозвілля [4 СЗО 1-2.4-2]; *поводиться* безпечно у природі [4 СЗО 1-2.4-3]; *дотримується* правил поведінки з підозрілими предметами та речами, забутими у громадських місцях [4 СЗО 1-2.4-4] *дотримується* правил поведінки під час масових шкільних заходів [4 СЗО 1-2.4-5]

Визначає потребу у допомозі собі та іншим особам, оцінює можливості її надання	*розрізняє* ситуації, у яких потребує допомоги інших (напр., консультації фахівця), від тих, у яких можна зарадити власними силами, і відповідно діє [4 СЗО 1-1.3- 1]; *моделює* звернення по допомогу в різні служби в разі небезпечних ситуацій, описуючи ситуацію чітко і зрозуміло [4 СЗО 1-1.3-2]; *моделює* надання допомоги собі та іншим у разі потреби [4 СЗО 1-1.3-3]; *обирає* дорослих, яким можна довіряти в разі небезпечних життєвих ситуацій [4 СЗО 1-1.3-4]; *розрізняє* ресурси, які можна використати в разі небезпеки [4 СЗО 1-1.3-5]
Намагається критично оцінювати інформацію щодо товарів і послуг	*аналізує та критично оцінює* безпечність відповідних засобів та спорядження (речі та одяг) для активного дозвілля [4 СЗО 1-4.2-1]
Демонструє різноманітні практики поведінки, які запобігають або зменшують ризики для життя і здоров'я	*аналізує* власну поведінку для запобігання або зменшення ризику для життя та здоров'я [4 СЗО 1-1.1-1]; *застосовує* правила збереження здоров'я від можливих небезпек зовнішнього середовища (водойми, сонячні промені, погодні умови, стихійні лиха тощо) [4 СЗО 1-1.1- 2]; *безпечно поводиться* в мережі Інтернет [4 СЗО 1-1.1-3]; застосовує правила безпечної поведінки з бездомними тваринами [4 СЗО 1-1.1-4]

Пропонований зміст

Безпека життєдіяльності

Безпека вдома. Ймовірні наслідки власних рішень та поведінки для себе та інших. Відповідальність та доцільна поведінка в небезпечних ситуаціях (вогонь, вода, газ, побутові хімічні сполуки, підозрілі предмети тощо).

Правила користування джерелами водопостачання. Пожежна безпека. Правила користування обігрівальними приладами. Правила користування газовою плитою. Ознаки витоку газу. Порядок дій під час витоку газу. Опосередкована небезпека (пожежа в іншій квартирі, іншому будинку тощо). Звернення по допомогу в різні служби в разі небезпечних ситуацій.

Безпека в школі. Ймовірні наслідки власних рішень та своєї поведінки в різних ситуаціях шкільного життя (у класі, їдальні, спортзалі тощо).

Безпека в довкіллі

Безпечна поведінка на вулиці. Безпека в населеному пункті. Правила поведінки дітей надворі. Дорожня безпека. Безпека руху пішоходів. Групи дорожніх знаків. Перехід дороги в умовах обмеженої оглядовості. Поведінка біля залізничної колії. Сигнали регулювання дорожнього руху. Види перехресть. Дорожньо-транспортні пригоди (ДТП).

Активний відпочинок. Безпека під час занять спортом та активним дозвіллям (самокат, ролики, гіроскутер, скейтборд тощо). Використання відповідних особистих засобів захисту (медичну маску, респіратор, шолом, рукавиці, наколінники тощо) за потреби. Місця підвищеного ризику мінування: підозрілі предмети, воєнні позиції, зруйновані об'єкти (будівлі, транспорт тощо), стежки, дороги, переправи через річки, лісові та зелені насадження.

Безпечна поведінка у природі. Правила збереження здоров'я від можливих небезпек зовнішнього середовища (водойми, сонячні промені, погодні умови, стихійні лиха тощо). Бездомні тварини (безпечна поведінка). Ресурси, які можна використати в разі небезпеки. Поведінка в автономній ситуації на природі (якщо загубився, заблукав у лісі, горах, степу тощо). Спорядження (речі та одяг) для прогулянки на природу. *Безпека в суспільстві*. Безпечна поведінка у громадських місцях. Ознаки безпечної і небезпечної ситуації. Застережні знаки («небезпека ураження електричним струмом», «легкозаймиста речовина», «обережно міни» тощо). Вихід із непередбачених ситуацій поза межами домівки, школи (відмова від пропозицій, що можуть мати негативні наслідки тощо). Правила поведінки з підозрілими предметами та речами, забутими у громадських місцях. Звернення по допомогу у відповідні служби в разі небезпечних життєвих ситуацій. Звернення за телефонами довіри. Корисні та шкідливі впливи на вибір безпечної поведінки (однолітки, знайомі, чужі люди, ЗМІ тощо). Позитивний та негативний впливи на безпеку людей організацій та груп. Мережа Інтернет та безпека.	
2. Змістова лінія "Здоров'я"	
Прогнозує можливі наслідки своїх дій (рішень) для себе та інших осіб	*досліджує* особисті відносини (конфлікт, пробачення, довіра, заздрість, підтримка) [4 СЗО 2- 2.2-1]; *встановлює* залежність між активним способом життя та здоров'ям людини, якістю і тривалістю її життя [4 СЗО 2- 2.2-2]; *пояснює,* чому людина потребує відпочинку, фізичних вправ та раціонального харчування [4 СЗО 2-2.2-3]; *оцінює* наслідки порушення норм поведінки для себе та інших [4 СЗО 2-2.2-4]; *відзначає* зміни емоцій, почуттів, настрою у співрозмовників і відповідно реагує [4 СЗО 2-2.2-5]
Спостерігає за змінами у своєму тілі залежно від фізичного стану, настрою, виду діяльності, способу життя; пояснює та приймає	*описує,* як відбувається розвиток та дорослішання людини [4 СЗО 2-3.2-1]; *визначає* зміни у своєму тілі залежно від виду діяльності, звичок, настрою [4 СЗО 2-3.2-3]
Аналізує позитивні і негативні впливи на вибір здорової та безпечної поведінки	*аналізує* вплив здорової поведінки та корисних звичок на здоров'я [4 СЗО 2-3.3-1]; *пояснює,* як емоції впливають на його / її стан та стан інших [4 СЗО 2-3.3-2]; *аналізує* вплив друзів, сім'ї, засобів масової інформації на почуття, поведінку, настрій [4 СЗО 2-3.3-3]; *наводить приклади* позитивного впливу активного способу життя на якість та тривалість життя людини [4 СЗО 2-3.3-4];

	аналізує способи запобігання неінфекційним та інфекційним захворюванням [4 СЗО 2-3.3-5]; *пояснює,* як навколишнє середовище, харчування, фізична активність, стрес та інші фактори впливають на здоров'я людини [4 СЗО 2-3.3-6]; *визначає* способи впливу сім'ї, друзів, однолітків, засобів масової інформації тощо на вибір здорової поведінки [4 СЗО 2-3.3-7]; *аналізує* ризики та небезпеку вживання алкоголю, тютюну, наркотиків, можливого хибного вживання інших речовин [4 СЗО 2-3.3-8]
Сприймає критичну інформацію щодо себе та етично реагує на неї	*датний / -а відмовитися* від пропозиції, зокрема щодо вживання алкоголю, тютюну, інших небезпечних речовин [4 СЗО 2-4.4-1]; *обґрунтовує* свій вибір щодо здорової поведінки та уникнення вживання алкоголю, тютюну, наркотиків [4 СЗО 2-4.4-2]; *порівнює* різні види стосунків між людьми (родинні зв'язки, дружні, ділові стосунки та подружнє життя) [4 СЗО 2-4.4-3]
Демонструє різноманітні практики поведінки, які запобігають або зменшують ризики для життя і здоров'я	*звертається* при поганому самопочутті по допомогу до відповідних фахівців [4 СЗО 2-1.1-1]; *описує* вияви погіршення свого здоров'я (наприклад, нежить, кашель, чхання), припускає, що могло спричинити захворювання [4 СЗО 2-1.1-2]; *наводить приклади* дій, що допоможуть захистити в ситуації, яка несе загрозу здоров'ю [4 СЗО 2-1.1-3]
Обмірковує альтернативні рішення щодо відповідності здоровим чи шкідливим звичкам	*визначає* продукти та послуги, придатні для ведення здорового способу життя [4 СЗО 2-3.1-1]; *аналізує* шкоду алкоголю, тютюну, наркотиків [4 СЗО 2- 3.1-2]; *розрізняє* дозволені і заборонені для вживання речовини [4 СЗО 2-3.1-3]; *визначає* альтернативи шкідливим звичкам (наприклад, ігри з друзями, заняття спортом, хобі) [4 СЗО 2-3.1-4]
Обирає діяльність, яка приносить задоволення та користь	*надає перевагу* корисним формам дозвілля (читання, прогулянки, подорожі, ігри, спорт тощо) [4 СЗО 2-3.4-1]; *обирає* продукти харчування, зокрема улюблені страви національної кухні, орієнтуючись на свої харчові звички, смак і розуміння їхньої користі для здоров'я [4 СЗО 2-3.4- 2]

Вирішує, як діяти у повсякденних ситуаціях із користю для здоров'я, безпеки та добробуту	*визначає* продукти, вживання яких потрібно обмежувати (з великим вмістом цукру, солі, жиру тощо) [4 СЗО 2-2.3- 1]; *порівнює* норми споживання різних харчових продуктів [4 СЗО 2- 2.3-2]; *пояснює,* що існує залежність від алкоголю, тютюну та наркотиків, та ті, хто потребують допомоги, щоб її позбутися [4 СЗО 2-2.3-3]
Намагається ощадно використовувати ресурси	*вирізняє* інформацію, корисну для збереження здоров'я, на пакуваннях та етикетках (складники, дата виготовлення, термін придатності тощо) [4 СЗО 2-4.2-1]; *визначає* достовірні джерела інформації про харчування [4 СЗО 2-4.2-2]
Намагається критично оцінювати інформацію щодо товарів і послуг	*вирізняє* інформацію, корисну для збереження здоров'я, на пакуваннях та етикетках (складники, дата виготовлення, термін придатності тощо) [4 СЗО 2-4.2-1]; *визначає* достовірні джерела інформації про харчування [4 СЗО 2-4.2-2]
Протидіє проявам тиску, неповаги та приниження щодо себе та інших осіб, самостійно або за допомогою дорослих залежно від ризику	*протидіє* виявам неповаги та приниження, наприклад, висловлюючи свою позицію, кажучи «ні» тощо [4 СЗО 2-1.2-1]; *пояснює* іншим, що робити в ситуації, коли тебе дражнять, цькують, утискають чи залякують [4 СЗО 2-1.2-2]; *демонструє* іншим можливість вирішення конфліктів без насильства [4 СЗО 2-1.2-3]
Поводиться етично (демонструючи сумлінність, справедливість, чесність, відповідальність та ін.)	*розпізнає та засуджує* ознаки тиску і насилля [4 СЗО 2- 1.4-1]; *аргументує* важливість родини, роль рідних (напр., батьків) для кожної людини [4 СЗО 2-1.4-2]; *пояснює* особливе значення для людини морального і духовного здоров'я [4 СЗО 2-1.4-3]
Планує та організовує власне навчання, чергуючи його з відпочинком	*планує* власний режим розумової праці та відпочинку [4 СЗО 2-4.1-1]; *використовує* різні способи зняття втоми (за допомогою гімнастики, дихальних вправ, музики, прогулянки, зміни виду діяльності тощо) [4 СЗО 2-4.1-2]

Пропонований зміст

Цінність і неповторність життя і здоров'я людини. Цілісність здоров'я. Чинники, що впливають на здоров'я. Охорона здоров'я дітей. Здоровий спосіб життя. Корисні звички. Показники здоров'я і розвитку дитини.

Розумове та емоційне здоров'я. Емоції та вплив на них подій навколишнього світу, явищ природи, поведінки інших людей. Вплив друзів, сім'ї, засобів масової інформації на почуття, поведінку, настрій. Почуття (свої та інших) у конкретних ситуаціях. Особисті відносини (конфлікт, пробачення, довіра, заздрість, підтримка). Проблемні ситуації у школі та вдома, можливості їх розв'язання. Розв'язання конфліктів із ровесниками за допомогою словесних і несловесних засобів.

Самостійна розумова праця. Способи зняття втоми (за допомогою гімнастики, дихальних вправ, музики, прогулянки, зміни виду діяльності тощо).

Фізичне здоров'я

Самопочуття. Вияви доброго та поганого самопочуття. Звернення і допомога при поганому самопочутті. Неінфекційні та інфекційні захворювання (причини появи). Відновлення здоров'я після хвороби. Профілактика порушень зору, слуху, опорно-рухового апарату у школярів. Зміни у власному тілі та зовнішньому вигляді як ознаки дорослішання. *Фізична активність.* Вплив рухової активності на розвиток організму. Залежність між активним способом життя та здоров'ям людини. Оздоровче значення відпочинку на природі.

Гігієна. Охайність та особиста гігієна. Вплив гігієнічних процедур на здоров'я. Гігієна порожнини рота. Догляд за чистотою свого тіла, одягу, особистих речей. Профілактика інфекцій, що передаються контактним і повітряно-крапельним шляхом. Гігієна оселі. Повітря, його значення для здоров'я. Принципи загартовування.

Харчування. Значення харчування для життя і здоров'я людини. Збалансоване харчування. Значення води для життя і здоров'я людини. Питний режим.
Страви національної кухні. Вибір продуктів харчування (харчові звички, смак та розуміння їхньої користі та шкоди для здоров'я). Вплив реклами на вибір товарів. Термін придатності та умови зберігання харчових продуктів за їх маркуванням. Харчові отруєння. Перша допомога під час харчових отруєнь.

Соціальне здоров'я. Стосунки між людьми (родинні зв'язки, подружнє життя, дружні та ділові стосунки). Родинні стосунки. Взаємодопомога членів родини. Традиції збереження здоров'я в родині. Взаємодія з іншими людьми. Ефективне спілкування. Уміння слухати. Знайомство з людьми. Люди з особливими потребами. Толерантність. Дружба і побудова дружніх стосунків. Вплив друзів. Вплив телебачення, комп'ютера, мобільних телефонів та інших електронних засобів на здоров'я. Вплив реклами на рішення і поведінку людей. Безпечне поводження в мережі Інтернет, можливі ризики та користь від отриманої інформації. Інформація та ситуації, які несуть загрозу здоров'ю. Протидія небажаним пропозиціям.

Хибне використання та вживання речовин

Безпечна поведінка у поводженні з ліками та побутовими хімічними сполуками. Ризики та вживання шкідливих речовин (алкоголю, нікотину, наркотиків).

3. Змістова лінія "Добробут"

Обирає діяльність, яка приносить задоволення та користь	*аналізує* якість свого життя за деякими фізичними ознаками (активність, утома, відпочинок, сон тощо) [4 СЗО 3-3.4-1]; *пояснює,* як позитивні емоції впливають на життя людини [4 СЗО 3-3.4-2]; *описує,* як відпочинок впливає на життя людини [4 СЗО 3-3.4-3]
Розрізняє необхідні та надмірні потреби свої та інших осіб; визначає короткострокові цілі та планує конкретні дії щодо задоволення власних потреб	*прогнозує* дії, необхідні для задоволення власних потреб та потреб інших, спираючись на власний досвід [4 СЗО 3- 4.3-1]; *складає* перелік речей, необхідних для життя, і тих, від яких можна відмовитися [4 СЗО 3-4.3-2]
Прогнозує можливі наслідки своїх дій (рішень) для себе та інших осіб	*окреслює* власну мету на конкретний період життя і прогнозує можливі ризики [4 СЗО 3-2.2-1]; *аналізує*, якого успіху досягнуто у виконанні завдання і які були труднощі [4 СЗО 3-2.2-2]; *аналізує* зусилля на шляху до успіху на прикладах відомих людей [4 СЗО 3-2.2-3]
Вирішує, як діяти у повсякденних ситуаціях із користю для здоров'я, безпеки та добробуту	*складає* перелік продуктів харчування, спожитих за день, аналізує їх користь та вартість [4 СЗО 3-2.3-1]; *поводиться дбайливо* з матеріальними цінностями (власними, своєї родини, школи, міста) [4 СЗО 3-2.3-2]
Намагається ощадно використовувати ресурси	*оцінює* раціональність покупки, орієнтуючись на її корисність та ціну [4 СЗО 3-4.5-1]; *раціонально використовує* ресурси (наприклад, збирання та утилізація сміття, зокрема харчових відходів, збереження водних ресурсів) [4 СЗО 3-4.5-2]; *пропонує рішення* щодо економії грошей, матеріальних цінностей та природних ресурсів [4 СЗО 3-4.5-3]
Поводиться етично (демонструючи сумлінність, справедливість, чесність, відповідальність та ін.)	*висловлює та аргументує* власну думку, поважаючи позицію інших та дослухаюсь до спільних рішень [4 СЗО 3-1.4-1]; *оцінює* свої вчинки з позиції їхньої доброчинності [4 СЗО 3-1.4-2]; *діє* з користю для себе та суспільства, оцінює можливі ризики [4 СЗО 3-1.4-3]; *робить вибір,* орієнтуючись на доброчинність, і пояснює його [4 СЗО 3-1.4-4]; *спілкується* з дітьми іншої статі, демонструючи повагу, приязнь та щирість у стосунках [4 СЗО 3-1.4-5]; *вислуховує* інших для підтримки та розуміння їхніх почуттів [4 СЗО 3-1.4-6]; *спілкується*, щоб висловити свої емоції та вдячність [4 СЗО 3-1.4-7]

Планує та організовує власне навчання, чергуючи його з відпочинком	*планує* власний режим розумової праці та відпочинку [4 СЗО 3-4.1-1]; *подає приклади*, які показують поліпшення власних умінь [4 СЗО 3-4.1-2]
Сприймає критичну інформацію щодо себе та етично реагує на неї	*досліджує* вплив зауважень/порад інших на власну поведінку [4 СЗО 3-4.4-1]; *критично оцінює* власну реакцію на зауваження / поради інших [4 СЗО 3-4.4-2]
Погоджується на ту роль, що здатний виконати найкраще; разом з іншими особами визначає мету спільної роботи, намагається досягти її	*виконує* різні ролі в роботі малих груп незалежно від їх складу та наповненості [4 СЗО 3-4.7-1]; *планує* свою роботу у групі згідно зі спільним завданням та своєю роллю [4 СЗО 3-4.7-2]; *працює* у групі, розуміючи важливість досягнення спільного результату [4 СЗО 3-4.7-3]; *пояснює,* як розв'язати конфлікти з ровесниками за допомогою словесних і несловесних засобів [4 СЗО 3-4.7- 4]
Визначає потребу у допомозі собі та іншим особам, оцінює можливості її надання	*аналізує* потреби інших, враховує їх та шукає можливості допомоги [4 СЗО 3-1.3-1]; *визначає,* до кого і як звернутися за допомогою [4 СЗО 3-1.3-2]
Уявляє свою мету і розповідає про те, як її досягти; пояснює, як від ставлення до навчання залежить власний успіх і добробут	*моделює* власну поведінку на основі досвіду інших людей (рідні, спортсмени, довгожителі тощо) [4 СЗО 3-4.6-1]; *створює* простий сценарій (план) тепер і в майбутньому [4 СЗО 3-4.6-2] ; *укладає* власний розпорядок дня / тижня, корегує його відповідно до потреби [4 СЗО 3- 4.6-3]; *ставить* короткочасні цілі та *планує* конкретні дії щодо досягнення успіху та задоволення потреб – власних та інших людей [4 СЗО 3-4.6-4]; *пояснює,* як від його/ її ставлення до навчання залежить його успіх та добробут [4 СЗО 3-4.6-5]

Пропонований зміст

Якість життя

Якість життя людини (фізичне здоров'я та духовні цінності; доброзичливі людські стосунки; сприятливе природне середовище та побут; матеріальна забезпеченість). **Уміння вчитися** Власний розпорядок дня / тижня, корегування його відповідно до потреби. Різні способи використання свого часу (напр, навчання, гра, відпочинок). Поліпшення власних умінь завдяки успіхам та поразкам. Відповідність робочого місця виконуваній роботі. Радість у навчанні. Успіх у навчанні та подолання труднощів. Навчання через досвід.

Культура споживання. Власні потреби (первинні і другорядні) та їх задоволення.

Вибір речей та продуктів харчування, необхідних для життя, на основі оцінювання їхньої якості, практичності, естетичного вигляду, ціни (користь та вартість). Матеріальні цінності (власні, своєї родини, школи, міста). Дбайливе ставлення та раціональне використання ресурсів (напр., збирання та утилізація сміття, збереження водних ресурсів); раціональність покупки (корисність та ціна).Роль реклами у споживанні послуг та продукції.

Підприємливість

Ідеї та можливості. Можливості для створення цінності в моїй спільноті. Бажане майбутнє (прості сценарії). Пошук ідей. Цінність ідеї (власної та інших). Правила використання ідей інших людей (доброчесність). Поведінка, приязна до навколишнього середовища, яка приносить користь спільноті.

Ресурси. Потреби, бажання, інтереси та цілі. Відповідальне використання ресурсів (природних та особистих). Час як рідкісний ресурс. Джерела допомоги для власної діяльності зі створення цінності.

Фінансова грамотність. Складання бюджету простого виду діяльності.

Символи, пов'язані з грошима. Види прибутку для сімей.

Трансформація в дії. Проблеми, які впливають на спільноту (напр., клас) та шляхи їх вирішення.

Визначення цілей простого виду діяльності зі створення цінності.

Якості та здібності, необхідні для різних видів роботи.

Ризики. Помилки, страх помилки, право на помилку.

Співпраця у команді для створення цінності. Ролі в роботі малих груп.

Успіх та його досягнення.

Доброчинність

Потреби інших, їх урахування та пошук можливості допомоги.

Вплив на життя людини позитивних емоцій і негативних переживань.

Повага до інших осіб, їхнього походження, у різних ситуаціях.

Поведінка, зорієнтована на закони доброчинності (сумлінність, чесність, відповідальність, мужність та відданість).

Зміни, спричинені діями людей у соціальному, культурному, економічному контексті.

Громадянська та історична освітня галузь

Пояснювальна записка

Освітню програму цієї галузі створено на основі Державного стандарту початкової освіти.

Метою громадянської та історичної освітньої галузі для загальної середньої освіти є створення умов для формування в учня / учениці початкової школи власної ідентичності та готовності до змін через усвідомлення своїх прав і свобод, осмислення зв'язків між історією і теперішнім життям; плекання активної громадянської позиції на засадах демократії та поваги до прав людини, набуття досвіду співжиття за демократичними процедурами.

Відповідно до окресленої мети, головними завданнями громадянської та історичної освітньої галузі в початковій школі є:

- здобуття знань про сучасність і минуле своєї родини, місцевої громади, Батьківщини, людства, формування відповідного віковим можливостям розуміння змісту пам'ятних для себе та для громадян України події;

- сприяння початковому усвідомленню власної гідності, цінності свободи і прав людини, своєї належності до родини, місцевої та шкільної громад, українського народу, вироблення відповідального ставлення до власної діяльності та діяльності інших;

- формування умінь орієнтуватися в історичному часі та соціальному просторі, знаходити та опрацьовувати доступну для себе суспільну інформацію, пояснювати її зміст та передавати породжені нею враження і думки;

- удосконалення набутих дітьми в дошкільному віці позитивних моделей поведінки у громадських місцях та опанування нових, пов'язаних із діяльністю школяра / школярки;

- розвиток здатності обстоювати власну думку та приймати інших, вирізняти вияви нерівності, несправедливості та дискримінації;

- створення умов для набуття успішного досвіду конструктивної взаємодії та громадянської поведінки, формування емоційно-ціннісного компоненту громадянської культури особистості.

Для формування ідентичності та громадянської компетентності учнів програма пропонує опановувати потрібні для цього знання і вміння, виробляти навички громадянської поведінки та виховувати громадянські чесноти в межах таких змістових ліній: **«Я – Людина», «Я серед людей», «Моя культурна спадщина», «Моя шкільна і місцева громади», «Ми – громадяни України. Ми – європейці».**

Змістова лінія **«Я – Людина»** передбачає залучення учня / учениці до опрацювання та використання для самоідентифікації елементарної інформації про людину як унікальну у Всесвіті істоту, яка творить себе як особистість, формує свій характер і розвиває цінні якості у процесі пізнавальної і трудової діяльності. Навчання в межах цієї змістової лінії сприяє самопізнанню учнів, усвідомленню власних потреб, уподобань, здібностей та інтересів, заохочує обирати цілі особистісного зростання (бути відповідальним, чесним тощо), допомагає початковому усвідомленню гідності та неповторності будь-якої людини.

Змістова лінія **«Я серед людей»** забезпечує усвідомлення ролі зв'язків, які існують між людьми, значення рідні, друзів, приятелів, спільнот, з якими дитина себе ідентифікує. Навчання в межах цієї змістової лінії сприяє набуттю досвіду громадянської поведінки та свідомому виборові норм і моделей поведінки, часто за певними взірцями.

Змістова лінія **«Моя культурна спадщина»** дає змогу учнівству усвідомити свою вкоріненість у національну, а також рідну за етнічним походженням культуру, в європейську цивілізацію. Учні/учениці отримують можливість дослідити місцеві пам'ятки, пізнати традиції та минуле своєї родини, рідної етнічної групи, нації. Навчання в межах цієї змістової лінії сприяє розумінню значущості та різноманітності культурних надбань людства, формуванню умінь пізнавати минуле.

Змістова лінія **«Моя шкільна і місцева громади»** забезпечує розуміння учнем/ученицею базових норм шкільного та місцевого громадського життя, дає йому/ їй змогу посильно долучатися до їх відтворення та модернізації. Пізнання шкільних і місцевих традицій, ознайомлення з громадянськими вчинками земляків, діяльністю шкільної адміністрації, місцевих органів влади та добровільних асоціацій, зорієнтованих на громадські справи, сприяє набуттю учнями первинного досвіду громадянської дії, демократичної поведінки та конструктивної взаємодії, впливає на

формування емоційно-ціннісного компонента громадянської культури дитини. Навчання в межах цієї змістової лінії забезпечує вироблення вмінь висловлювати та обстоювати свою думку та приймати інших, висувати власні ініціативи, планувати й організовувати посильні для дітей молодшого шкільного віку громадські справи.

Змістова лінія **«Ми – громадяни України. Ми – європейці»** дає учневі / учениці елементарні уявлення про національну символіку та державні атрибути України, націю (народ), державу, політику, владу, ключові події в історії України, підводить до прийняття демократичних цінностей та ідей євроатлантичної інтеграції Батьківщини. У межах цієї змістової лінії на прикладі відомих історичних постатей та національних героїв школярі усвідомлюють цінності патріотизму, активної громадянської позиції, самоповаги та ін.

Змістові лінії громадянської та історичної освітньої галузі у початковій школі мають бути реалізовані оптимальними для кожного елементу змісту та навчальної цілі інтерактивними методами, із використанням інформаційних технологій.

Результати навчання і пропонований зміст

І – 2-й класи

Обов'язкові результати навчання	**Очікувані результати навчання**
І. Змістова лінія "Я - Людина"	
Описує себе, свій характер, захоплення, якими вирізняється від інших осіб	*розмірковує*, якими рисами характеру має володіти людина і чому [2 ГІО 1-6.1-1]; *аналізує* свою поведінку, уподобання, виділяючи риси, якими вирізняється з-посеред інших і які надають йому / їй неповторності [2 ГІО 1-6.1-2]; *досліджує* і *представляє* (на прикладі однолітків і родини) неповторність кожної людини, беручи до уваги зовнішність, поведінку, характер, уподобання тощо [2 ГІО 1-6.1- 3]
Встановлює послідовність подій (раніше/пізніше, до/після, давно/ недавно); пояснює, як і чому люди визначають час	- *пояснює* (спираючись на власний досвід і думки старших), навіщо людині знати точний час; бути пунктуальним / -ою у школі й удома [2 ГІО 1-1.1-1]

Описує послідовність етапів розвитку людини; намагається пояснити, як події пов'язані між собою	*пояснює*, що означає вислів «бути людиною» [2 ГІО 1-1.2-1]; *пояснює*, як змінюється людина впродовж життя [2 ГІО 1-1.2- 2]; *описує*, як змінюються умови життя людини [2 ГІО 1-1.2-3]
Розповідає про себе, свою родину та інших осіб	*розповідає* про літературні персонажі / історичні постаті, на яких хотів би / хотіла б бути схожою [2 ГІО 1-4.2-1]; складає перелік чеснот / рис характеру, якими володіє літературний персонаж чи історична постать [2 ГІО 1-4.2-2]; *пояснює*, що можна, а чого не можна розповідати про себе незнайомим людям, *добирає приклади* на користь свого твердження [2 ГІО 1-4.2-3]
Пропонований зміст *Я – Людина.* Що означає бути Людиною. Моє ім'я, звідки воно взялося (**право на ім'я**). Моє зовнішнє та внутрішнє «Я» (*фізичні ознаки, почуття, думки*). Я – неповторний / неповторна. *Я – особистість.* Досліджую свої можливості. Виявляю мої вподобання. Аналізую свої звички. Визначаю свої знання та вміння. Описую мій характер (*окремі риси, на вибір учня / учениці*). Мій особистий простір (*спрощено*). *Зі мною змінюється мій світ***.** Як я росту. Що я пам'ятаю. Навіщо я пізнаю. Чому я дію. Про що я мрію. Кола спілкування. *Я – дитина*. Чи діти відрізняються від дорослих? Що означає «бути дорослим»? Які у людей є бажання і потреби. Навіщо я навчаюся. Чого хоче кожна людина (*віднаходимо спільні та індивідуальні цінності*)	
2. Змістова лінія "Я серед людей"	
Висловлює свої вподобання; виокремлює фрази та/або дії, які вразили; обмірковує вплив своїх слів та/або дій на думку інших осіб	*розповідає* про свої зацікавлення, *пояснює*, як йому /їй подобається проводити дозвілля [2 ГІО 2-5.1-1]; *описує*, які книжки / фільми / ігри він / вона любить і чому? [2 ГІО 2-5.1-2]; *пояснює*, чому кожен може мати свої вподобання [2 ГІО 2-5.1-3]
Пояснює важливість співпраці у групі; разом з іншими особами визначає послідовність виконання завдань; виконує різні ролі в групі	*пояснює, чому люди перебувають разом,* взаємодіють [2 ГІО 2-7.2-1]; *залучає* людей, зокрема й тих, які відрізняються від нього / неї, до спілкування, гри, навчання [2 ГІО 2- 7.2-2]; *надає допомогу* тим, хто її потребує, і *висловлює вдячність* за підтримку [2 ГІО 2-7.2-3]; уважно *вислуховує* думку співрозмовника, *висловлює* свій погляд, шануючи гідність інших [2 ГІО 2-7.2-4]

Пояснює свої обов'язки в сім'ї, школі; дотримується правил поведінки, що засвідчують повагу до інших осіб; звертається за допомогою до старших у разі, коли його або інших осіб ображають	*переконує* у важливості поваги до інших, спираючись на власний досвід і доступні джерела (почуте, прочитане) [2 ГІО 2-6.2-1]; *пояснює*, до кого можна звернутися по допомогу, якщо когось ображають або принижують [2 ГІО 2- 6.2-2]; *обстоює думку*, що не треба замовчувати негідної поведінки інших [2 ГІО 2-6.2-3]
Розпізнає вчинки і слова, які можуть підтримати або образити; поважає різноманітність, справедливо ставиться до інших осіб	*моделює* ситуації / грає рольові ігри, у яких підтримує та підбадьорює інших [2 ГІО 2-6.3-1]; розпізнає ситуації (із казок, оповідань, власного досвіду), у яких хтось зазнав образ, пояснює, як діяти в таких ситуаціях [2 ГІО 2-6.3-2]; *встановлює*, що, попри неповторність кожного, всі люди рівні, бо вони – люди [2 ГІО 2-6.3-3]; *висловлює припущення*, чому люди стають товаришами, однодумцями, друзями / опонентами, супротивниками, ворогами [2 ГІО 2-6.3-4]
Збирає інформацію та розповідає про свою родину, однокласників, Україну; пояснює, що означає бути членом родини, громади, класу; долучається до родинних і національних традицій, пояснює їх значення для себе	*пояснює*, які почуття пов'язують його / її з близькими людьми, *висловлює* припущення про те, чим вони зумовлені [2 ГІО 2-7.1-1]; *описує* узвичаєні правила життя своєї сім'ї / класу, пояснює їхнє значення для себе [2 ГІО 2-7.1-2]; *описує й обмірковує* свої права й обов'язки в сім'ї, класі [2 ГІО 2-7.1-3]
Досліджує об'єкти загального користування у своїй місцевості; дотримується правил поведінки під час гри, прогулянки і відпочинку	*дотримується* встановлених в освоєному громадському просторі (у школі, парку, на дитячому майданчику тощо) правил [2 ГІО 2-2.3-1]; *пояснює*, чому потрібно дотримуватися встановлених правил [2 ГІО 2-2.3-2]
Розрізняє теперішнє, минуле і майбутнє (було — є — буде)	*встановлює,* чим його / її дитинство відрізняється від дитинства старших родичів [2 ГІО 2-1.3-1]; *описує різницю* між дитинством сучасних дітей та у минулому (одяг, іграшки, заняття тощо) [2 ГІО 2- 1.3-2]; *пояснює*, що життя кожного покоління відрізняється від життя іншого [2 ГІО 2-1.3-3];*зауважує* і *виокремлює* зміни, які відбулися у його / її правах (напр., звичаї в школі колись і тепер) [2 ГІО 2-1.3-4]
Пояснює, де може знайти потрібну інформацію; виявляє основний зміст джерела інформації; розпитує старших людей про минуле	*формулює* запитання до батьків, інших родичів про історію родини і *передає* в різних формах цю інформацію [2 ГІО 2-3.1- 1]; розпитує старших людей про минуле [2 ГІО 2-3.1-2]

Пропонований зміст

Я і родина. Що поєднує родину? Скільки нас у родині: склад, роль та місце кожного. Право дитини на життя в родині, любов та піклування. Обов'язки батьків щодо дітей. Обов'язки дітей у сім'ї. Неправомірність насильства батьків (опікунів) над дітьми і одне до одного.

Мій рід. Схема роду. Покоління. Предки і нащадки. Дитинство наших предків.
Про що розповідає родове прізвище. Родинні свята і традиції. Родинні реліквії. Якого я роду: зв'язок поколінь.
Моє близьке оточення. Хто мені друг / подруга, а хто приятель /-ка? Чому довіряють другові/ подрузі: приклади щирості, розуміння та підтримки у стосунках.

Як виникає приязнь: приклади привітного ставлення, відкритого спілкування, взаємоповаги. Товариші у справі (партнери): однокласники, учителі та інші. Знайомство. Працюємо гуртом (у групі). Ми – одна команда. Як досягнути згоди: правила взаємодії.

Люди навколо мене. Чим та як люди об'єднані у суспільстві. Що можна дізнатися, не знайомлячись: навчальне дослідження (людина у формі, школяр, спеціаліст, який надає послуги тощо).
Як сприймати тих, кого не знаєш? (Спрощено про багатоманітність людського суспільства, толерантність, свободу та гідність людини.)

*Я у громадському просторі***.** Приватний простір і громадські місця: у чому відмінність. Правила поведінки у громадських місцях, які я відвідую (у крамниці, парку, на дитячому майданчику тощо).
Людина у світі правил. Які існують правила? Чому люди дотримуються правил. Правила доброчинності. Люди – різні, але всі ми – рівні. Види дискримінації (на прикладах). Як протидіяти негідним учинкам?

3. Змістова лінія "Моя культурна спадщина"	
Встановлює послідовність подій (раніше/пізніше, до/після, давно/ недавно); пояснює, як і чому люди визначають час	*встановлює,* спираючись на власний досвід і думки старших, коли відбувалися відомі історичні події та жили визначні особи (раніше / пізніше, до / після, давно / недавно) [2 ГІО 3-1.1-2]
Орієнтується у близькому до місця проживання та освоєному людьми середовищі	*оглядає* та *описує* пам'ятки культури рідної місцевості, відображає їх різними мистецькими засобами (напр., малює, ліпить, співає, шукає приклади он-лайн тощо) [2 ГІО 3-2.1-1]; *дотримується* належних правил поведінки в місцях пам'яті, *пояснює* ці правила [2 ГІО 3-2.1-2]; *вшановує* героїв і жертв трагедій або злочинів проти людства [2 ГІО 3-2.1-3]
Показує, як природа дає людям засоби до існування; описує зміни, які спостерігає у знайомому просторі, пов'язані з людською діяльністю	*пояснює,* чому природа важлива для людини [2 ГІО 3-2.2-1]; *визначає*, що дає природа людині [2 ГІО 3-2.2-2]; *визначає* окремі зміни у ландшафті / краєвиді, пов'язані з діями людей [2 ГІО 3-2.2-3]; *пояснює,* чому зберігати природу – обов'язок кожного [2 ГІО 3-2.2-4]

Досліджує об'єкти загального користування у своїй місцевості; дотримується правил поведінки під час гри, прогулянки і відпочинку	*довідується* (із легенд, від старших людей) про походження місцевих назв населених пунктів і географічних об'єктів [2 ГІО 3-2.3-3]; *пояснює* потребу дотримання правил у громадських місцях та під час спільних заходів, протидіє (залучаючи дорослих) їх порушенню [2 ГІО 3-2.3-4]
Збирає інформацію та розповідає про свою родину, однокласників, Україну; пояснює, що означає бути членом родини, громади, класу; долучається до родинних і національних традицій, пояснює їх значення для себе	*долучається* до підтримання родинних і шкільних традицій, *бере участь* у громадських урочистостях тощо; *пояснює* їхнє значення для себе [2 ГІО 3-7.1- 4]; *виготовляє* доступні атрибути до свят та урочистостей [2 ГІО 3-7.1-5]; *бере участь* у мистецьких (наприклад, театральних) акціях [2 ГІО 3-7.1-6]
Пропонований зміст **Спадок відомих українців.** Суспільне визнання: розмова про те, як його здобувають. Меморіальні образи України (пам'ятники, скульптури, архітектурні та культові споруди тощо). Вшанування героїв Української держави. Герої поруч з нами (в родині, в школі, в громаді). Герої літературних творів, медіатекстів (персонажі), їхні вчинки. **Визначні події.** Події – результат людської діяльності. Як події стають визначними. Як мої близькі пам'ятають визначні події? День, коли відзначають подію. Наші шкільні (класні) свята. Дні пам'яті та пам'ятники (у близькому довкіллі). **Мій спадок.** Про що розповідають нам пам'ятки природи та культури? Пам'ятки культури рідної місцевості. Про що може повідомити назва?	
4. Змістова лінія "Моя шкільна та місцева громади"	
Пояснює, де може знайти потрібну інформацію; виявляє основний зміст джерела інформації; розпитує старших людей про минуле	*розповідає* про видатних історичних осіб / сучасників / сучасниць, чиї життя і діяльність пов'язані з місцевою громадою [2 ГІО 4-3.1-3]
Пояснює свої обов'язки в сім'ї, школі; дотримується правил поведінки, що засвідчують повагу до інших осіб; звертається за допомогою до старших у разі, коли його або інших осіб ображають	*розповідає* про свої права і обов'язки як учасника / - ці шкільної та місцевої громад, *пояснює* важливість цих прав і обов'язків [2 ГІО 4-6.2-4]
Домовляється з однокласниками про доброчесні правила взаємодії, дотримується досягнутих домовленостей, пояснює, чому це важливо	*виробляє* (з однокласниками) доброчесні правила взаємодії, *переконує,* що вони потрібні [2 ГІО 4-8.1-1]; *дотримується* домовленостей [2 ГІО 4-8.1-2]; *добирає приклади* із власного досвіду, які свідчать про його / її відповідальне ставлення до обов'язків як члена шкільної та місцевої громад [2 ГІО 4-8.1-3]

Розповідає про свої успіхи, успіхи класу, своєї родини; розповідає про свої проблеми, обирає варіанти їх розв'язання; долучається до корисних справ у родині, класі, школі	*обговорює* проблеми класу, які його / її турбують, обирає один із варіантів їх розв'язання [2 ГІО 4-8.2- 1]; *з'ясовує*, що він / вона може робити для однокласників, шкільної спільноти; робить відповідні пропозиції на зборах класу [2 ГІО 4-8.2-2]
Пропонований зміст *Шкільна громада.* Громада і гурт: спільне та відмінне (*спрощено*). Мої права у школі. Доброчесність. Обов'язки учня перед шкільною громадою. Самоврядні органи класної громади: повноваження і відповідальність. Вироблення правил співпраці у класі. *Місцева громада.* Походження назви населеного пункту, розташування, славні події з життя громади. Відомі земляки. Громадська активність (*на прикладах*)	
5. Змістова лінія "Ми - громадяни України. Ми - європейці"	
Розповідає про Україну як про свою Батьківщину, розпізнає державні символи України, шанобливо ставиться до них	*представляє* загальні відомості про Україну [2 ГІО 5-8.3-1]; *розпитує* дорослих (родичів) про сучасне громадське життя та минуле України [2 ГІО 5-8.3-2]; *розпізнає* державні символи України, *шанобливо ставиться* до них [2 ГІО 5-8.3-3]; *розповідає* про державний прапор України, її герб [2 ГІО 5-8.3-4]; *співає* державний гімн України [2 ГІО 5-8.3-5]; *розповідає* про День Незалежності України і традиції його святкування в родині / громаді / країні [2 ГІО 5-8.3-6]; *розповідає* про найважливіші державні свята України [2 ГІО 5-8.3-7]; *дотримується* встановлених *правил* поведінки під час проведення державних свят [2 ГІО 5-8.3-8]
Запитує про те, що зацікавило; знаходить відповіді на запитання; виокремлює в джерелі інформацію про відому особу/подію	*знаходить* (у дитячих художніх творах) приклади патріотизму і людяності [2 ГІО 5-3.2-1]; *розповідає* про видатних українців, *описує* їхню важливість для України [2 ГІО 5-3.2-2]; *ставить запитання*, які допомагають більше дізнатися про важливу для України подію чи особу [2 ГІО 5-3.2-3]

Пропонований зміст

Моя Батьківщина. Що таке Батьківщина? Атрибути держави Україна: прапор, герб, гімн. Столиця України, державна мова, національна валюта.
День Незалежності України. Найважливіші державні свята. День захисника України. Конституція України (*спрощено*).

Україна: сторінки історії. Захисники Батьківщини - сучасні українські воїни Збройних сил України, територіальних та добровольчих формувань. Захисники України у війнах 20 століття.
Історичні особистості України: приклади патріотизму та людяності. *Україна – європейська держава.* Україна на карті Європи (оглядово).

Результати навчання і пропонований зміст

3 – 4-й класи

Обов'язкові результати навчання	**Очікувані результати навчання**
І. Змістова лінія "Я - Людина"	
Визначає свої риси характеру, моральні якості; розповідає про свої мрії та пояснює шляхи їх здійснення	*розповідає* про осіб, на яких хоче бути схожим / -ою, пояснює чому [4 ГІО 1-6.1-1]; *аналізує,* що йому / їй вдається, а що – ні [4 ГІО 1-6.1-2]; *розпізнає та описує* свої емоції, почуття, переживання [4 ГІО 1-6.1-3]; *ділиться* своїми мріями та планами [4 ГІО 1-6.1-4]; *визначає* свої потреби, відрізняє їх від бажань [4 ГІО 1-6.1- 5]; *формулює* мету та цілі; *планує* дії, які приведуть до їх досягнення [4 ГІО 1-6.1-6]; *аналізує,* які якості йому / їй потрібні для досягнення мети [4 ГІО 1-6.1-7]; *описує* важливість сумлінності та моральних якостей [4 ГІО 1-6.1- 8]
Визначає послідовність подій; співвідносить одиниці вимірювання часу	*переказує* окремі факти власної біографії, правильно визначаючи послідовність подій [4 ГІО 1-1.1-1]; *укладає* розклад дня, тижня, співвідносячи його з життям інших членів сім'ї [4 ГІО 1-1.1-2]
Установлює кількість поколінь у своїй родині, розкриває зв'язки між теперішнім та попередніми поколіннями	*розпитує* про попередні покоління у своєму роді; *розповідає* про життя найдавнішого покоління, відомого у своєму роді [4 ГІО 1- 1.2-1]; *знаходить* інформацію про дитинство, дозвілля попередніх поколінь, *презентує* здобуту інформацію, визначаючи, що змінилося, а що залишилося схожим на його/її дитинство [4 ГІО 1- 1.2-2]

Виявляє та засуджує негідну поведінку; розпізнає випадки порушення прав дитини; пояснює, до кого можна звернутися, коли ображають та/або принижують його чи інших осіб, відповідно діє в таких ситуаціях	*пояснює,* які права він / вона має [4 ГІО 1-6.2-1]; *аргументує*, що права людини, зокрема дитини, завжди слід поважати та захищати [4 ГІО 1-6.2-2]; *пояснює,* чому слід реагувати на факти зневаги до людської гідності та порушень прав дитини; поводиться так, щоб не ображати гідність інших (дітей і дорослих) [4 ГІО 1-6.2-3]; *висловлює* своє ставлення до порушення прав дитини та до дій на захист цих прав за допомогою виражальних засобів мистецтва (оповідає, малює, театралізує та ін.) [4 ГІО 1-6.2- 4]; *радить* друзям / однокласникам, куди можна звернутися по захист, коли порушують права дитини [4 ГІО 1-6.2-5]; на прикладі текстів / медіатекстів та власного досвіду *відстоює думку*, що принизливе покарання недопустиме [4 ГІО 1-6.2-6]
Пропонований зміст *Росту.* Моя біографія. Мій характер. Що у мене спільного з моїми батьками та іншими родичами? Я роздумую, яким / якою хочу бути. *Пізнаю світ.* Умію поставити запитання. Знаю, де шукати і як знаходити відповіді. Характеризую людей, книжкових персонажів та героїв фільмів (мультфільмів) за їхніми моральними якостями. Я розумію, що таке «особистий простір», та поважаю приватність інших людей. *Іду до мети.* Я ставлю собі мету і планую, як її досягнути. *Відстоюю права людини, зокрема дитини.* Чому права людини, зокрема дитини, записують у міжнародні та державні документи? Що робити, аби не порушувалися права людини, зокрема дитини? Гідність людини. Недопустиміть принижень, принизливих покарань.	
2. Змістова лінія “Я серед людей”	
Досліджує своє походження, родовід, визначає свою роль у школі, громаді, державі; досліджує, які традиції і свята шанують у родині, родинах друзів та однокласників, ставиться з повагою до цих традицій і свят	*створює* родинне дерево, *досліджує* життя своїх родичів, *добирає* джерела для створення родинного дерева та *знаходить* потрібну йому / їй інформацію [4 ГІО 2-7.1-1]; *описує* традиції і свята у своїй родині, традиції та свята своїх друзів / однокласників / земляків; *виокремлює* спільне і відмінне [4 ГІО 2-7.1-2]; *обґрунтовує* на прикладі власної родини важливість традицій [4 ГІО 2-7.1-3]; *виявляє інтерес* до власних традицій і традицій інших сімей / культур, *ставиться* до них *із повагою* [4 ГІО 2-7.1-4]; *досліджує* родинні та шкільні звичаї [4 ГІО 2-7.1-5]; *бере участь* у підготовці класних і шкільних святкувань [4 ГІО 2-7.1-6]

Визначає мету спільної роботи; планує послідовність дій групи для виконання завдання; погоджується на роль, яку здатний виконати найкраще	самостійно та з іншими *знаходить* можливості допомогти [4 ГІО 2-7.2-1]; *взаємодіє* з іншими на основі спільних цілей, *дотримується* правил співпраці у парі, групі [4 ГІО 2-7.2- 2]; *переконує* друзів у важливості дотримання правил у процесі взаємодії, *ілюструє* цю думку прикладами (із власного досвіду, літератури) [4 ГІО 2-7.2-3]; *виконує* різні ролі під час роботи у групі [4 ГІО 2-7.2-4]; *оцінює* свій внесок та внесок інших у досягнення спільних цілей; *визначає*, у яких ролях він / вона працює найкраще [4 ГІО 2-7.2-5]; *підтримує та заохочує* інших, *демонструє* емпатію під час роботи в групі [4 ГІО 2-7.2-6]; *аргументує* значущість сумлінної праці в групі [4 ГІО 2-7.2- 7]
Спілкується з урахуванням особливостей інших людей; пояснює, чому потрібно діяти справедливо	*доводить* на конкретних прикладах важливість приймати кожну людину як неповторну та рівну іншим, незалежно від її раси, кольору шкіри, переконань, статі, походження, майнового стану, місця проживання, фізичних і розумових особливостей та інших ознак [4 ГІО 2-6.3-1]; *аргументує* цінність різних людей у класі / школі / спільноті [4 ГІО 2-6.3-2]; *добирає* приклади поведінки персонажів та життєвих ситуацій, щоб проілюструвати важливість рівності між людьми [4 ГІО 2-6.3- 3]; *аналізує* наслідки порушення особою засад рівності та справедливості [4 ГІО 2-6.3-4]; *пояснює,* що кожна людина має право на приватний простір [4 ГІО 2-6.3-5]; *аргументує,* чому не можна цькувати інших [4 ГІО 2-6.3-6]; *пояснює,* як діяти, коли ти стаєш свідком або жертвою цькування [4 ГІО 2-6.3-7]; *моделює* поведінку в ситуаціях некоректного спілкування та свавілля з боку однолітків / дорослих [4 ГІО 2-6.3-8]
Розрізняє об’єкти загального користування і власні об’єкти; протидіє (залучаючи дорослих) порушенням правил поведінки в публічних місцях	*оцінює* відповідність поведінки (людей / персонажів) у громадському просторі встановленим правилам [4 ГІО 2- 2.3-1]; *обмірковує* раніше встановлені правила у громадському просторі та, за потреби, створює спільно з іншими нові додаткові правила [4 ГІО 2-2.3-2]; *відповідально ставиться* до власного і громадського майна [4 ГІО 2-2.3-3]

Пропонований зміст *Вивчаю своє минуле.* Моє минуле, минуле мого роду. Родинне дерево. Традиції та свята. Чому для мене важливі звичаї та свята? Які пам'ятні дати і чому актуальні для сучасників? *Взаємодію у спільноті.* Що таке рівність? Що таке справедливість? Що таке дискримінація? Що таке цькування (булінг) та як на нього реагувати? Як люди взаємодіють у спільноті? Приватний простір. Методи ненасильницького спілкування. Що я можу зробити для інших? Які ролі я вмію і люблю виконувати в групі?	
3. Змістова лінія "Моя культурна спадщина"	
Розпізнає відомі об'єкти соціального середовища, планує прогулянку/ подорож/ екскурсію до об'єктів культурної спадщини рідного краю, України	*орієнтується* в місцевості, у якій проживає [4 ГІО 3-2.1-1]; *розпитує* дорослих про походження географічних назв рідного краю [4 ГІО 3-2.1-2]; *виявляє інтерес* до подорожей Україною і світом [4 ГІО 3-2.1-3]; *укладає маршрути* (користуючись схематичним планом, малюнками, фото, відео) прогулянок у межах свого населеного пункту та його околиць, зокрема місцями пам'яті, *пояснює,* чому ці місця важливі [4 ГІО 3-2.1-4]; *описує* віртуальну подорож до об'єктів культурної спадщини рідного краю, України, світу, ілюструючи її світлинами [4 ГІО 3- 2.1-5]
Пояснює цінність природи для життя та роль діяльності людини в освоєнні навколишнього світу	*добирає приклади*, які пояснюють взаємозалежність людини і природи [4 ГІО 3-2.2-1]; *виявляє та пояснює* вплив часу і людей на пам'ятки культури [4 ГІО 3-2.2-2]; *аналізує* приклади поведінки, приязної / шкідливої до навколишнього середовища, та її наслідки [4 ГІО 3-2.2-3]
Виокремлює факти, які викликають сумніви; знаходить інформацію, яка спростовує або підтверджує сумніви; пояснює можливі наслідки поширення неправдивої інформації	*збирає* інформацію про походження географічних назв рідного краю з різних джерел [4 ГІО 3-3.3-1]; *ставить запитання* дорослим і однолітками щодо інформації, яка викликає сумнів або є незрозумілою [4 ГІО 3-3.3-2]; *порівнює* різні відомості, на підставі інформації, зібраної з різних джерел, *пропонує* власний висновок [4 ГІО 3-3.3-3]; *добирає і перевіряє* дані на користь своєї версії [4 ГІО 3-3.3- 4]; *наводить приклади* неправдивої інформації, аналізує наслідки її поширення [4 ГІО 3-3.3-5]
Знаходить потрібну інформацію про минуле і сучасне; добирає джерело інформації відповідно до потреб і зацікавлень	*добирає джерела* для створення презентації про культурну подію [4 ГІО 3-3.1-1]; *шукає й опрацьовує* інформацію про пам'ятки культури рідної місцевості / України [4 ГІО 3-3.1-2];

	знаходить потрібну інформацію про винахідників, діячів культури і мистецтва відповідно до власних зацікавлень [4 ГІО 3- 3.1-3]; *встановлює* залежність між розвитком засобів пересування та освоєнням нового простору [4 ГІО 3-3.1-4] *досліджує* декоративно-ужиткове мистецтво рідного краю, України, світу [4 ГІО 3-3.1-5];
Пропонований зміст *Вивчаю культурну спадщину.* Що споруди, твори мистецтва розповідають про минуле? Що можна довідатися про історію від дорослих? Як шукати інформацію про минуле і перевіряти її достовірність? Відомі особи культури і мистецтва України та світу з різних історичних періодів. Видатні спортсмени/ спортсменки України. *Люблю мандрувати.* Історичні та культурні пам'ятки рідного краю, України, світу. Хто їх створив? Способи мандрування. Як орієнтуватися у просторі? Українські та іноземні мандрівники і першовідкривачі. *Я і довкілля.* Походження топонімів рідного краю. Вплив людини на природу (позитивний і негативний) і природи на людину. Роль наукових та технічних винаходів минулого у нашому житті. Українські та іноземні винахідники.	
4. Змістова лінія "Моя шкільна та місцева громади"	
Формулює власну думку щодо вчинку, події, пам'ятки культури; добирає прості докази; дотримується послідовності викладення думок	*вирізняє* суспільно значущі вчинки та події [4 ГІО 4-5.1-1]; *пояснює,* які вчинки корисні для спільноти [4 ГІО 4-5.1-2]; *презентує* власні дослідження життя визначних людей, які навчалися у рідній школі, мешкають або мешкали у громаді, *пояснює* їхню роль у житті місцевої спільноти [4 ГІО 4-5.1-3]; *описує* пам'ятки культури рідної місцевості, які він / вона вважає важливими, *пояснює* чому [4 ГІО 4-5.1-4]
Визначає разом з однокласниками та використовує правила та процедури вирішення питань, які стосуються життя класу; пояснює, як власний вибір та дії можуть вплинути на інших осіб	*пояснює*, навіщо потрібні правила [4 ГІО 4-8.1-1]; використовує правила та процедури вирішення питань, що стосуються життя класу [4 ГІО 4-8.1-2]; *пояснює,* чому довіра є обов'язковою умовою співпраці [4 ГІО 4- 8.1-3]; *укладає правила,* дотримання яких забезпечує взаємну довіру в родині і школі, *дотримується* цих правил [4 ГІО 4-8.1-4]; *пояснює*, які він / вона має обов'язки в класі, школі, родині, громаді та чому [4 ГІО 4-8.1-5]; *пояснює*, як життя у спільноті допомагає іншим та йому / їй особисто [4 ГІО 4-8.1-6]; *добирає приклади* (з життя, текстів / медіатекстів), що ілюструють відповідальність людини за власне рішення [4 ГІО 4-8.1-7];

	пояснює на власному досвіді, як його / її вибір може вплинути на інших осіб [4 ГІО 4-8.1-8]; *бере участь* у виборах лідерів класу, аналізує та оцінює їхню роботу [4 ГІО 4-8.1-9]
Розповідає про свої досягнення, досягнення класу, своєї родини, школи, громади; аналізує проблеми класу, школи, громади та пропонує варіанти їх розв'язання; пояснює фактори, які допомогли досягти успіху або призвели до виникнення проблеми; долучається до справ, корисних для класу, школи, громади	*визначає* разом із класом бажане майбутнє своєї школи / громади та ідентифікує проблему, яку треба для цього вирішити [4 ГІО 4- 8.2-1]; *шукає* причини визначеної проблеми своєї школи / громади, долучається до складання плану щодо її вирішення [4 ГІО 4-8.2- 2]; *бере участь* у вирішенні проблеми своєї школи / громади, *обґрунтовує* цінність волонтерства [4 ГІО 4-8.2-3]; у складі команди *збирає інформацію і презентує* історію про досягення класу, школи чи місцевої громади, *пояснює* фактори, які допомогли досягти успіху [4 ГІО 4-8.2-4]; *бере участь* у подіях, організованих на рівні школи, і *пояснює* свою роль у них [4 ГІО 2-8.2-5]
Пропонований зміст *Я у школі.* Що таке школа і як вона працює? Як ухвалюють рішення у школі? Як я можу вплинути на те, що відбувається в моєму класі і школі? Навіщо потрібні шкільний статут, шкільні правила, шкільне самоврядування? Виявлення проблем класу/ школи. Учнівський проект. *Дію в громаді*. Моя громада. Люди місцевої громади: вчинки, їхня мотивація та цінність для громади. Волонтерство: навіщо та як допомагати іншим? Що я можу зробити, щоб у моїй громаді жилося краще?	
5. Змістова лінія "Ми - громадяни України. Ми - європейці"	
Визначає послідовність подій; співвідносить одиниці вимірювання часу	*описує* історичні події та діяльність видатних історичних осіб [4 ГІО 5-1.1-1]; *співвідносить* відомості про найважливіші історичні події в часі [4 ГІО 5-1.1-2]
Збирає інформацію на тему, яка цікавить; визначає важливі і менш важливі відомості та обґрунтовує це; порівнює події, вчинки осіб	*добирає* (з різних джерел) і *представляє* загальні відомості про Україну та інші держави [4 ГІО 5-4.1-1]; *виявляє* (зокрема з родинних історій) зв'язки між українцями та іншими народами [4 ГІО 5-4.1-2]; *порівнює* відомі історичні події та діяльність історичних діячів за наданим планом [4 ГІО 5-4.1-3]

Наводить приклади культурно-історичної спадщини України; виокремлює важливі для громадян України події, пояснює, як вони впливають на життя	самостійно й у складі групи *робить презентацію* про пам'ятки культури та історичні пам'ятки рідної місцевості / України [4 ГІО 5-1.3-1]; *розрізняє* важливі та другорядні події особистого життя / життя інших (друзів, батьків), класу, мешканців України [4 ГІО 5-1.3-2]; *переконує* у важливості відзначення державних свят і знаменних (ювілейних) дат, *обмірковує,* як ці події / визначні особи вплинули на сучасність [4 ГІО 5-1.3-3]; *досліджує* традиції і звичаї свого регіону, України, європейських країн [4 ГІО 5-1.3-4]
Виражає різними способами уявлення про відомі історичні події, пам'ятки культури, видатних людей	*розповідає* про громадянську позицію видатних осіб (чоловіків і жінок) української історії, науки, культури, спорту, підприємництва [4 ГІО 5-4.2-1]; *використовує* засоби мистецтв (вірш, сценка, малюнок тощо) для вираження свого ставлення до історичної події / постаті [4 ГІО 5- 4.2-2]
Виокремлює в тексті окремі події, персонажі, поняття; формулює зрозумілі запитання про людей, минулі чи теперішні події	*указує* на благородні / ганебні вчинки історичних осіб, *пояснює* мотиви свого ставлення до таких вчинків [4 ГІО 5- 3.2-1]; *визначає* в текстах ситуації, у яких ідеться про порушення прав людини, зокрема і прав дитини [4 ГІО 5-3.2-2]
Пояснює, що означає бути громадянином України та як Україна пов'язана з Європою.	*пояснює* (на прикладах), що означає бути громадянином України [4 ГІО 5-8.3-1]; *аргументовано оцінює* значущість для себе, родини державних свят України (День незалежності України, День Конституції України, День захисника України, День Соборності України) [4 ГІО 5-8.3-2]; *пояснює,* як Конституція України – найважливіший документ держави, впливає на його/ її життя і життя всіх громадян України [4 ГІО 5-8.3-3]; *розмірковує* про роль законів у своєму житті, житті інших людей колись і тепер [4 ГІО 5-8.3-4]; *знаходить інформацію* про інші країни Європи та світу, порівнює їх з Україною за наданим планом або самостійно [4 ГІО5-8.3-5]

Пропонований зміст

Я – громадянин/ громадянка України. Якою державою є Україна? Що об'єднує громадян України? Боротьба українців за державність і незалежність.
Що таке демократія? Які ознаки демократії в державі та суспільстві? Борці за демократію та права людини в Україні.
Творці Української держави. Відомості про видатних осіб української історії, які зробили значний внесок у розвиток Української державності (20-21 століття).
Українські меценати минулого й сучасного.
Я у Європі і світі. Україна на карті світу. Країни, що мають спільний кордон з Україною. Морські кордони України (оглядово).

У яких країнах живуть українці? Як і навіщо держави об'єднуються? (ЄС, НАТО тощо). Які проблеми існують у світі? (тероризм, війни, зміни клімату).

Мистецтво (інтегрований курс)

Мистецька освітня галузь.

Пояснювальна записка

Освітню програму цієї галузі створено на основі Державного стандарту початкової освіти.

Метою навчання мистецтва для загальної середньої освіти є формування культурних цінностей у процесі пізнання мистецтва та художньо-творчого самовираження в особистому та суспільному житті; плекання пошани до національної і світової мистецької спадщини.

Відповідно до окресленої мети, головними завданнями навчання мистецтва у початковій школі є:

- збагачення духовного світу учня / учениці під час сприймання мистецтва та художньої творчості; виховання шани до національної і світової культурної спадщини;
- набуття досвіду творення художніх образів через опанування елементарними мистецькими вміннями; розвиток загальних і спеціальних мистецьких здібностей;
- розкриття творчого потенціалу особистості; стимулювання художньо-образного мислення, художніх інтересів; виховання естетичного смаку; сприяння творчому самовияву та розвитку індивідуального стилю учня / учениці через мистецтво;
- розвиток уміння інтерпретувати твори мистецтва, висловлювати враження та особистісне ставлення до них; засвоєння початкових знань про види мистецтва, особливості їхньої художньо-образної мови, зокрема у взаємозв'язках;
- формування вміння презентувати й оцінювати власну творчість, плекання потреби у самовдосконаленні;

- формування вміння взаємодіяти з іншими через мистецтво, виявляти зв'язки мистецтва з природним і соціокультурним середовищем;
- виховання здатності застосовувати мистецтво для отримання задоволення та емоційного самопізнання.

Реалізація поставленої мети та завдань здійснюється за змістовими лініями: **«Художньо-практична діяльність», «Сприймання та інтерпретація мистецтва», «Комунікація через мистецтво»**, які окреслюють рамкову модель досягнення загальних цілей мистецької освітньої галузі.

Змістова лінія **«Художньо-практична діяльність»** націлює на розвиток креативності та мистецьких здібностей учнів через практичне засвоєння основ художньої мови різних видів мистецтва та способів художньо-творчого самовияву. Ця змістова лінія реалізується через формування в учнів умінь застосовувати різні виражальні засоби для творення художніх образів, імпровізування та естетичного перетворення довкілля, а також формування уявлень про можливість і способи впливати на емоційний стан завдяки мистецькій діяльності.

Змістова лінія **«Сприймання та інтерпретація мистецтва»** спрямована на пізнання цінностей, що несуть твори мистецтва. Її реалізація передбачає розвиток емоційної сфери учнів, збагачення естетичного досвіду, формування в них умінь сприймати, аналізувати, інтерпретувати, оцінювати мистецтво, виявляючи до нього емоційно-ціннісне ставлення, а також формування уявлень про можливість і способи впливати на свій емоційний стан завдяки сприйманню творів мистецтва.

Реалізація змістової лінії **«Комунікація через мистецтво»** націлена на соціалізацію учнів через мистецтво, усвідомлення ними свого «Я» (своїх мистецьких можливостей). Змістова лінія передбачає формування в учнів умінь презентувати себе і свої досягнення, критично їх оцінювати, взаємодіяти з іншими через мистецтво у середовищі, зокрема в різних культурно-мистецьких заходах, обговореннях тощо.

Мистецька освітня галузь може реалізуватися через інтегровані предмети або предмети за окремими видами мистецтва: наприклад, музичне мистецтво, образотворче мистецтво тощо за умови реалізації упродовж циклу навчання всіх очікуваних результатів галузі.

Результати навчання і пропонований зміст

І – 2-й класи

Обов'язкові результати навчання	Очікувані результати навчання
І. Змістова лінія "Художньо-практична діяльність"	
Творить відомими художніми засобами і способами	*співає* вокальні вправи, дитячі пісні (зокрема музичний фольклор) у відповідному настрої, характері, темпі, динаміці [2 МИО 1-І.1-1]; *дотримується* правил співу [2 МИО 1-І.1-2]; *грає* в ансамблі прості композиції (трикутники, бубни, барабан, сопілка, ксилофон тощо) [2 МИО 1-І.1-3]; *обирає* тембр інструменту (трикутники, бубни, барабан, сопілка, ксилофон тощо) для передавання відповідного образу [2 МИО 1-І.1- 4]; *орієнтується* в нотному записі (нотний стан, скрипковий ключ, розмір, такт, ноти в межах І октави, тривалості звуків – ціла, половинна, чверть, восьма) [2 МИО 1-І.1-5]; *відтворює* прості ритмічні послідовності (створені з половинних, четвертних та восьмих тривалостей), зокрема у різних темпах [2 МИО 1-І.1-6]; *виконує* прості площинні (двовимірні) живописні та графічні зображення; прості об'ємні композиції [2 МИО 1-І.1-7]; *використовує* у живописній роботі хроматичні і ахроматичні кольори; *утворює* з основних кольорів – похідні [2 МИО 1-І.1-8]; *створює* хроматичну й ахроматичну графічну композицію, використовуючи лінії, крапки та плями [2 МИО 1-І.1-9]; *складає* та розташовує на площині (у просторі) окремі елементи зображень (форм) у просту, зокрема орнаментальну, композицію (графічну, живописну, декоративну, об'ємну) [2 МИО 1-І.1-10]; відповідно до задуму, *обирає* положення формату аркуша (вертикальний, горизонтальний) [2 МИО 1-І.1-11]; *використовує* усю площину аркуша для створення композиції [2 МИО 1-І.1-12];

	користується художніми засобами та матеріалами, палітрою, пензлями, стеками, ножицями тощо [2 МИО 1- 1.1-13]; *конструює* прості композиції з художніх, природних та інших підручних матеріалів [2 МИО 1-1.1-14]; *дотримується* правил техніки безпеки [2 МИО 1-1.1-15]; *виконує* нескладні ролі (зокрема «пісні в ролях»), етюди- наслідування, перевтілюючись у різних персонажів [2 МИО 1-1.1- 16]; *вправляється* над інтонацією мовлення, чіткістю дикції, виразністю міміки і жесту [2 МИО 1-1.1-17]; *дотримується* загальноприйнятих правил поведінки в закладах культури та мистецтва (театрі, музеї тощо) [2 МИО 1-1.1-18]; *виконує* елементарні танцювальні рухи під музику; *рухається* в ритмі і темпі музики, *узгоджує* свої рухи з музичним супроводом (співом) [2 МИО 1-1.1-19]
Експериментує, використовуючи відомі техніки художньо- творчої діяльності, звуками, ритмами, рухами, лініями, кольорами, формами, матеріалами тощо для створення художніх образів	*придумує* образи (фантазує) та виражає задумане знайомими засобами художньої виразності [2 МИО 1-1.2- 1]; *імпровізує* голосом (музичні, мовленнєві інтонації), засобами пантоміми (міміка, жести), на музичних інструментах (трикутники, бубни, барабан, маракаси тощо) [2 МИО 1-1.2-2]; *створює* варіанти ритмічного супроводу до пісні [2 МИО 1-1.2-3]; *експериментує* з кольорами, лініями, формами тощо [2 МИО 1-1.2-4]
Спостерігає за навколишнім світом, фіксує за допомогою вчителя цікаві явища як ідеї для творчості; допомагає прикрасити місце, де навчається, живе	*спостерігає* за довкіллям, за допомогою вчителя/вчительки фіксує цікаві, незвичайні явища [2 МИО 1-1.3-1]; *створює* елементи композиції / декору для оформлення середовища, в якому живе і навчається, *використовує* побачене і почуте в художньо-практичній діяльності [2 МИО 1-1.3-2]
Визначає серед творів і видів художньо-творчої діяльності ті, що подобаються; ділиться емоціями від сприйняття мистецьких творів; творить для власного задоволення	*вирізняє* види мистецької діяльності, які поліпшують його / її настрій [2 МИО 1-3.4-1]; *описує* свої емоції від сприймання мистецьких творів [2 МИО 1-3.4- 2]; *обирає* вид художньої творчості за своїми вподобаннями [2 МИО 1- 3.4-3]
Пропонований зміст Спів (співацька постава, дихання, інтонація, дикція). Гра на музичних інструментах: створення варіантів ритмічного супроводу до пісні, ритмічних послідовностей тощо. Імпровізації голосом, пластикою, на музичних інструментах. Відтворення рухами характеру, темпу, ритму музики. Інсценізація пісень, створення театралізованих образів. Ознайомлення з нотною грамотою. Малювання графічними матеріалами, фарбами. Використання різних ліній, плям, форм, кольорів та їх відтінків для створення візуальних образів.	

Розміщення зображень на аркуші, у просторі, компонування елементів композиції (площинна, об'ємна). Дослідження довкілля, виявлення цікавих, незвичайних об'єктів для створення художніх образів. Вирізування, конструювання з паперу та інших підручних матеріалів. Робота з природними матеріалами. Елементарна стилізація форм оздоблювальних елементів різних видів декоративно- прикладного мистецтва (народна іграшка, розпис, витинанка, писанка тощо). Ліплення з пластичних матеріалів різними (простими) прийомами і способами. Прикрашання місця, де навчається, живе. Організація робочого місця. Дотримання охайності та правил техніки безпеки. Інсценізація (виконання нескладних ролей), етюди-наслідування. Відтворення елементарних танцювальних елементів. Імпровізації засобами пантоміми (міміка, жести). Використання видів мистецької діяльності для задоволення та поліпшення емоційного стану	
2. Змістова лінія "Сприймання та інтерпретація мистецтва"	
Сприймає твори різних видів мистецтва і проявляє емоційно-ціннісне ставлення до них у різний спосіб (словами, рухами, мімікою, лініями, кольорами тощо)	*сприймає* твір мистецтва та *висловлює* враження, добираючи із запропонованих слова, співзвучні з власними емоціями [2 МИО 2- 2.1-1]; *порівнює* музичні та візуальні образи, твори мистецтва та явища довкілля [2 МИО 2-2.1-2]; *відтворює* емоційні враження від твору мистецтва різними відомими засобами та способами (рухами, мімікою, лініями, кольорами тощо) [2 МИО 2-2.1-3]
Розрізняє види мистецтва (музичне, образотворче, театральне, хореографічне тощо) і розпізнає притаманні їм засоби виразності	*розрізняє* види мистецтва (музичне, образотворче, театральне, танцювальне, екранні) [2 МИО 2-2.2-1]; *характеризує* мелодію [2 МИО 2-2.2-2]; *визначає* темп (повільно, помірно, швидко); регістр (високий, середній, низький), динаміку (гучно, тихо), тембр (звучання хору та оркестру, окремих музичних інструментів (сопілка, бубон, барабан, скрипка, бандура, фортепіано тощо) [2 МИО 2-2.2-3]; *розпізнає* прості художні матеріали, якими виконана учнівська творча робота (кольорові олівці, фломастери, акварель, гуаш, пластилін тощо) [2 МИО 2-2.2-4]; *визначає* гаму (тепла, холодна, мішана) творів мистецтва та учнівських робіт [2 МИО 2-2.2-5]; *розрізняє* види театру (ляльковий, музичний, драматичний) та кінематографу (кінофільм, мультфільм) [2 МИО 2-2.2-6]

Визначає серед творів і видів художньо-творчої діяльності ті, що подобаються; ділиться емоціями від сприйняття мистецьких творів; творить для власного задоволення	*вирізняє* (із запропонованих) твори мистецтва, що змінюють або передають його / її настрій [2 МИО 2-3.4-4]
Пропонований зміст Сприймання творів різних видів мистецтва. Виявлення та характеристика вражень, емоцій, які вони викликали. Визначення засобів виразності твору. Порівняння природних форм, образів довкілля з їх художнім (декоративним) трактуванням. Ознайомлення з деякими видами театру (ляльковий, музичний, драматичний), кіномистецтва (кінофільм, мультфільм). Використання творів різних видів мистецтва для отримання задоволення та поліпшення емоційного стану	
3. Змістова лінія "Комунікація через мистецтво"	
Оцінює власну творчість за визначеними орієнтирами; пояснює, наскільки вдалося втілити свій задум	*порівнює* власний задум із його втіленням [2 МИО 3-3.1- 1]; *описує*, що вдалося чи не вдалося втілити [2 МИО 3-3.1- 2]; *пояснює* власні досягнення в художньо-творчій діяльності [2 МИО 3-3.1-3]
Презентує створені художні образи у зрозумілий спосіб, пояснюючи створене	*презентує* результати власної творчості (співає пісні, виконує танцювальні рухи, демонструє власні роботи з образотворчого мистецтва тощо) [2 МИО 3-3.2-1]; *вербально описує* свій творчий задум [2 МИО 3-3.2-2]
Бере участь у колективній творчій діяльності, дотримується правил творчої співпраці; ділиться з іншими особами враженнями від сприйняття мистецтва та творчої діяльності	*виявляє* (з допомогою вчителя / вчительки) інформацію, отриману від сприймання творів мистецтва [2 МИО 3-3.3- 1]; *ділиться* враженнями від творів різних видів мистецтва [2 МИО 3- 3.3-2]; *бере участь* у колективному виконанні творчого задуму – у народних святах та обрядах, концертах, виставках, інсценізаціях тощо [2 МИО 3-3.3-3]; *дотримується* правил взаємодії і творчої співпраці [2 МИО 3-3.3- 4]
Пропонований зміст Виховні ситуації на основі творів мистецтва. Презентація творчих досягнень та їх опис. Колективне виконання творчого задуму (оформлення класної кімнати, створення колективних художніх композицій, флеш-моби тощо). Проведення мистецьких заходів (концертів, виставок, конкурсів, інсценізацій тощо). Узгодження правил творчої співпраці, взаємодії, комунікації	

Результати навчання і пропонований зміст

3 – 4-й класи

Обов'язкові результати навчання	Очікувані результати навчання
І. Змістова лінія "Художньо-практична діяльність"	
Добирає засоби і способи для творення художнього образу	*співає* вокальні вправи, дитячі пісні (зокрема музичний фольклор), *добирає засоби* виразності (темп, динаміку, штрихи), необхідні для відтворення настрою, характеру; стежить за точністю інтонування, чіткістю дикції (вимови); *виконує* прості канони [4 МИО 1-1.1-1]; *стежить* за співацькою поставою, диханням [4 МИО 1- 1.1-2]; *грає* в ансамблі нескладні композиції (трикутники, бубни сопілка (як індивідуальний інструмент), ксилофон, синтезатор тощо) [4 МИО 1-1.1-3]; *самостійно добирає* тембр музичного інструменту для передачі відповідного образу, пояснює свій вибір [4 МИО 1-1.1-4]; *орієнтується* в нотному записі, необхідному для виконання [4 МИО 1-1.1-5]; *читає і виконує* найпростіші ритмічні партитури, зокрема в різних темпах та динаміці [4 МИО 1-1.1-6]; *виконує* прості живописні та графічні зображення, замальовки з натури та за уявою, створює прості об'ємні композиції з різних, зокрема пластичних, матеріалів різними (простими) прийомами і способами [4 МИО 1- 1.1-7]; *добирає* художні матеріали, відповідно до виду мистецтва (образотворче, декоративно-прикладне), у якому працює [4 МИО 1- 1.1-8]; *здійснює* елементарну стилізацію форм оздоблювальних елементів різних видів декоративно-прикладного мистецтва (народна іграшка, розпис, витинанка, писанка тощо) [4 МИО 1-1.1-9]; *самостійно створює* просту композицію (графічну, живописну, декоративну, об'ємну), визначаючи в ній головне і другорядне, враховуючи основні пропорції зображуваних предметів та добираючи відповідні засоби та способи [4 МИО 1-1.1-10]; *обирає* формат аркуша (прямокутник, квадрат, коло) для кращого втілення задуму та використовує всю його площину [4 МИО 1-1.1- 11];

	використовує елементарні закони перспективи (одне за іншим; ближче – більше та яскравіше, далі – менше та блідіше), передаючи плановість простору у площинних зображеннях [4 МИО 1-1.1-12]; *користується* художніми матеріалами, палітрою, пензлями, стеками, ножицями тощо [2 МИО 1-1.1-13]; *вирізує, конструює та створює* прості композиції з паперу, художніх, природних та різних підручних матеріалів, самостійно добирає складові композиції [4 МИО 1-1.1-14]; *дотримується* охайності, правил техніки безпеки [4 МИО 1-1.1- 15]; *організовує* робоче місце [4 МИО 1-1.1-16]; *виконує* нескладні ролі (у тому числі, пісні «у ролях»), *добирає* засоби вираження (темп, тембр голосу, динаміку, рухи, міміку) [4 МИО 1-1.1-17]; *грає* елементарні театральні етюди (самостійно *обирає* відомих персонажів та перевтілюється у них, зокрема *імітує* характерні рухи, ходу, звуки тощо) [4 МИО 1-1.1- 18]; *вправляється* над інтонацією, мовленням, диханням; дикцією, мімікою, жестами [4 МИО 1-1.1-19]; *дотримується* загальноприйнятих правил поведінки в закладах культури та мистецтва (театрі, музеї тощо) [4 МИО 1-1.1-20]; *рухається* під музику, добираючи відомі танцювальні елементи (народні, сучасні); *узгоджує* свої рухи з музичним супроводом (співом), *орієнтується* у просторі [4 МИО 1-1.1-21]
Експериментує, використовуючи відомі техніки художньо-творчої діяльності, зі звуками, ритмами, рухами, лініями, кольорами, формами, матеріалами тощо, поєднуючи елементи для втілення ідеї в художньому образі	*придумує* образи, використовуючи знайомі засоби та способи творення образів (звуки, слова, пантоміму, рухи, лінії, кольори тощо), якими може виразити свої почуття та емоції, застосовує їх окремо чи у поєднанні [4 МИО 1-1.2- 1]; *імпровізує* голосом (музичні, мовленнєві інтонації), на музичних інструментах [4 МИО 1-1.2-2]; *створює* варіанти ритмічного супроводу до пісні, *самостійно добирає* інструменти для супроводу [4 МИО 1-1.2-3]; *створює* фрагментарні зображення в процесі експериментування з кольорами, лініями, формами тощо [4 МИО 1-1.2-4]; *імпровізує* засобами пантоміми (міміка, жести) [4 МИО 1- 1.2-5];

	експериментує з утіленням одного образу засобами різних видів мистецтва [4 МИО 1-1.2-6]; елементарно *стилізує* форми оздоблювальних елементів різних видів декоративно-прикладного мистецтва (народна іграшка, розпис, витинанка, писанка тощо) [4 МИО 1-1.2-7]; *ліпить* із пластичних матеріалів різними (простими) прийомами і способами [4 МИО 1-1.2-8]
Спостерігає за навколишнім світом, фіксує в різний спосіб цікаві явища; використовує їх у творчій діяльності; пропонує ідеї оздоблення місця, де навчається, живе; реалізує їх самостійно або за допомогою інших осіб	*досліджує* довкілля, *виявляє* цікаві, незвичайні об'єкти для створення художніх образів, *фіксує* їх у різний спосіб (фото, аудіо, відеозйомка, замальовки тощо) [4 МИО 1- 1.3-1]; *створює* елементи композиції / декору для оформлення середовища, в якому живе і навчається; за потреби, *використовує* побачене і почуте в художньо-творчій діяльності [4 МИО 1-1.3-2]; *організовує* середовище навколо себе: *пропонує* ідеї його оформлення. можливі засоби їх художнього втілення та *реалізовує* їх [4 МИО 1-1.3-3]
Розпізнає власні емоції від сприйняття мистецьких творів, обирає твори і види художньо-творчої діяльності відповідно до свого настрою; пояснює, від чого одержує насолоду у власній творчості	*визначає* улюблені види мистецької діяльності, *займається* ним/ ними у вільний час для задоволення; *пояснює,* від чого одержує насолоду у своїй творчості [4 МИО 1-3.4-1]; *розпізнає і виражає* власні емоції від художньої творчості [4 МИО 1- 3.4-2]; *обирає* види художньо-творчої діяльності відповідно до свого настрою, *виявляє* свої почуття та емоції у творчості [4 МИО 1-3.4-3]

Пропонований зміст

Спів (створення образу, настрою; добір засобів виразності). Виконання простих канонів. Гра на музичних інструментах: створення варіантів ритмічного супроводу до пісні, гра в ансамблі (зокрема за ритмічними партитурами) тощо.
Імпровізації голосом, пластикою, на музичних інструментах. Ознайомлення з нотною грамотою, необхідною для виконання.

Малювання графічними та живописними матеріалами. Добір і використання різних відомих засобів образотворчої виразності для створення візуальних образів. Розміщення зображень на аркуші, у просторі, компонування елементів композиції (площинна, об'ємна), відтворення плановості простору у площинних зображеннях.

Дослідження довкілля, виявлення цікавих, незвичайних об'єктів для створення художніх образів. Вирізування, конструювання з паперу та інших підручних матеріалів. Робота з природними матеріалами. Елементарна стилізація форм оздоблювальних елементів різних видів декоративно-прикладного мистецтва (народна іграшка, розпис, витинанка, писанка тощо). Ліплення з пластичних матеріалів різними (простими) прийомами і способами. Прикрашання місця, де учень/учениця навчається, живе. Організація робочого місця. Дотримання охайності та правил техніки безпеки. Інсценізація, найпростіші театральні етюди (створення театралізованих образів, зокрема під час рольового виконання пісні). Відтворення елементарних танцювальних елементів. Імпровізації засобами пантоміми (міміка, жести). Використання видів мистецької діяльності для задоволення та поліпшення емоційного стану.	
2. Змістова лінія "Сприймання та інтерпретація мистецтва"	
Сприймає твори різних видів мистецтва і проявляє емоційно-ціннісне ставлення до них у різний спосіб; зосереджує увагу на деталях; пояснює, що подобається у творі, а що ні, визначає відомі засоби художньої виразності	*сприймає* твір мистецтва, *виявляє* здатність цілісно охопити увагою художній твір, *зосереджує увагу* на деталях; *вербально характеризує* побачене (почуте) [4 МИО 2-2.1-1]; *добирає* слова для характеристики власних емоцій та вражень; *пояснює,* що подобається у творі, а що – ні, *визначає* відомі засоби художньої виразності [4 МИО 2- 2.1-2]; *порівнює* музичні та візуальні образи, твори мистецтва та явища довкілля [4 МИО 2-2.1-3]; *порівнює* засоби виразності різних видів мистецтва (музичного, візуальних, кіно) у створенні аналогічних образів (зокрема персонажів казок) [4 МИО 2-2.1-4]; *порівнює* природні форми, образи довкілля з їх художнім (декоративним) трактуванням [4 МИО 2-2.1-5]; *відтворює* емоційні враження від твору мистецтва різними художніми засобами [4 МИО 2-2.1-6]
Вирізняє елементи художньої мови, характерні для різних видів мистецтва (музичне, образотворче, театральне, хореографічне тощо)	*розрізняє* види мистецтва; мистецькі професії, пов'язані з цими видами мистецтва [4 МИО 2-2.2-1]; *розпізнає* елементи художньої мови творів музичного мистецтва для характеристики художнього образу: *характеризує* мелодію, темп, динаміку, ритм, регістр, характер музичної інтонації; тембр та склад виконавців (соліст, хор, оркестр, деякі тембри музичних інструментів), лад (мажор, мінор), прості музичні форми (двочастинна, тричастинна, рондо, варіації) [4 МИО 2-2.2- 2]; *розпізнає* елементи художньої мови творів образотворчого мистецтва для характеристики художнього образу: кольорову гаму твору (тепла, холодна), тональність (світлі й темні кольори), елементи композиції твору (центр, головне і другорядне, симетрію та асиметрію) [4 МИО 2- 2.2-3];

	розпізнає елементи художньої мови творів синтетичних видів мистецтва для характеристики художнього образу: акторську гру, костюми, декорації, музичне оформлення театрального/ екранного твору [4 МИО 2-2.2-4]; *розпізнає та характеризує* художні матеріали, якими виконана учнівська творча робота (кольорові олівці, фломастери, акварель, гуаш, пластилін тощо) [2 МИО 2- 2.2-5]; *розрізняє* різновиди образотворчого (живопис, графіка, скульптура); музичного (вокальна, інструментальна), театрального (драматичний, ляльковий, музичний) мистецтва, хореографії (народна, класична, сучасна) та кіно (кінофільм, мультфільм) за їхніми характерними виражальними засобами [4 МИО 2-2.2-6]; *розпізнає* за характерними ознаками деякі жанри музичного (пісня, танець, опера, балет тощо) та образотворчого мистецтва (портрет, пейзаж (краєвид), натюрморт, анімалістичний тощо); види орнаментів за змістом (рослинний, геометричний тощо) та застосуванням (стрічковий, розетка), види анімації (мальована, лялькова, пластилінова, комп'ютерна), деякі танці – народні і сучасні [4 МИО 2- 2.2-7]
Розпізнає власні емоції від сприйняття мистецьких творів, обирає твори і види художньо-творчої діяльності відповідно до свого настрою; пояснює, від чого одержує насолоду у власній творчості	*визначає* улюблені твори мистецтва та рекомендує їх іншим [4 МИО 2-3.4-1]; *пояснює,* що подобається (чи не подобається) у творі мистецтва [4 МИО 2-3.4-2]; *виділяє* твори мистецтва, що змінюють або передають його / її настрій; характеризує власні емоції [4 МИО 2-3.4- 3]

Пропонований зміст

Сприймання творів різних видів мистецтва. Вербальна характеристика змісту (крім творів інструментальної музики), вражень, емоцій, які вони викликали, виявлення особистісного ставлення до них (відповідно до віку). Характеристика ролі засобів виразності у створенні художнього образу.

Порівняння можливостей втілення аналогічних образів у різних видах мистецтва; порівняння природних форм, образів довкілля з їх художнім (декоративним) трактуванням.

Ознайомлення з різновидами образотворчого (живопис, графіка, скульптура), музичного (вокальна, інструментальна), театрального (драматичний, ляльковий, музичний) мистецтва, хореографії (народна, класична, сучасна) та кіно (кінофільм, мультфільм).
Ознайомлення з деякими жанрами музичного (пісня, танець, опера, балет тощо) та образотворчого мистецтва (портрет, пейзаж (краєвид), натюрморт, анімалістичний тощо); видами орнаментів за змістом (рослинний, геометричний тощо) та застосуванням (стрічковий, розетка), видами анімації (мальована, лялькова, пластилінова, комп'ютерна) та деякими танцями – народними і сучасними.

Використання творів різних видів мистецтва для отримання задоволення та поліпшення емоційного стану.	
3. Змістова лінія «Комунікація через мистецтво»	
Оцінює власну творчість за визначеними орієнтирами; визначає за допомогою вчителя необхідні для самовдосконалення дії; відстоює своє право на самовираження	*характеризує* власну творчість за поданими орієнтирами, *пояснює*, що вдалося чи не вдалося [4 МИО 3-3.1-1]; *аналізує* свої досягнення, свої сильні сторони, *обирає* (з допомогою вчителя/ вчительки) спосіб удосконалення та може пояснити свій вибір [4 МИО 3-3.1-2]
Презентує створені художні образи, пояснює свій задум, відстоює думку	*представляє* результати власної творчості (співає улюблені пісні, *виконує* танцювальні рухи, *демонструє* власні твори образотворчого мистецтва тощо) перед рідними, однолітками [4 МИО 3-3.2-1]; *пояснює* свій задум, захищає свою позицію [4 МИО 3- 3.2- 2]
Бере участь у колективних творчих проектах, виконує різні дії / ролі у творчому процесі; обговорює з іншими враження від сприймання мистецтва та творчої діяльності, поважаючи вибір інших осіб	*виявляє та обговорює* інформацію, отриману від сприймання творів мистецтва, ділиться своїми спостереженнями [4 МИО 3-3.3- 1]; *знаходить* просту мистецьку інформацію (підручники, енциклопедії; аудіо- та відеозаписи, інтернет-ресурси тощо), *ділиться* нею з іншими, пояснює свої вподобання [4 МИО 3-3.3-2]; *ділиться* власними враженнями від творів різних видів мистецтва [4 МИО 3-3.3-3]; *бере участь* у шкільних мистецьких заходах (концертах, конкурсах, інсценізаціях, елементах народних обрядів, арт-мобах тощо), *виконує* різні дії / ролі у творчому процесі [4 МИО 3-3.3-4]; *бере участь* у колективних творчих проектах, зокрема із використанням засобів різних видів мистецтва (оформлення класної кімнати, створення колективних художніх композицій, виставки творів тощо [4 МИО 3-3.3- 5]; *дотримується* правил взаємодії і творчої співпраці, виявляє повагу до інших [4 МИО 3-3.3-6]
Пропонований зміст Виховні ситуації на основі творів мистецтва. Презентація та характеристика власних творчих досягнень. Колективне виконання творчого задуму. Проведення шкільних мистецьких заходів. Правила творчої співпраці, взаємодії, комунікації.	

Фізична культура
Фізкультурна освітня галузь

Пояснювальна записка

Освітню програму цієї галузі створено на основі Державного стандарту початкової освіти.

Метою цієї галузі для загальної середньої освіти є формування в учня / учениці стійкої мотивації до занять фізичною культурою і спортом та життєво необхідних рухових умінь і навичок для збереження власного здоров'я, розширення функціональних можливостей організму.

Відповідно до окресленої мети, головними завданнями фізкультурної освітньої галузі у початковій школі є:

- розширення рухового досвіду, вдосконалення навичок життєво необхідних рухових умінь та навичок, використання їх у повсякденній та ігровій діяльності;
- розширення функціональних можливостей організму через цілеспрямований розвиток фізичних якостей і природних здібностей;
- збереження та зміцнення здоров'я школярів;
- формування загальних уявлень про фізичну культуру, її значення в житті людини, збереженні та зміцненні здоров'я;
- формування основ здорового способу життя і створення умов для покращення фізичного і психоемоційного стану;
- формування практичних навичок щодо самостійних занять фізичними вправами та проведення активного відпочинку;
- розвиток комунікативних умінь під час занять фізичною культурою;
- формування морально-вольових якостей та позитивного ставлення до занять фізичною культурою і спортом;
- усвідомлення ролі занять спортом і Олімпійського руху для формування самоповаги, впевненості в собі, прагнення досягати успіху, дотримуючись принципів чесної гри;
- збільшення обсягу рухової активності, яка приноситиме радість дитині;
- формування творчих здібностей засобами фізичної культури.

Освітня програма фізкультурної освітньої галузі для 1-4 класів охоплює такі змістові лінії: **«Базова рухова активність», «Ігрова та змагальна діяльність учнів (рухливі ігри та естафети)», «Турбота про стан здоров'я та безпеку».**

Змістова лінія **«Базова рухова активність»** охоплює такі види діяльності, які спрямовані на формування життєво необхідних рухових умінь і навичок.

Змістова лінія **«Ігрова та змагальна діяльність учнів (рухливі ігри та естафети)»** пов'язана з опануванням рухливих ігор та естафет, що задовольняє потребу в руховій активності та сприяє формуванню комунікативних здібностей.

Змістова лінія **«Турбота про стан здоров'я та безпеку»** спрямована на формування свідомого ставлення до власного здоров'я та вмінь безпечної поведінки в процесі фізкультурної діяльності.

Предметом навчання у початковій школі в галузі фізичного виховання **є рухова активність із загальноосвітньою спрямованістю.**

Нові підходи до змісту занять фізичною культурою повинні орієнтують вчителів не тільки на фізичну підготовленість, а й на розвиток особистості, на індивідуальне сприймання навчального матеріалу. Розв'язання цих завдань допускає відхід від жорсткої регламентації занять, підвищення їхньої емоційної насиченості, максимальної різноманітності форм, методів та засобів фізичного виховання, широкого використання інноваційних технологій фізичного виховання.

Результати навчання і пропонований зміст

1 – 2-й класи

Обов'язкові результати навчання	**Очікувані результати навчання**
І. Змістова лінія "Базова рухова активність"	
Виконує вправи на пересування (ходьба, біг, стрибки, лазіння, плавання, ковзання), виконує вправи з предметами та без них (за наявності відповідних умов)	*виконує* комплекси загальнорозвивальних та спеціальних вправ за показом учителя / учительки з використанням різних предметів та без них [2 ФІО 1-1.1-1]; *виконує* різновиди ходьби [2 ФІО 1-1.1-3]; *виконує* бігові вправи та різновиди бігу [2 ФІО 1-1.1-4]; *виконує* стрибкові вправи [2 ФІО 1-1.1-5];

	долає смугу природних та штучних перешкод за допомогою лазіння та перелізання, стрибків і бігу [2 ФІО 1-1.1-6]; *виконує* метання різними способами на дальність та в ціль [2 ФІО 1-1.1-7]; *виконує* гімнастичні, ігрові та інші вправи [2 ФІО 1-1.1-8]; *виконує* базові рухи, характерні для різних видів спорту [2 ФІО 1-1.1-9]
Розпізнає, добирає та виконує фізичні вправи для ранкової гімнастики; розрізняє, добирає та виконує фізичні вправи з різних видів спорту для розвитку фізичних якостей	*виконує* комплекси фізичних вправ ранкової гігієнічної гімнастики, фізкультурної хвилинки і фізкультурної паузи [2 ФІО 1-1.2-1]; *розрізняє* легкоатлетичні, гімнастичні, ігрові та інші вправи та *виконує* їх [2 ФІО 1-1.2-2]; *добирає* необхідний спортивний інвентар та вправи до видів спорту, якими займається [2 ФІО 1-1.2-3]

Пропонований зміст

Основи знань з фізичної культури

Поняття про життєво важливі способи пересування людини. Значення ранкової гігієнічної гімнастики, фізкультурної хвилинки.

Правила добору спортивного інвентарю та безпечної поведінки під час виконання життєво необхідних рухових умінь та навичок.

Загальнорозвивальні вправи: без предмета, вправи імітаційного характеру, вправи з предметами (із гімнастичною палицею, з прапорцями, з м'ячами, із скакалкою; комплекс ранкової гігієнічної гімнастики; комплекс фізкультурної паузи).

Положення тіла у просторі: *вправи з вихідних положень*: сидячи (ноги нарізно, на п'ятах, зігнувши ноги; кутом, із нахилом уперед, на правому/ лівому стегні);
вправи з виконанням упорів: присівши, лежачи, лежачи ззаду, стоячи, стоячи на колінах; лежачи на стегнах та передпліччях;

вправи з вихідних положень у висах: стоячи, лежачи; на зігнутих руках; стоячи позаду; зависом однією ногою та двома ногами, підтягування у висі, у висі лежачи.

Елементи акробатики: групування (сидячи, лежачи), перекати в групування, перекид боком та вперед, стійка на лопатках із зігнутими та прямими ногами.

Дитячий фітнес: *логоаеробіка* – загальнорозвивальні вправи, поєднані з вимовою певних звуків або нескладних віршованих рядків;
звіроаеробіка – загальнорозвивальні вправи з імітацією рухів тварин;
фітбол-аеробіка – загальнорозвивальні та спеціальні вправи з фітболами;

танцювальна аеробіка (комплекси ритмічних вправ): повороти, нахили тулуба, поєднані з різними кроками під музичний супровід – приставний крок, перемінний крок; *танцювальні імпровізаційні вправи:* крок із пальців, крок із каблука з чергуванням вправ на рухи корпусу під музичний супровід; переступання, крок польки.

Ходьба та її різновиди: на пальцях, п'ятах, із високим підніманням стегна, у напівприсіді, у присіді, з різними положеннями рук, ходьба «змійкою»; ходьба на підвищеній опорі (гімнастична лава, низька колода) з різним положенням рук, чергуючи з присіданнями, нахилами; «перелізання»; із зупинкою за сигналом; із вантажем (мішечком) на голові; ходьба по підвищеній опорі приставними кроками правим і лівим боком, на пальцях (гімнастична лава, низька колода) з різним положенням рук почергово з поворотами, присіданнями.

Біг: із високим підніманням стегна, із закиданням гомілок, із зміною напрямку; із різних вихідних положень; біг із високого старту до 30 м; біг до 500 м; чергування ходьби та бігу до 1000 м; спиною уперед; із зупинками стрибком та у кроці за зоровим і слуховим сигналами; пересування приставними кроками правим, лівим боком; «повторний» біг 3 по 10 м; різновиди «човникового» бігу 4 по 9 м; біг до 30 м із високого старту.

Лазіння по горизонтальній та похилій (кут від 20 до 45 градусів) гімнастичній лаві в упорі, стоячи на колінах; по гімнастичній стінці в різних напрямках; підтягування у положенні лежачи на горизонтальній та похилій гімнастичній лаві однойменним і різнойменним способом; по гімнастичній стінці вгору і вниз однойменним та різнойменним способами. **Перелізання** через перешкоду висотою від 80 см до 100 см різними способами; підлізання під перешкодою.

Вправи з малим м'ячем (тенісним, гумовим): тримання м'яча, підкидання м'яча правою та лівою руками; ловіння м'яча однією та двома руками після відскоку від стіни, підлоги; метання м'яча правою і лівою рукою із-за голови, стоячи на місці; метання м'яча у вертикальну ціль з відстані 8-10 м; метання малого м'яча у щит; метання малого м'яча в горизонтальну ціль з відстані 6-8 м; метання малого м'яча із-за голови на дальність; метання м'ячів різної ваги на задану відстань; метання м'ячів різної ваги на однакову відстань. **Вправи з великим м'ячем (гумовим, футбольним, волейбольним, баскетбольним):** тримання м'яча; підкидання м'яча і ловіння його після відскоку від підлоги; передавання м'яча з рук у руки в колі, в колоні, шерензі, праворуч, ліворуч, над головою, під ногами; перекидання м'яча у парах; удари м'яча об підлогу однією та двома руками; ведення

м'яча на місці правою і лівою рукою; ведення м'яча з одночасними кроками правою та лівою рукою; кидки м'яча знизу з положення сидячи та стоячи, передавання і ловіння м'яча двома руками від грудей (у колі, парах, трійках), передачі м'яча двома руками з ударом об підлогу; ведення м'яча ногою у кроці; зупинка м'яча, що котиться, підошвою; ведення м'яча передньою частиною ступні; удари по нерухомому м'ячу; зупинка м'яча, що котиться; удари по м'ячу, що котиться; ведення м'яча ногою по прямій, по дузі, між стійками.

Стрибки: *стрибки без використання предметів:* на місці на одній, двох ногах, із поворотами праворуч, ліворуч, кругом; з просуванням вперед, назад, у присіді правим та лівим боком; на місці з поворотами на 45, 90, 180 градусів, по «купинах», вистрибування з присіду;
стрибки зі скакалкою (стрибки на двох ногах, почергово, обертаючи скакалку вперед; на двох ногах із проміжними стрибками на місці; поперемінно відштовхуючись ногами на місці);
стрибки в глибину (з висоти від 40 до 60 см з м'яким приземленням на дві ступні; зіскок із гімнастичної лави);
стрибки у висоту **(**через гімнастичну палицю, гумову мотузку з місця, з прямого розбігу; застрибування на підвищену опору (кілька матів, складених один на одного) однією та двома ногами та зістрибування); стрибки через перешкоди висотою до 50 см поштовхом однією та двома ногами; *стрибки в довжину* (з місця поштовхом однієї, двох ніг; стрибки у довжину із просуванням вперед).

2. Змістова лінія “Ігрова та змагальна діяльність учнів”	
Виконує рухові дії під час рухливих ігор під керівництвом вчителя	*грає* в рухливі ігри та *бере участь* в естафетах [2 ФІО 2- 1.3- 1]; *застосовує* рухливі ігри під час прогулянок, екскурсій, відпочинку, задовольняючи потребу в руховій та ігровій діяльності [2 ФІО 2-1.3-2]
Виконує різні ролі під час рухливих ігор, забав, обрядів та інших форм рухової діяльності	*спілкується* та *взаємодіє* з дорослими й однолітками [2 ФІО 2-3.1-1]; *співпрацює* й *досягає* спільних командних цілей, наприклад під час рухливих ігор та естафет [2 ФІО 2-3.1- 2]; *бере участь* в ухваленні спільних рішень на користь команди [2 ФІО 2-3.1-3]; *виконує* різні ролі в ігрових ситуаціях [2 ФІО 2-3.1-4]; активно *вболіває* за результат команди [2 ФІО 2-3.1-5]
Дотримується правил безпеки особисто та під час спільної з друзями рухової діяльності	*дотримується* безпечної поведінки під час виконання фізичних вправ та ігор [2 ФІО 2-3.2-1]
Дотримується правил чесної гри під час рухової діяльності; не засмучується через поразку	*пояснює* емоції, що виникають під час естафет та рухливих ігор [2 ФІО 2-3.3-1]; *пояснює,* чому треба грати чесно, поважаючи суперника [2 ФІО 2-3.3-2]; *пояснює* правила проведення гри, *ставить запитання*, щоб краще їх зрозуміти, та *діє* відповідно до узгоджених правил [2 ФІО 2-3.3-3]; *розповідає* про відомих спортсменів та прагне брати з них приклад [2 ФІО 2-3.3-4]; *пояснює,* як треба вигравати і програвати з гідністю [2 ФІО 2-3.3-5]
Пропонований зміст **Основи знань із фізичної культури** Значення рухливих ігор для підвищення рухової активності школяра та оволодіння життєво необхідними руховими вміннями та навичками. Правила безпечної поведінки під час рухливих ігор та естафет. Ознайомлення з правилами рухливих ігор. Ознайомлення із зимовими та літніми видами спорту, досягненнями відомих українських спортсменів. Правила чесної гри, вміння вигравати і програвати з гідністю. **Рухливі ігри для активного відпочинку** *Рухливі ігри та естафети:* для формування культури рухів, навичок пересування, володіння м’ячем (естафети з інтегрально розвивальними м’ячами (eduball)), зимові рухливі ігри, рухливі ігри із застосуванням стрибкових вправи тощо.	
3. Змістова лінія «Піклування про стан здоров’я та безпеку»	

Контролює своє самопочуття за підтримки дорослих у закладі загальної середньої освіти і поза його межами	*регулює* фізичне навантаження відповідно до самопочуття під час виконання фізичних вправ [2 ФІО 3-2.1-1]; *пояснює*, які ознаки втоми виявляються під час виконання фізичних навантажень [2 ФІО 3-2.1-2]; після виконання фізичних вправ *визначає*, що було складно зробити і чого досягнув/ -ла [2 ФІО 3-2.1-3]; *описує* ознаки впливу фізичного навантаження на власний організм [2 ФІО 3-2.1-4]
Пояснює значення фізичних вправ для здоров'я людини	*переконує* однокласників про користь виконання фізичних вправ [2 ФІО 3-2.2-1]; *аргументує*, що кожна людина – неповторна і може мати різні фізичні якості [2 ФІО 3-2.2-2]; *пояснює* роль загартування для зміцнення здоров'я людини [2 ФІО 3-2.2-3]
Обирає за допомогою вчителя та виконує вправи/ігри і елементи різних видів спорту для розвитку фізичних якостей	*виконує* вправи для формування постави [2 ФІО 3-2.3-1]; *виконує* дихальні вправи та вправи на релаксацію [2 ФІО 3-2.3-2]; *виконує* вправи на свіжому повітрі для зміцнення здоров'я та покращення фізичного розвитку [2 ФІО 3-2.3-3]; *виконує* вправи для розвитку фізичних якостей та *аналізує* їхні зміни за допомогою вчителя/ вчительки [2 ФІО 3-2.3- 4]; *пояснює* цінність зусиль для формування характеру [2 ФІО 3-2.3-5]; *добирає* вправи за вподобаннями [2 ФІО 3-2.3-6]

Пропонований зміст

Основи знань із фізичної культури

Поняття про фізичну культуру як сукупність фізичних вправ, спрямованих на зміцнення здоров'я. Фізичні вправи для формування постави, профілактики плоскостопості та відновлення організму. Ознаки втоми під час виконання фізичних навантажень та засоби її уникнення. Загартування як засіб зміцнення здоров'я та покращення фізичного розвитку.

Вправи для формування постави та профілактики плоскостопості *Загальнорозвивальні вправи:* нахили та повороти голови, згинання та розгинання верхніх кінцівок, кругові рухи руками, нахили в бік, пружинні рухи з різних вихідних положень; нахили, повороти, прогинання та вигинання тулуба у положенні упору «стоячи на колінах»; піднімання тулуба з вихідного положення, лежачи на спині та животі; підтягування на низькій перекладині з вихідного положення упору «лежачи»; присіди, напівприсіди, згинання та розгинання ніг, відведення ніг набік, статичні положення на рівновагу. *Загальнорозвивальні вправи для формування постави:* біля гімнастичної стінки, вертикальної осі, дзеркала.

Вправи для профілактики плоскостопості: ходьба по дрібних предметах, біг на пальцях, ходьба перекатами з п'ятки на пальці, «гусениця», «ведмідь клишоногий», перекладання та захоплення дрібних предметів пальцями ніг, стрибки.

Вправи на релаксацію.

Дихальні вправи.

Вправи для розвитку фізичних якостей: *сили* (підтягування у висі лежачи та у висі, згинання та розгинання рук в упорі лежачи від гімнастичної лави та від підлоги, стрибки із упору «присівши вгору»; загальнорозвивальні вправи з гантелями (250 - 500 г) з утриманням статичних поз, вправи з гумовим еспандером); *швидкості* (повторний біг 3-4 по 10 м, біг із прискореннями за сигналом, біг в упорному положенні, прискорення з різних вихідних положень, біг на місці з максимальною частотою кроків, виконання максимальної кількості рухів за одиницю часу); *витривалості* (стрибки зі скакалкою; біг у чергуванні з ходьбою до 1000 м; рівномірний біг малої інтенсивності на довгі дистанції; пересування на довгі дистанції з використанням різного інвентаря – ролики, велосипед, скейт, лижі, ковзани тощо); *гнучкості* (махові рухи руками і ногами в різних напрямах з амплітудою, що поступово збільшується, нахили тулуба в різних напрямах у положенні стоячи, пружинні нахили у положенні сидячи, викрути рук із гімнастичною палицею, пружинні рухи у широкій стійці, прогинання та вигинання тулуба у положенні упору стоячи на колінах, викрути рук зі скакалкою, пружинні похитування у положенні випаду, прогинання тулуба у положенні лежачи на животі); *координації* (пересування по підвищеній і обмеженій за площиною опорі, подолання природних перешкод, пересування із зупинками за зоровим і слуховим сигналами (під час пересування раптові зупинки у заданій позі за сигналом), «човниковий» біг 4 по 9 м, 3 по 10 м; рухливі народні ігри та естафети, подолання перешкод, ходьба на пальцях по підвищеній і обмеженій за площиною опорі з різними положеннями рук, «поза лелеки» із заплющеними очима, пересування із підкиданням дрібних предметів (тенісні м'ячі, мішечки тощо), вправи зі зміною положення тіла у просторі, розслаблення м'язів рук, ніг, тулуба з різних вихідних положень).

Результати навчання і пропонований зміст

3 – 4-й класи

Обов'язкові результати навчання	Очікувані результати навчання
І. Змістова лінія "Базова рухова активність"	
Виконує вправи на пересування (ходьба, біг, стрибки, лазіння, плавання, ковзання) з предметами та без них, оцінює власне виконання рухових дій та виконання вправ іншими особами (за наявності відповідних умов)	*вправляється* у виконанні комплексів загальнорозвивальних та спеціальних вправ за показом учителя / учительки та самостійно з використанням різних предметів та без них [4 ФІО 1-1.1-1]; *виконує* різновиди ходьби, бігових вправ та бігу [4 ФІО 1-1.1- 2]; *виконує* стрибкові вправи [4 ФІО 1-1.1-3]; *долає смугу* природних і штучних перешкод за допомогою лазіння й перелізання, стрибків та бігу, а також *добирає* найбільш зручний спосіб їх подолання [4 ФІО 1-1.1-4]; *виконує* зручним способом різні види метань (на дальність та в ціль) [4 ФІО 1-1.1-5]

Розпізнає, добирає та виконує фізичні вправи для ранкової гімнастики, фізкультурної хвилинки та паузи; добирає відповідний інвентар для кожного виду спорту, розрізняє та виконує вправи з різних видів спорту для розвитку фізичних якостей	*виконує* різні види гімнастичних вправ та вправи дитячого фітнесу [4 ФІО 1-1.2-1]; *аналізує* власні помилки у виконанні фізичних вправ та *вправляється* в їх усуненні [4 ФІО 1-1.2-2]; *укладає та виконує* комплекси гімнастичних вправ, фізкультурної паузи та фізкультурної хвилинки для відновлення працездатності [4 ФІО 1-1.2-3]; *поєднує* комплекси загальнорозвивальних вправ зі спеціальними та *застосовує* їх для розминки [4 ФІО 1-1.2-4]; *розрізняє* різні фізичні якості людини і доводить, що рівень їх розвитку не може бути підставою для образ [4 ФІО 1-1.2- 5]

Пропонований зміст

Організаційні вправи: різноманітні способи перешикувань на місці та в русі для проведення комплексів загальнорозвивальних вправ.

Загальнорозвивальні вправи: з м'ячами, гімнастичними палицями, обручами, гантелями; вправи ранкової гігієнічної гімнастики та фізкультурної хвилинки з предметами та без них. **Положення тіла у просторі:** вправи з різних вихідних положень: лежачи, сидячи; з виконанням упорів та у висах.

Елементи акробатики: перекид назад в упор, стоячи на колінах, в упор присівши; два перекиди вперед; «міст» із положення лежачи; комбінація із декількох акробатичних елементів (на вибір учителя/ вчительки);

Елементи рівноваги: ходьба підвищеною та обмеженою опорою (гімнастична лава, низька колода), поєднана з перехресними поворотами, махами ногами, кроками польки з різними положеннями рук; комбінація із вправ на рівновагу.

Лазіння: по похилій гімнастичній лаві різними способами; лазіння по гімнастичній стінці різними способами та в різних напрямках; лазіння по гімнастичній стінці з переходом на похилу гімнастичну лаву і навпаки; лазіння по гімнастичній стінці з вантажем на голові; лазіння по горизонтальному та вертикальному канаті різними способами.

Дитячий фітнес: лого-аеробіка; звіро-аеробіка; фітбол-аеробіка; танцювальна аеробіка: ритмічне поєднання рухів і кроків, підскоків; танцювальні імпровізаційні вправи.

Ходьба: по діагоналі, ходьба зі зміною частоти кроку; ходьба із прискоренням та уповільненням; ходьба зі зміною довжини кроку; ходьба зі зміною напрямку за звуковим сигналом; ходьба підвищеною та обмеженою опорою (гімнастична лава, низька колода) з різними способами пересунь (високим підніманням стегна, з переступанням предметів, приставним кроком правим і лівим боком, із присіданнями та поворотами переступанням з різними положеннями рук); ходьба по спіралі; ходьба зі зміною напрямку за зоровим сигналом.

Біг: «протиходом», «змійкою», по діагоналі; біг із різних вихідних положень, біг із подоланням перешкод, «човниковий» біг 4 по 9 м, біг із зміною швидкості та напрямку за звуковим сигналом; біг до 30 м, рівномірний біг почергово з ходьбою; біг по пересіченій місцевості; біг з подоланням перешкод вертикальних та горизонтальних; біг із зміною швидкості та напрямку за зоровим сигналом; біг по прямій; фінішування; біг зі зміною лідера. **Вправи з малим м'ячем (тенісним або гумовим):** підкидання м'яча під час ходьби; із положення стоячи; кидки м'яча у стіну; з наступним його ловінням; перекидання м'яча; метання м'яча із-за спини через плече, стоячи на одному, двох колінах; метання м'яча із-за спини через плече на дальність з місця, у вертикальну ціль; метання м'яча в горизонтальну ціль; метання м'яча з різних вихідних положень.

Стрибки зі скакалкою: на одній, двох ногах, обертаючи скакалку вперед і назад з проміжними та без проміжних стрибків.
Стрибки у висоту з прямого розбігу, зігнувши ноги; стрибки вгору поштовхом однієї та двох ніг з діставанням підвішених предметів; застрибування на м'які перешкоди; стрибки з розбігу способом переступання; серійні вистрибування з упору присівши, перестрибування природних та штучних перешкод обраним способом.
Стрибки в довжину з місця, з розбігу, зігнувши ноги; стрибки у кроці, стрибки по купинах.
Стрибки у глибину: з висоти з м'яким приземленням на дві ступні; зіскок з гімнастичної лави.
Вправи для розвитку фізичних якостей:
Сили – піднімання зігнутих і прямих ніг з вису та з положення лежачи на спині; згинання і розгинання рук з різних вихідних положень; підтягування у висі, лежачи на низькій перекладині; стрибки вгору з упору присівши; загальнорозвивальні вправи з набивними м'ячами, з гантелями; намотування мотузки з вантажем на кінці на горизонтально розташовану палицю; згинання та розгинання рук в упорі позаду (руки на гімнастичній лаві); утримування ніг під кутом 45 градусів з різних вихідних положень; лазіння по гімнастичній стінці або підтягування на гімнастичній лаві з додатковим обтяженням; передачі набивного м'яча із різних вихідних положень; стрибки по розмітках у присіді.
Швидкості – прискорення; удари м'яча ногою об стіну; багаторазові кидки м'яча у стіну; біг із високим підніманням стегна у положенні упору; біг із високим підніманням стегна через предмети (кубики, набивні м'ячі тощо); біг із різних вихідних положень; біг згори; прискорення за сигналом (виконання вправ у максимальному темпі).
Витривалості – рівномірний біг у повільному темпі; стрибки через скакалку до 2 хв. *Гнучкості* – рухи руками, ногами та нахили тулуба з поступовим збільшенням амплітуди; вправи біля гімнастичної стінки: пружинні нахили тулуба, махи ногами у різних площинах; вправи на розтягування з різних вихідних положень; викрути рук вперед і назад, тримаючи гімнастичну палицю або скакалку; одночасне відведення рук і ніг назад у положенні лежачи на спині; розтягування в парах; нахили тулуба назад з різних вихідних положень (із допомогою).
Координації – підкидання і ловіння малого м'яча почергово правою і лівою рукою; перекидання малого м'яча під піднятою ногою, перекидання через плече (під плечем) з однієї руки в другу; ловіння великого м'яча двома руками за спиною після підкидання вгору; пересування по обмеженій і підвищеній опорі з подоланням перешкод; вправи зі зміною положення тіла у просторі; довільне подолання поодиноких перешкод; подолання смуги перешкод; вправи з асиметричними рухами руками і ногами; підкидання і ловіння м'яча після виконання різноманітних рухових дій (присідань, поворотів, перекидів, перекатів тощо). **Основи знань з фізичної культури**

Добір вправ для розминки.
Поняття про види легкої атлетики та гімнастичного багатоборства.
Ознайомлення з різними видами інвентаря та обладнання на заняттях з фізичної культури.
Загальне уявлення про Олімпійські ігри. Значення досягнень відомих спортсменів на Олімпійських іграх та інших змаганнях для самовдосконалення.

2. Змістова лінія "Ігрова та змагальна діяльність учнів"

Виконує рухові дії у рухливих іграх під час занять у школі та дозвілля	*грає* у рухливі, народні ігри та *бере участь* в естафетах [4 ФІО 2-1.3-1]; *вигадує* рухливі ігри для використання прогулянок, екскурсій, відпочинку, задовольняючи потребу в руховій та ігровій діяльностях [4 ФІО 2-1.3-2]; *активно вболіває* за результат команди, *підбадьорює* себе та однокласників [4 ФІО 2-1.3-3]; *співпереживає* за результат команди та максимально себе виявляє під час гри [4 ФІО 2-1.3-4]
Ефективно взаємодіє з однолітками для досягнення спільних командних цілей під час рухової діяльності	*розрізняє* індивідуальні та командні види спорту, *добирає* необхідний спортивний інвентар [4 ФІО 2-3.1-1]; *добирає* вправи, відповідні до індивідуальних та командних видів спорту [4 ФІО 2-3.1-2]; *виконує* ведення, передачі, кидки та удари по м'ячу, відповідно до виду спорту [4 ФІО 2-3.1-3]; *бере участь* в обговоренні та ухваленні спільних рішень на користь команди [4 ФІО 2-3.1-4]; *бере участь* у спортивних іграх за спрощеними правилами [4 ФІО 2-3.1-5]
Дотримується правил чесної гри під час рухової діяльності; прагне вигравати, не засмучується через поразку і сприймає її гідно	*пояснює* значення правил чесної гри для особистих та командних досягнень [4 ФІО 2-3.3-1]; *бере відповідальність* за результат команди під час естафет, ігор [4 ФІО 2- 3.3-2]; *розв'язує конфлікти*, якщо вони виникають під час проведення естафет чи спортивної гри [4 ФІО 2-3.3-3]; *доводить важливість* співпраці, спілкування та взаємодії на прикладах досягнення спільних командних цілей [4 ФІО 2- 3.3-4]; *аналізує* свої сильні сторони й обирає відповідні ролі [4 ФІО 2-3.3-5]; *дотримується* правил проведення рухливих ігор та естафет на уроках та під час самостійних занять [4 ФІО 2-3.3-6]; *регулює* власні емоції під час естафет та рухливих ігор, розуміючи, що емоції – частина задоволення від рухової активності [4 ФІО 2-3.3-7]; *співпереживає* за досягнення команди [4 ФІО 2-3.3-8]; на прикладі життєписів відомих спортсменів пояснює, що їх веде до успіху і як долати невдачі [4 ФІО 2-3.3-9]; *пояснює* символи та ідеали Олімпійського руху [4 ФІО 2-3.3- 10]

Пропонований зміст

Рухливі ігри, народні ігри для активного відпочинку.

Елементи спортивних ігор

Вправи з баскетбольним м'ячем: тримання баскетбольного м'яча; передачі м'яча; ловіння м'яча; передачі м'яча в ціль і ловіння його після відскоку від підлоги; ведення м'яча на місці та під час ходьби; ловіння і передачі м'яча двома руками від грудей на місці та в русі; ловіння і передачі м'яча однією рукою від плеча; кидки м'яча у кошик з близьких дистанцій, двобічна гра баскетбол за спрощеними правилами.

Вправи з футбольним м'ячем – удари внутрішньою та середньою частиною підйому по нерухомому м'ячу у вертикальну ціль та горизонтальну ціль, ведення м'яча вивченими способами між стійок, з обведенням стійок; вкидання м'яча в ноги партнерові/ партнерці з місця; ведення м'яча вивченими способами по прямій, по колу; удари вивченими способами на точність; двобічна гра у футбол за спрощеними правилами.

Елементи гандболу – ловіння м'яча двома руками; передачі м'яча однією рукою на місці; кидок м'яча зігнутою рукою зверху; ведення м'яча правою і лівою рукою.

Основи знань з фізичної культури

Поняття про індивідуальні та командні види спорту та важливість дотримання правил чесної гри. Значення народних, рухливих ігор, забав, елементів народних свят та обрядів для формування особистої фізичної культури.

Символи та ідеали олімпійського руху, ознайомлення із життєвим шляхом відомих спортсменів.

3. Змістова лінія "Піклування про стан здоров'я та безпеку"	
Володіє елементами самоконтролю у процесі виконання фізичних вправ	*аналізує* вплив фізичного навантаження на власний організм [4 ФІО 3-2.1- 1]; *добирає* із запропонованих засобів для розвитку фізичні якості ті, які на його / її думку є найбільш корисними [4 ФІО 3-2.1-2]; *пояснює* значення різних видів загартування для організму людини та виховання сили волі; переконує в позитивному впливі загартовування та фізичного навантаження на стан здоров'я [4 ФІО 3-2.1-3]
Регулює інтенсивність навантаження (швидкість, тривалість, послідовність виконання фізичних вправ) відповідно до визначених завдань	*застосовує* елементарні способи регулювання фізичного навантаження (швидкість, тривалість, послідовність виконання фізичних вправ) [4 ФІО 3- 2.3-1]; *регулює* фізичні навантаження під час занять у школі та самостійних занять [4 ФІО 3-2.3-2]

Аналізує вплив позитивних та негативних факторів на стан здоров'я людини; оцінює своє самопочуття за частотою серцевих скорочень та частотою дихання	*вимірює* пульс собі і друзям, аналізуючи вплив фізичних навантажень на організм [4 ФІО 3-2.2-1]; *виконує* спеціальні вправи для формування правильної постави, запобігання плоскостопості, профілактики захворювань дихальної системи та органів зору [4 ФІО 3-2.2- 2]
Дотримується правил безпеки під час рухової діяльності в закладі загальної середньої освіти та поза Його межами, пояснює значення цих правил та їх наслідки	*перевіряє* спеціальний інвентар та обладнання перед виконанням фізичних вправ [4 ФІО 3-3.2-1]; *пояснює* значення правил проведення гри для безпеки власної та інших [4 ФІО 3-3.2-2]; *дбає* про власну безпеку та безпеку однокласників під час фізкультурної діяльності [4 ФІО 3-3.2-3]; *застерігає* інших від небезпечної поведінки [4 ФІО 3-3.2-4]; *дотримується* санітарно-гігієнічних вимог у процесі фізкультурно- оздоровчої діяльності [4 ФІО 3-3.2-5]

Пропонований зміст

Загальнорозвивальні вправи: вправи для м'язів шиї: нахили та повороти голови; для м'язів верхніх кінцівок: згинання та розгинання рук, пружинні рухи, нахили з різних вихідних положень, для м'язів нижніх кінцівок: присіди, напівприсіди, випади, стрибки. *Загальнорозвивальні вправи на формування постави:* вправи з предметами: з гімнастичними палицями, м'ячами, скакалкою, мішечками піску на голові під час ходьби; вправи біля гімнастичної стінки, вертикальної осі, біля дзеркала.

Вправи для попередження плоскостопості: ходьба, біг на пальцях, ходьба перекатами з п'яти на пальці, стрибки; ходьба по дрібних предметах, біг, піднімання на пальці, стрибки; ходьба по природному інвентарю (каштани, жолуді, горіхи, тощо).

Вправи на релаксацію.

Дихальні вправи.

Вправи для профілактики захворювань органів зору.

Основи знань з фізичної культури

Елементарні способи регулювання фізичного навантаження. Самоконтроль за показниками частоти серцевих скорочень. Позитивні та негативні чинники, що впливають на стан здоров'я. Роль різних видів загартовування для власного здоров'я.

Значення правил проведення гри для безпеки власної та інших. Санітарно-гігієнічні вимоги для проведення занять та спортивного одягу.

Інструменти системи внутрішнього забезпечення якості освіти

Система внутрішнього забезпечення якості складається з наступних компонентів:

- кадрове забезпечення освітньої діяльності;
- навчально-методичне забезпечення освітньої діяльності;
- матеріально-технічне забезпечення освітньої діяльності;
- якість проведення навчальних занять;
- моніторинг досягнення учнями результатів навчання (компетентностей).
- Завдання системи внутрішнього забезпечення якості освіти:
- оновлення методичної бази освітньої діяльності;
- контроль за виконанням навчальних планів та освітньої програми, якістю знань, умінь і навичок учнів, розробка рекомендацій щодо їх покращення;
- моніторинг та оптимізація соціально-психологічного середовища закладу освіти;
- створення необхідних умов для підвищення фахового кваліфікаційного рівня педагогічних працівників.

Освітня програма для початкової школи передбачає досягнення учнями результатів навчання (компетентностей), визначених Державним стандартом початкової освіти.

Рівень реалізації освітньої програми вивчається шляхом моніторингу формування в учнів ключових компетентностей та наскрізних умінь, досягнення ними обов'язкових результатів навчання та моніторингу якості проведення навчальних занять.

Додаток № 1 до освітньої програми ТОВ "Старт Академія"

НАВЧАЛЬНИЙ ПЛАН

ТОВ "Старт Академія"

для 1 - 4 класів

на 2025 – 2026 навчальний рік

Навчальні предмети	Кількість годин на тиждень			
	1 клас	2 клас	3 клас	4 клас
Українська мова	5	5	5	5
Іноземна мова	2+1	3+1	3+1	3+1
Математика	3	3	4	4
Я досліджую світ*	7	7	7	7
Інформатика	-	1	1	1
Мистецтво**	2	2	2	2
Фізична культура***	3	3	3	3
Усього	20+3	22+3	23+3	23+3
Гранично допустиме тижневе навчальне навантаження учня	20	22	23	23
Сумарна кількість навчальних годин інваріативної та варіативної складових, що фінансується з бюджету (без урахування поділу класу на групи)	23	25	26	26

* Орієнтовний розподіл годин між освітніми галузями в рамках цього інтегрованого предмета:

- мовно-літературна - 2;
- математична - 1;
- природнича, технологічна, інформатична, соціальна і здоров'язбережувальна, громадянська і історична - разом 4 для 1 класу

** Інтегрований предмет або окремі предмети "Образотворче мистецтво" і "Музичне мистецтво".

*** Години, передбачені для фізичної культури, не враховуються під час визначення гранично допустимого навчального навантаження учнів, але обов'язково фінансуються.

Директор Алла ФІППС